BANKA SLOVENIJE
EVROSISTEM

FINANČNA STABILNOST

STABILNOST SLOVENSKEGA BANČNEGA SISTEMA

DECEMBER 2009

Gradivo pripravili:

mag. Tomaž Košak
mag. Borut Repanšek
mag. Tatjana Šuler Štavt
Miha Leber
Vida Bukatarević
Franc Remšak
Polona Kačičnik
Matjaž Volk
Jaka Klanjšček
Tjaša Češnovar

Gradivo oblikovala:
Katja Bezjak

Gradivo Struktura slovenskega bančnega sistema, december 2009, temelji na podatkih in informacijah, dostopnih do konca novembra 2009, razen če je navedeno drugače.

Pregled vsebine:

SKLEPNE UGOTOVITVE **vii**

1 OCENA BANK O POVPRAŠEVANJU PO POSOJILIH TER KREDITNI STANDARDI V SLOVENIJI IN EVROOBMOČJU **1**

2 SPREMINJANJE STRUKTURE BILANCE STANJA **3**
2.1 Dejavniki vpliva na rast bilančne vsote v letu 2009 3
2.2 Zastoj posojilne aktivnosti bank 4
2.3 Primerjava slovenskih obrestnih mer z evroobmočjem 6
2.4 Viri financiranja bank 8
2.5 Stroški financiranja bank 12

3 IZKAZ POSLOVNEGA IZIDA IN KAZALNIKI POSLOVANJA BANK **16**

4 KREDITNO TVEGANJE **18**
4.1 Kakovost kreditnega portfelja 18
4.2 Nefinančna podjetja 21
4.3 Zavarovanje terjatev 26
4.4 Velika izpostavljenost bank 27

5 LIKVIDNOSTNO TVEGANJE **28**

6 OBRESTNO TVEGANJE **30**

7 TEČAJNO TVEGANJE **34**
7.1 Valutna struktura bilanc bank 34
7.2 Odprta devizna pozicija 35
7.3 Zadolževanje v švicarskih frankih 36

8 SOLVENTNOST BANK **38**
8.1 Kapitalska ustreznost 38
8.2 Kapital 40
8.3 Kapitalske zahteve 42

Priloga 1: Kapitalski trg in vzajemni skladi **47**

Priloga 2: Nepremičninski trg **53**

Pregled tabel, slik in okvirjev:

Tabele:

Tabela 2.1:	Bilanca stanja bančnega sistema	3
Tabela 2.2:	Rezultati avkcij jamstvene sheme države za posojila podjetjem v mio EUR	5
Tabela 2.3:	Deleži posameznih oblik financiranja v bilančni vsoti po skupinah bank	12
Tabela 3.1:	Izkaz poslovnega izida bančnega sistema	16
Tabela 3.2:	Kazalniki poslovanja bank v obdobju januar–oktober 2009 v odstotkih	17
Tabela 4.1:	Bonitetna struktura razvrščenih terjatev in pokritost z rezervacijami in oslabitvami	18
Tabela 4.2:	Struktura razvrščenih terjatev po skupinah komitentov glede na zamude pri poravnavanju obveznosti	19
Tabela 4.3:	Razvrščene terjatve do držav Balkana (levo) in pokritost razvrščenih terjatev z oslabitvami in rezervacijami v odstotkih (desno)	20
Tabela 4.4:	Pokritost razvrščenih terjatev po skupinah bank v odstotkih	20
Tabela 4.5:	Razvrščene terjatve bank do nefinančnih podjetjih po dejavnostih, struktura in medletne stopnje rasti v odstotkih	21
Tabela 4.6:	Prirasti posojil[1] po dejavnostih, v mio EUR	22
Tabela 4.7:	Zadolženost in likvidnost posameznih dejavnosti v letu 2008 v odstotkih	22
Tabela 4.8:	Zamude nefinančnih podjetij pri bankah po dejavnostih	23
Tabela 4.9:	Izpostavljenost, zamude in pokritost z oslabitvami in rezervacijami pri podjetjih iz gradbeništva v septembru 2009 po skupinah bank	24
Tabela 4.10:	Zamude holdingov pri bankah	25
Tabela 4.11:	Oslabitve in rezervacije terjatev do holdingov, september 2009	25
Tabela 6.1:	Struktura obrestno občutljive aktive in pasive glede na vrsto referenčne obrestne mere	32
Tabela 6.2:	Obrestna vrzel v odstotkih obrestno občutljive aktive glede na vrsto referenčne obrestne mere	33
Tabela 7.1:	Valutna struktura aktive in pasive	35
Tabela 7.2:	Odprta devizna pozicija po valutah v mio EUR	35
Tabela 7.3:	Odprta devizna pozicija po skupinah bank oktobra 2009 v mio EUR	36
Tabela 7.4:	Obseg in medletne stopnje rasti posojil v švicarskih frankih oziroma z valutno klavzulo na švicarski frank	37
Tabela 7.5:	Posojila, vezana na tečaj švicarskega franka po skupinah bank	37
Tabela 8.1:	Osnovni kazalniki kapitalske ustreznosti bančnega sistema v odstotkih	38
Tabela 8.2:	Obseg in cena novonajetih hibridnih in podrejenih instrumentov bank	41
Tabela 8.3:	Struktura kapitalskih zahtev za kreditno tveganje za bančni sektor in po skupinah bank v odstotkih	43

Slike:

Slika 1.1:	Povpraševanje podjetij po posojilih in kreditni standardi	1
Slika 1.2:	Povpraševanje gospodinjstev po stanovanjskih (levo) in potrošniških posojilih (desno) ter spreminjanje kreditnih standardov	2
Slika 2.1:	Medletne stopnje rasti naložb bank (levo) in posojilna aktivnost po sektorjih (desno)	4
Slika 2.2:	Medletne stopnje rasti posojil nebančnemu sektorju (levo) in nefinančnim družbam (desno) po skupinah bank	4
Slika 2.3:	Obrestne mere in pribitki nad EURIBOR za dana posojila bank podjetjem v odstotkih oziroma v odstotnih točkah	5
Slika 2.4:	Obrestne mere in pribitki nad EURIBOR za dana posojila bank gospodinjstvom v odstotkih oziroma odstotni točkah	6
Slika 2.5:	Primerjava obrestnih mer za nova posojila podjetjem do 1mio EUR (levo) in nad 1mio EUR (desno) z evroobmočjem v odstotkih	6
Slika 2.6:	Primerjava obrestnih mer za nova potrošniška (levo) in stanovanjska (desno) posojila z evroobmočjem v odstotkih	7
Slika 2.7:	Primerjava obrestnih mer za nove vloge do enega leta (levo) in nad enim letom (desno) z evroobmočjem v odstotkih	7
Slika 2.8:	Distribucija obrestnih mer po bankah za nove vloge z ročnostjo od 1 do 3 mesecev (levo) in od 3 do 12 mesecev (desno)	8
Slika 2.9:	Medletne stopnje rasti obveznosti do tujih bank (levo) ter struktura virov financiranja bank (desno) v odstotkih	8
Slika 2.10:	Pokritost posojil nebančnemu sektorju z viri v odstotkih	9
Slika 2.13:	Zapadanje obveznosti do tujih bank po intervalih zapadlosti (levo) in po skupinah bank (desno) v odstotkih	11
Slika 2.14:	Povprečni in mejni stroški financiranja bank (levo) in povprečni stroški lastniškega ter dolžniškega kapitala (desno) v odstotkih	12
Slika 2.15:	Povprečni stroški dolžniškega financiranja bank (levo) in struktura finančnih virov bank, uporabljenih v izračunu povprečnih stroškov financiranja (desno), v odstotkih	13
Slika 2.16:	Mejni stroški dolžniškega financiranja bank (levo) in struktura novih finančnih virov bank, uporabljenih v izračunu mejnih stroškov financiranja (desno), v odstotkih	13

Slika 2.17: Povprečni (levo) in mejni (desno) stroški financiranja bank v odstotkih 14
Slika 2.18: Struktura stanj (levo) in novih (desno) virov financiranja, upoštevanih v izračunu stroškov financiranja bank 14
Slika 2.19: Povprečni in mejni stroški financiranja za vloge nebančnega sektorja (levo) in obveznosti do tujih bank (desno) po skupinah bank v odstotkih 15
Slika 2.20: Povprečni in mejni stroški financiranja za dolžniške vrednostne papirje 15
Slika 3.1: Gibanje povprečne aktivne in pasivne obrestne mere, obrestnega razmika in obrestne marže na obrestonosno aktivo 17
Slika 4.1: Rast razvrščenih in nedonosnih terjatev (levo) in struktura razvrščenih terjatev po bonitetnih skupinah (desno) v odstotkih 18
Slika 4.2: Struktura celotne izpostavljenosti bank (levo) in razvrščenih terjatev (desno) po sektorjih v odstotkih 19
Slika 4.3: Povezava med visoko konjunkturo in razpršenostjo stopenj rasti po panogah 21
Slika 4.4: Razmerje med lastniškim in dolžniškim financiranjem podjetij (levo) in primerjava z evroobmočjem (desno), v odstotkih 23
Slika 4.5: Delež zamud nad 90 dni v razvrščeni aktivi bank (levo) in primerjava deleža zamud nad 90 dni z deležem oslabitev in rezervacij v razvrščeni aktivi septembra 2009 v odstotkih 24
Slika 4.6: Struktura zavarovanj vseh novih posojil nebančnemu sektorju (levo) in drugim finančnim organizacijam (desno) v odstotkih 26
Slika 4.7: Struktura zavarovanj vseh novih posojil nefinančnim podjetjem v odstotkih 26
Slika 4.8: Struktura zavarovanj vseh novih posojil gospodinjstvom v odstotkih 27
Slika 4.9: Gibanje vsote in števila velikih izpostavljenosti bančnega sektorja 27
Slika 4.10: Povprečna višina velike izpostavljenosti v odstotkih regulatornega kapitala (levo) in število velikih izpostavljenosti (desno) po posameznih skupinah bank v obdobju 2005–sept. 2009 27
Slika 5.1: Gibanje dnevnih količnikov likvidnosti prvega razreda po novi in stari metodologiji likvidnostne lestvice z izvzetjem obveznic SID banke d.d. in ZM RS (levo) ter struktura načina izpolnjevanja likvidnostnega količnika prvega razreda (desno) v odstotkih 28
Slika 5.2: Terjatve, obveznosti in neto pozicija poslovnih bank do Evrosistema v mio EUR (levo) in sklad finančnega premoženja bank, ki je primeren za zastavo pri Evrosistemu 28
Slika 5.3: Likvidnostna vrzel kot razlika med celotnimi terjatvami in obveznostmi, opredeljenimi v metodologiji likvidnostne lestvice, v mio EUR 29
Slika 6.1: Povprečno obdobje spremembe obrestnih mer v mesecih 30
Slika 6.2: Vrzel med aktivnimi in pasivnimi obrestno občutljivimi postavkami po posameznih časovnih razredih v mio EUR 31
Slika 6.3: Kumulativna enoletna vrzel bančnega sistema v odstotkih obrestonosne aktive (levo) in porazdelitev bank (desno) 31
Slika 6.4: Valutna struktura neto pozicij obrestno občutljivih postavk po posameznih razredih preostale zapadlosti v mio EUR 32
Slika 7.1: Devizna aktiva, devizna pasiva in bilančna odprta devizna pozicija bank v odstotkih bilančne vsote bank 34
Slika 7.2: Gibanje tečaja evra v švicarskih frankih in referenčne obrestne mere LIBOR na švicarski frank ter EURIBOR 36
Slika 7.3: Valutna struktura obstoječih posojil (levo) in delež novoodobrenih posojil, vezanih na tečaj švicarskega franka (desno), po posameznih segmentih v odstotkih 37
Slika 8.1: Osnovni kazalniki kapitalske ustreznosti bančnega sistema v odstotkih 38
Slika 8.2: Kapitalska ustreznost po skupinah bank na solo (levo) ter na konsolidirani osnovi v primerjavi s povprečjem EU (desno) v odstotkih 39
Slika 8.3: Kapitalska ustreznost prvega reda po skupinah bank na solo osnovi (levo) ter na konsolidirani osnovi v primerjavi s povprečjem EU (desno) v odstotkih 39
Slika 8.4: Porazdelitev kapitalskih ustreznosti bank (levo) in kapitalskih ustreznosti prvega reda (desno) v odstotkih 39
Slika 8.5: Struktura kapitala pred odbitnimi postavkami za bančni sistem v odstotkih 40
Slika 8.6: Razmerje med podrejenim dolgom in temeljnim kapitalom po skupinah bank (levo) in porazdelitev razmerja po bankah (desno) v odstotkih 40
Slika 8.7: Kapital, kapitalske zahteve in presežek kapitala nad kapitalskimi zahtevami v mio EUR (levo), presežek regulatornega kapitala nad kapitalskimi zahtevami po skupinah bank v odstotkih (desno) 42
Slika 8.8: Razmerje med kapitalskimi zahtevami in bilančno vsoto 42
Slika 8.9: Struktura kapitalskih zahtev za tržna tveganja skupaj s kapitalskimi zahtevami za tveganje poravnave v trgovalni knjigi in za preseganja največjih dopustnih izpostavljenosti iz trgovanja (levo) ter struktura kapitalskih zahtev (desno) po bankah in skupinah bank v odstotkih 44

Okvirji:

Okvir 2.1: Ukrepi za spodbujanje posojilne aktivnosti 5
Okvir 2.2: Varčevanje gospodinjstev 10
Okvir 8.1: Potencial za povečanje podrejenega dolga 41

SKLEPNE UGOTOVITVE

Realno zmanjšanje BDP za 8,3% v tretjem četrtletju letos je odraz razsežnosti gospodarske krize. Vendar se je BDP glede na predhodno četrtletje povečal drugič zapored, kar kaže na zaustavitev padanja gospodarske aktivnosti.

Slovenske banke so si v obdobju visoke gospodarske rasti z zadolževanjem v tujini zagotovile dodatne vire, s katerimi so zadovoljile močno povečano domače povpraševanje po posojilih. Od leta 2005 do leta 2008 se je pokritost posojil nebančnemu sektorju z vlogami nebančnega sektorja znižala z 99% na 62%. Z zaostritvijo finančne krize so se tuji finančni viri bank začeli krčiti. Banke so morale spremeniti način financiranja, zato da so v prvih desetih mesecih letos neto odplačale 3,3 mrd EUR obveznosti do tujih kreditodajalcev. To so storile na tri načine. Država je v večjem obsegu povečala vloge pri bankah na podlagi sredstev, zbranih z izdajo vrednostnih papirjev. Dodatne vire so banke pridobile z enoletnim zadolževanjem pri Evrosistemu in prvič po začetku finančne krize sta sredi leta dve banki izdali v tujini dolgoročni obveznici z jamstvom države. Banke so hkrati povečevale tekmovalnost pri pridobivanju vlog prebivalstva z zviševanjem obrestnih mer, kar pa je bilo v pogojih popolnega državnega jamstva za vloge malih depozitarjev tvegano. Z opisanim prestrukturiranjem virov so si banke zagotovile predvsem kratkoročne vire. Zaradi nezadostnosti dolgoročnih virov so zaostrovale kreditne standarde, prevladujoče odobravale kratkoročna posojila, zviševale premije za tveganje in povečevale kreditiranje s fiksno obrestno mero. Večina navedenega je povzročila umirjanje kreditne rasti. Na popolno stagnacijo rasti posojil podjetjem pa je vplivalo zmanjševanje kreditno sposobnega povpraševanja zaradi relativno visoke zadolženosti nefinančnih družb oziroma povečanega finančnega vzvoda. Poleg te distorzije v bilancah podjetij je na kreditno rast vplivala tudi neravnotežna panožna struktura BDP, ki je nastala v obdobju ekspanzije. Med drugim je delež dejavnosti gradbeništva v BDP z 8,7% v Sloveniji precej višji kot v povprečju 16 držav evroobmočja in hkrati primerljiv z Irsko. Zmanjševanje tega deleža zaradi sprememb na trgu letos obremenjuje gradbena podjetja z visokim finančnim vzvodom in se kaže v cenovnih pritiskih na nepremičninskem trgu. V nadaljevanju bo navedeni proces obremenjeval tudi kakovost kreditnega portfelja bank. Finančna kriza je le dodatno spodbudila preobrat v kreditnem ciklu, ni ga pa povzročila. Za vzdržnejše oživljanje kreditne aktivnosti je potrebno prestrukturiranje financiranja podjetij s povečanjem lastniškega kapitala, pri bankah pa prestrukturiranje ročnosti virov.

V slovenskem bančnem sistemu se je zaostrovanje gospodarskih razmer odrazilo v močno povišanih stroških oslabitev in rezervacij ter posledično v 40-odstotnem zmanjšanju dobička pred obdavčitvijo v prvih desetih mesecih letos. Dohodkovno tveganje bank bo še naraščalo s podaljševanjem obdobja stagnacije kreditne aktivnosti. V tem primeru bo dobiček bančnega sistema leta 2010 verjetno še nižji od letošnjega.

Kreditno tveganje se razmeroma hitro povečuje, na kar opozarja več kazalnikov. Prvič, naraščanje zamud komitentov pri poravnavanju obveznosti do bank. Drugič, povečanje deleža nedonosnih terjatev, prehajanje iz najvišjih bonitetnih skupin A in B v skupino C ter višja pokritost terjatev z oslabitvami. Delež terjatev z zamudami nad 90 dni se je pri nefinančnih podjetjih od decembra lani do septembra letos podvojil. To odraža poslabševanje likvidnosti podjetij. Kreditno tveganje je še naraslo tudi na podlagi izpostavljenosti tujcem, pri katerih je delež zamud nad 90 dni v vseh zamudah te skupine komitentov v primerjavi z drugimi skupinami komitentov najvišji. Tretjič, dejavnosti gradbeništvo, promet in skladiščenje ter poslovanje z nepremičninami imajo visok finančni vzvod. Delež števila podjetij v teh dejavnostih, ki z zamudo nad 90 dni poravnavajo svoje obveznosti do bank, se je povečal hkrati s povečanjem deleža njihove razvrščene aktive v celotni razvrščeni aktivi navedenih treh dejavnosti. Preobrat na nepremičninskem trgu letos, ko je povpraševanje po nekaj letih prvič manjše od ponudbe, dodatno zaostruje položaj komitentov v gradbeništvu. Do te dejavnosti so relativno najbolj izpostavljene majhne domače banke.

Izpostavljenost bančnega sistema kreditnemu tveganju zaradi kreditiranja holdingov se je zmanjšala zaradi unovčenja zavarovanj, tako da se je delež holdingov zmanjšal na 4,4% razvrščene aktive bank. Vendar na kakovost izpostavljenosti bank do holdingov negativno vpliva najhitrejša rast zamud in najhitrejša rast oblikovanih oslabitev in rezervacij. Najvišji odstotek razvrščene aktive z daljšo zamudo odplačil obveznosti holdingov imajo v svojem portfelju banke v večinski tuji lasti. Podobno se je kreditno tveganje iz izpostavljenosti do balkanskih držav povečalo. Zamude nad 90 dni so septembra predstavljale že skoraj 20% vseh razvrščenih aktiv do Balkana, kar je dvakrat več kot pri celotni izpostavljenosti do tujine.

Na povečevanje kreditnega tveganja so se banke odzvale na dva načina. Predvsem v prvi polovici leta so močneje zaostrile kreditne standarde, najpogosteje s povečevanjem pribitkov in zahtevanim kakovostnejšim zavarovanjem posojil, predvsem v obliki nepremičnin. Obenem so banke močno povečale stroške oslabitev in rezervacij.

Obrestno tveganje se je zmanjševalo zaradi naraščanja kratkoročnih posojil s fiksno obrestno mero in zaradi naraščanja vlog države z ročnostjo do enega leta. Na zmanjševanje obrestnega tveganja kažejo razlika med povprečnim obdobjem spremembe aktivnih in pasivnih obrestnih mer, izpostavljenost v tuji valuti zaradi zmanjševanja deleža referenčne obrestne mere, vezane na LIBOR CHF, in manjša neusklajenost aktivnih in pasivnih obrestnih mer. Kljub temu je skupina majhnih domačih bank povečala izpostavljenost tveganju dviga obrestnih mer. Ob neuspešnem prestrukturiranju virov financiranja bank in ponovnem podaljševanju povprečne ročnosti posojil se bo zvišala tudi izpostavljenost bank obrestnemu tveganju zaradi povišanja obrestnih mer. Tečajno tveganje ostaja nizko kljub rahlemu povečanju neto odprte devizne pozicije. Na to je dodatno vplivalo zmanjšanje deleža postavk v tuji valuti v bilančni vsoti bank na 5,3% na aktivni in na 3,7% na pasivni strani bilanc ter zmanjševanje deleža podbilance v švicarskih frankih.

Likvidnostno tveganje bančnega sistema je bilo v letošnjem letu relativno nizko, kar odražajo razmeroma visoke ravni količnikov likvidnostne lestvice in gibanje sekundarne likvidnosti.

Slovenski bančni sistem je kljub zaostrenim razmeram doslej ohranjal ustrezno raven solventnosti s kapitalsko ustreznostjo v višini 11,6% ter kapitalsko ustreznostjo prvega reda v višini 9,3%. Ta je nad povprečjem EU, obenem pa je tudi porazdelitev kapitalske ustreznosti nekoliko ugodnejša kot v povprečju EU. Kljub izboljšanju kapitalske ustreznosti skupine majhnih domačih bank ta ostaja nižja kot pri primerljivih bankah v EU, manj primerna pa je tudi struktura kapitalskih zahtev, v kateri se zrcali profil tveganosti. Prav ta skupina bank bo v aktualnih finančnih razmerah najteže zagotavljala dodatne dokapitalizacije. Absorpcijsko sposobnost bank za prevzemanje tveganj bančnega sektorja dokazuje še vedno razmeroma visok, 31-odstotni presežek kapitala nad kapitalskimi zahtevami.

Naslednje leto bodo banke pred resnejšim izzivom kot letos. Zaradi vztrajnega naraščanja kreditnega tveganja in zmanjševanja dobička postaja kapitalska ustreznost oziroma absorpcijska sposobnost prevzemanja tveganj pomembnejši dejavnik zagotavljanja stabilnosti slovenskega bančnega sistema. Zato je za uprave in lastnike bank posebno pomembno, kako bodo leta 2010 usklajevali kapitalsko ustreznost bank z naraščanjem kreditnega tveganja. Ob tem bodo morale banke skrbno ocenjevati, kaj bi za njihovo kreditno aktivnost na eni strani in financiranje na drugi strani pomenilo naraščanje stroškov financiranja. Tveganje, povezano z zagotavljanjem ustreznih virov, je bilo letos s posegi države in Evrosistema omejevano v kratkem obdobju, ki se izteka. Povečevanje financiranja z dražjimi viri bo leta 2010 za banke pomenilo večje razlike v strukturi virov financiranja in dodaten pritisk na racionalizacijo poslovanja – tudi v obliki konsolidacij.

1 OCENA BANK O POVPRAŠEVANJU PO POSOJILIH TER KREDITNI STANDARDI V SLOVENIJI IN EVROOBMOČJU

Leto 2009 je zaznamovala zaustavitev poglabljanja krize v realnem sektorju: glede na enako obdobje v prejšnjem letu se je v vsakem od prvih treh četrtletij BDP zmanjšal za vsaj 8%, investicije pa vsaj za 29%. Izvoz blaga se je v prvih devetih mesecih glede na enako obdobje lani zmanjšal za 22,3%. Navedena gibanja odražajo letošnje zmanjšanje novih naročil v industriji v prvih devetih mesecih za 28,5% glede na enako lanskoletno obdobje.[1] Vendar pa v drugem in tretjem četrtletju podatki za BDP v primerjavi s predhodnim četrtletjem kažejo izboljšanje, podobno pa v tretjem četrtletju velja tudi za nekatere kazalnike realnega sektorja.

Spreminjanje povpraševanja podjetij po posojilih ter spreminjanje kreditnih standardov

Tretje četrtletje 2009 – umirjanje naraščanja povpraševanja podjetij po posojilih in konec obdobja dodatnega zaostrovanja kreditnih standardov.

Anketni odgovori skupine slovenskih bank[2] kažejo, da se je povpraševanje podjetij po posojilih zmerno povečevalo v prvi polovici leta, v tretjem četrtletju pa se je ponovno umirilo. Vendar pa to ocenjeno povpraševanje ni nujno dejansko kreditno spodobno povpraševanje. V primerjavi z evroobmočjem je vpliv finančne krize jasneje izražen v podatkih o zaostrovanju kreditnih standardov.

Slika 1.1: Povpraševanje podjetij po posojilih in kreditni standardi

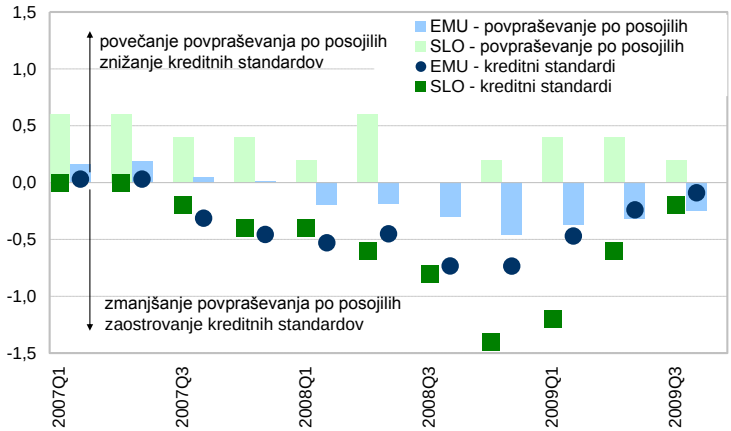

Vir: ECB, Banka Slovenije

Smer spreminjanja kreditnih standardov je bila v evroobmočju in Sloveniji vseskozi zelo podobna in v Sloveniji zadnje leto izrazitejša. Hkrati letos kaže, da so banke v vsakem četrtletju (glede na predhodno) vedno manj zaostrovale kreditne standarde. Obdobje dodatnega zaostrovanja se po dveh letih končuje, vendar so kreditni standardi precej bolj zaostreni kot pred začetkom finančne krize. Slovenske banke so v drugem četrtletju predvsem zaostrovale pogoje kreditiranja z dviganjem marž (pribitkov) na referenčne obrestne mere in z zahtevanim zavarovanjem posojil ter redkeje z nižanjem obsega posojil. Zelo zmerno zaostrovanje kreditnih standardov v tretjem četrtletju je bilo že bolj posledica zviševanja marž za bolj tvegana posojila.

Povpraševanje gospodinjstev po posojilih in kreditni standardi

Povpraševanje po stanovanjskih posojilih je po velikem znižanju nekoliko padalo tudi v drugem in tretjem četrtletju letos.

Gospodinjstva v Sloveniji so povpraševanje po stanovanjskih posojilih močno zmanjšala ob koncu preteklega in na začetku letošnjega leta. Banke so hkrati enakomerno zaostrovale kreditne standarde za stanovanjska posojila. V četrtem četrtletju naj bi se po anketnih odgovorih bank obdobje dodatnega zaostrovanja kreditnih standardov končalo.

[1] Vir vseh navedenih podatkov je Statistični urad RS. Podatki za izvoz in nova naročila v industriji so začasni.

[2] V anketi sodeluje pet slovenskih bank. Zaradi metodoloških omejitev neposredna primerjava rezultatov med Slovenijo in celotnim evroobmočjem ni vedno povsem ustrezna, vsebinski sklepi pa so manj trdni kot pri kvantitativnih analizah.

Za povpraševanje po potrošniških posojilih je za Slovenijo letos značilen preobrat, ko je po letu in pol v tretjem četrtletju postalo rahlo pozitivno. To je sovpadlo s koncem obdobja dodatnega zaostrovanja kreditnih standardov.

Slika 1.2: Povpraševanje gospodinjstev po stanovanjskih (levo) in potrošniških posojilih (desno) ter spreminjanje kreditnih standardov

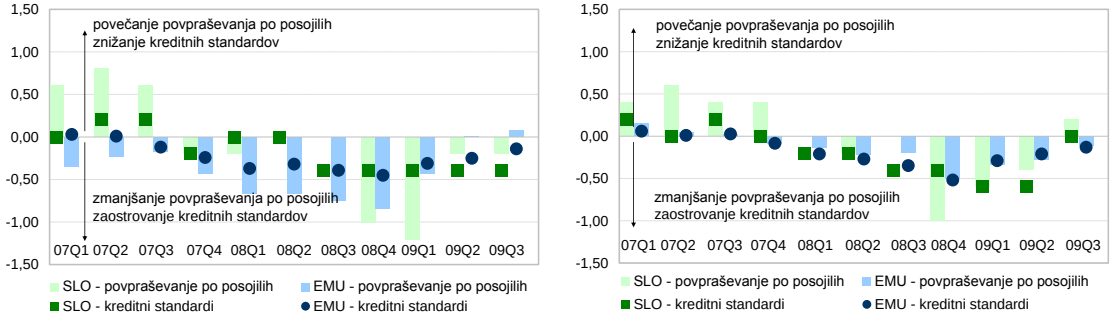

Vir: ECB, Banka Slovenije

2 SPREMINJANJE STRUKTURE BILANCE STANJA

2.1 Dejavniki vpliva na rast bilančne vsote v letu 2009

Dinamika rasti bilančne vsote se je zmanjševala.

Bilančna vsota bank je v prvih desetih mesecih leta 2009 naraščala s povprečno dinamiko 9,3%, kar je 10,7 odstotne točke manj kot v letu 2008. Potem ko je zniževanje bilančne vsote od konca leta 2007 razmeroma tesno sovpadalo z zniževanjem rasti posojil, se je to ob koncu lanskega leta prekinilo s hitrejšim upadanjem kreditiranja.

Tabela 2.1: Bilanca stanja bančnega sistema

	Stanje			prirast na	rast na	medletna
	2007	2008	okt.2009	dec.2008	dec.2008	rast
	stanja v mio EUR			v mio EUR	rasti v %	
Aktiva						
Denar	604	1.243	1.104	-139	-11,2	0,8
Posojila	32.374	37.561	38.560	999	2,7	2,3
bankam	4.072	4.031	4.734	702	17,4	5,0
nebančnemu sektorju	28.302	33.530	33.826	297	0,9	2,0
od tega:						
…podjetjem (nefin. družbam)	17.039	20.245	20.101	-144	-0,7	0,4
…gospodinjstvom	6.429	7.386	7.771	385	5,2	4,8
…državi	465	506	720	214	42,2	66,3
…drugim fin. org.	2.114	2.829	2.840	12	0,4	1,9
Finančna sredstva/vredn. pap.	7.720	7.280	9.032	1.752	24,1	30,8
Ostalo	1.645	1.544	1.739	196	12,7	-3,5
Pasiva						
Finančne obv. do Evrosistema	157	1.226	1.284	58	4,7	72,9
Obveznosti do bank	15.929	18.146	15.280	-2.866	-15,8	-17,6
od tega do tujih bank	14.410	16.091	12.781	-3.310	-20,6	-24,0
Obv. do neban. sekt.(vloge)	19.381	20.612	23.696	3.084	15,0	15,9
od tega do gospodinjstev	12.105	13.210	13.597	387	2,9	5,9
od tega do države	1.510	1.857	4.456	2.599	140,0	107,2
Dolžniški vrednostni papirji	963	1.259	3.441	2.183	173,4	231,8
Podrejene obveznosti	1.470	1.597	1.571	-25	-1,6	-1,9
Kapital	3.556	3.996	4.396	400	10,0	11,4
Drugo	887	792	767	-25	-3,2	-34,4
Bilančna vsota	42.343	47.628	50.436	2.808	5,9	6,2

Vir: Banka Slovenije

Na povečanje bilančne vsote je letos najbolj vplivalo povečanje vlog države pri bankah in izdaje vrednostnih papirjev bank.

Ob presahnjenih finančnih virih iz tujine, šibkejšem naraščanju vlog gospodinjstev in strmem padcu posojilne aktivnosti bank so bili letos razlogi za povečevanje obsega poslovanja bank povečanje vlog države, izdaja lastnih vrednostnih papirjev in povečano zadolževanje pri ECB.

Povečanje bilančne vsote decembra 2008 in januarja 2009 je bilo predvsem posledica transakcij, povezanih z izdajo dveh triletnih obveznic SID banke. K povečanju obsega poslovanja bank so prispevali tudi nakupi zakladnih menic RS in izdaje državnih obveznic, ki so jim sledili povratni depoziti države pri bankah. Povečanja vlog države so do konca oktobra predstavljala več kot štiri petine celotnega neto povečanja vlog nebančnega sektorja.

Istočasno je skoraj neprekinjeno potekalo neto razdolževanje bank v tujini. Junija je bilo tako obsežno, da ga ni moglo nadomestiti niti zadolževanje bank pri ECB, ki je znašalo 1,05 mrd EUR.

Povečanje bilančne vsote se ni odrazilo v povečanju posojil.

Povečanje bilančne vsote do oktobra v višini 2,8 mrd EUR se ni odrazilo v povečanju posojil nebančnemu sektorju, ki je znašalo le slabe 0,3 mrd EUR, ampak predvsem v povečanju naložb v finančna sredstva oziroma vrednostne papirje v višini 1,7 mrd EUR.

2.2 Zastoj posojilne aktivnosti bank

Zastoj posojilne aktivnosti bank v letu 2009.

Že leta 2008 se je rast posojil hitro zmanjševala in k temu je prispevalo zaostrovanje pogojev pri virih financiranja iz tujine, zviševanje realnih obrestnih mer in bazni učinek iz predhodnega leta, ko je bila rast posojil izrazito nadpovprečna. Na nadaljevanje izostajanja kreditiranja v letu 2009, zlasti podjetjem, je vplivala tudi dodatno zaostrena politika bank glede zavarovanja posojil in višji pribitki na referenčne obrestne mere.

Dinamika rasti posojil se je najbolj znižala pri bankah v večinski tuji lasti.

Zniževanje dinamike kreditne rasti je bilo značilno za vse skupine bank, vendar pa je bilo najizrazitejše pri skupini bank v večinski tuji lasti in pri velikih domačih bankah. Banke v večinski tuji lasti so zmanjšale posojilno aktivnost do podjetij, vendar so bile nadpovprečno aktivne pri kreditiranju gospodinjstev.

Slika 2.1: Medletne stopnje rasti naložb bank (levo) in posojilna aktivnost po sektorjih (desno)

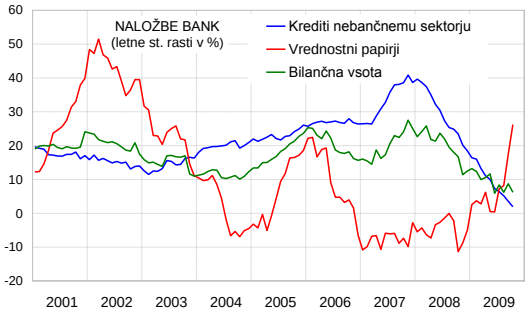

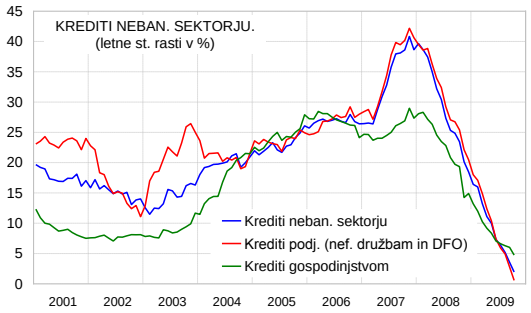

Vir: Banka Slovenije

Znižanje rasti posojil je bilo letos najizrazitejše pri sektorju podjetij oziroma nefinančnih družb, kjer je bila medletna rast posojil ob koncu oktobra še komaj pozitivna. Manj se je zniževala rast posojil gospodinjstvom. Ta je ob koncu oktobra še znašala 4,8%. Večina posojil gospodinjstvom je bila dolgoročna. Pri tem so stanovanjska posojila ob koncu oktobra 2009 še vedno dosegala razmeroma visoko 13,4-odstotno medletno rast, medtem ko je rast potrošniških posojil ob daljšem obdobju zniževanja v zadnjih mesecih postala negativna.

Slika 2.2: Medletne stopnje rasti posojil nebančnemu sektorju (levo) in nefinančnim družbam (desno) po skupinah bank

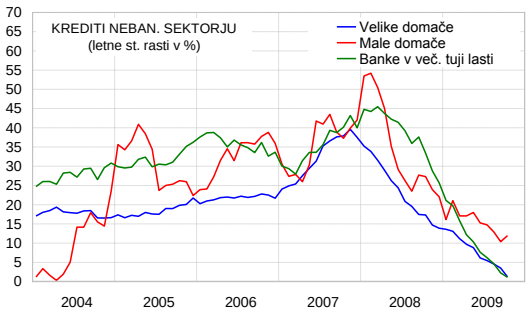

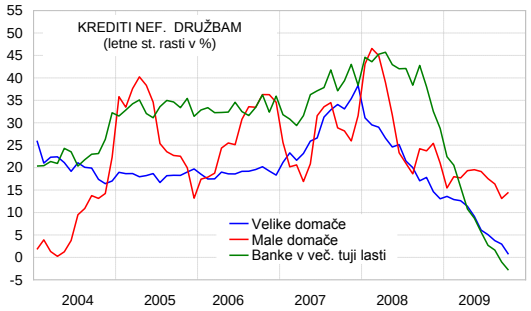

Vir: Banka Slovenije

Banke so podjetjem odobravale predvsem kratkoročna posojila, vendar ne v dovolj velikem obsegu, da bi bila njihova medletna rast pozitivna, zato se je obseg stanj tovrstnih posojil neto zmanjševal. Obseg novoodobrenih dolgoročnih posojil podjetjem je za nekajkrat zaostajal za novimi kratkoročnimi posojili. Ker so pri kreditiranju gospodinjstev prevladovala dolgoročna posojila, se je posledično spremenila struktura stanja posojil nebančnega sektorja. Tako se je delež dolgoročnih posojil oktobra 2009 v primerjavi z decembrom 2008 povečal za 3,7 odstotne točke na 66,4%.

Okvir 2.1: Ukrepi za spodbujanje posojilne aktivnosti

a) Aprila 2009 je bil sprejet Zakon o jamstveni shemi Republike Slovenije. Cilj zakona je omogočiti podjetjem lažji dostop do posojil. Jamstvo države velja za novoodobrena posojila, skupaj lahko znaša največ 1,2 mrd EUR, črpa pa se lahko do konca leta 2010. Glavnica posojil lahko znaša med 100 tisoč in 70 mio EUR, ročnost posojil pa je lahko od enega do deset let.

Celoten kreditni potencial bank na podlagi prvih šestih avkcij jamstvene sheme znaša 1.540 mio EUR. Od tega država prevzema jamstvo v višini 459 mio EUR oziroma za 29,8% celotnega kreditnega potenciala. Skupna vrednost že odobrenih posojil podjetjem po prvih štirih avkcijah je ob koncu oktobra znašala 338 mio EUR. Izkoriščenega je bilo torej 26,2% celotnega kreditnega potenciala. V prvih desetih mesecih letos se je obseg posojil nefinančnim družbam po knjigovodskih podatkih bank zmanjšal za 144,1 mio EUR.

Tabela 2.2: Rezultati avkcij jamstvene sheme države za posojila podjetjem v mio EUR

	Avkcije - celotni kreditni potencial							Jamstvo		Brez jamstva		Odobrena posojila avkcije 1-4	
	jun.09	jun.09	jul.09	sep.09	okt.09	okt.09	Skupaj	države	v %	države	v %	Vrednost	delež od kr. pot. v %
Bančni sistem	220	597	325	149	103	147	1.540	459	29,8	1.081	70,2	338	26,2

Vir: SID banka, lastni preračuni

b) Zaradi zaostrenih posojilnih pogojev bank in hkrati poslabšanja na trgu delovne sile je bil julija 2009 sprejet Zakon o jamstveni shemi Republike Slovenije za fizične osebe. Zakon omogoča zaposlenim za določen čas, mladim družinam in tistim, ki prvič rešujejo stanovanjski problem, najetje posojila, pri katerem država prevzema 50-odstotno tveganje. Ročnost posojila je omejena na 25 let, glavnica pa se lahko giblje med 5.000 in 100.000 EUR. Na avkciji 25. septembra 2009 je bilo dodeljenih 30,8 mio EUR jamstev. Najvišja obrestna mera je bila 8-odstotna, kar je za dobri 2 odstotni točki nad fiksno obrestno mero za stanovanjska posojila, za katera država ne prevzema tveganja. Prav tako lahko potrošniško posojilo najamejo tisti, ki so izgubili delo iz poslovnih razlogov po 1. oktobru 2008. Za tovrstna posojila je namenjenih 50 mio EUR jamstev. Glavnica, ki lahko znaša do 10.000 EUR z ročnostjo do 10 let, je zajamčena v celoti. Na avkciji 25. septembra 2009 je bilo za to dodeljenih 7,6 mio EUR jamstev, najvišja obrestna mera je dosegla 9%.

c) Svet Banke Slovenije je v začetku novembra sklenil in banke obvestil, da bo Banka Slovenije pri izrekanju ukrepa oblikovanja dodatnih oslabitev in rezervacij poleg dotedanjih kriterijev upoštevala tudi proticiklično ravnanje bank pri posojilih podjetjem in izvajanju posojilne politike bank na podlagi jamstvene sheme RS za podjetja. Hkrati bo Banka Slovenije pri pregledih poslovanja posebno pozornost posvečala zavarovanju posojil podjetjem.

Slika 2.3: Obrestne mere in pribitki nad EURIBOR za dana posojila bank podjetjem v odstotkih oziroma v odstotnih točkah

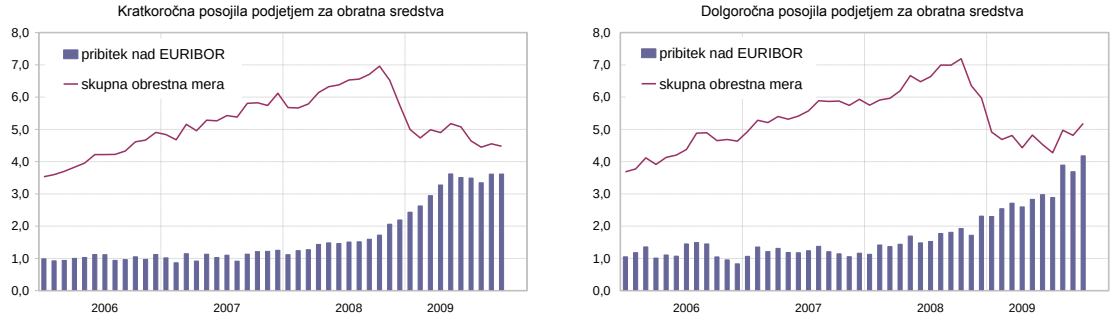

Vir: Banka Slovenije

Zvišanje pribitkov nad referenčno obrestno mero EURIBOR za nova posojila podjetjem.

Pribitki slovenskih obrestnih mer nad obrestno mero EURIBOR za novo odobrena posojila so se letos izrazito povečali pri posojilih podjetjem, precej manj pa pri posojilih gospodinjstvom, ker dinamika slovenskih obrestnih mer za posojila podjetjem letos ni sledila zniževanju EURIBOR. Pribitek nad EURIBOR-jem se je tako oktobra v primerjavi z lanskim decembrom za nova kratkoročna posojila podjetjem za obratna sredstva povečal za 1,4 odstotne točke na 3,6 odstotne točke, pri dolgoročnih posojilih za obratna sredstva za slabi 2 odstotni točki na 4,2 odstotni točki, nekoliko manj pa pri posojilih za investicije – za eno odstotno točko na 2,8 odstotne točke.

Zvišanje pribitkov odraža zaostrovanje kreditnih standardov bank pri posojanju sredstev podjetjem in poskus ohranjanja dohodka.

Slika 2.4: Obrestne mere in pribitki nad EURIBOR za dana posojila bank gospodinjstvom v odstotkih oziroma odstotni točkah

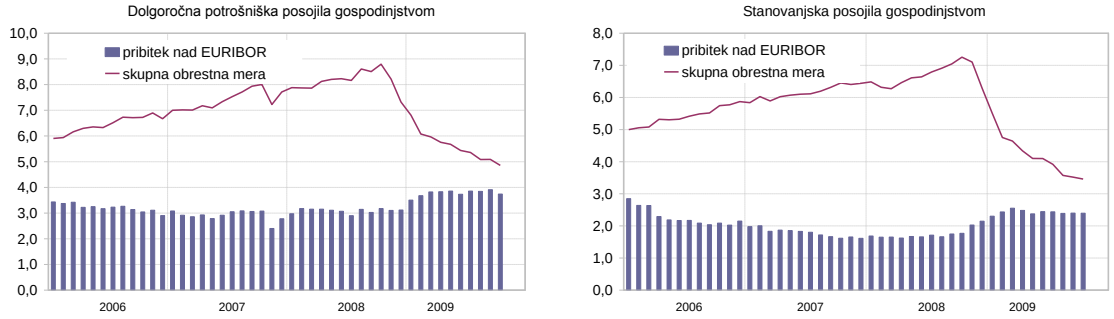

Vir: Banka Slovenije

Precej manjša so povečanja pribitkov pri novoodobrenih posojilih gospodinjstvom. Pri potrošniških posojilih so se pribitki povečali za 0,6 odstotne točke na 3,7 odstotne točke, pri stanovanjskih posojilih pa le za 0,3 odstotne točke na 2,4 odstotne točke. Manjše zvišanje pribitkov pri posojilih gospodinjstvom odraža trenutno naravnanost bank, da so zaradi manjše tveganosti bolj pripravljene kreditirati gospodinjstva kot podjetja.

2.3 Primerjava slovenskih obrestnih mer z evroobmočjem

Naraščanje razmika med slovenskimi obrestnimi merami in povprečjem evroobmočja za posojila podjetjem.

Dinamika slovenskih obrestnih mer za posojila podjetjem v letu 2009 ni sledila zniževanju referenčnih obrestnih mer. Pozitivna razlika med slovenskimi obrestnimi merami in obrestnimi merami evroobmočja za posojila podjetjem se je občutno povečala predvsem zaradi relativno večjega povečanja premije za tveganje za slovenska podjetja, kot to velja za povprečje evroobmočja, in dejstva, da so podjetja v trenutni situaciji močno odvisna od bančnih virov financiranja, kar postavlja banke v močnejši pogajalski položaj. To v glavnem tudi pojasnjuje različno dinamiko obrestnih mer pri posojilih gospodinjstvom in podjetjem. Posojila gospodinjstvom so v trenutni situaciji manj tvegana zaradi še vedno relativno nizke zadolženosti in kakovostnejših zavarovanj gospodinjstev. Pomemben razlog, zakaj obrestne mere za posojila podjetjem ne sledijo zniževanju referenčnih obrestnih mer, je tudi dejstvo, da banke s tem deloma kompenzirajo visoke stroške rezervacij in oslabitev, ki jih morajo oblikovati za obstoječa posojila podjetjem. Pri gospodinjstvih je delež oslabitev v razvrščeni aktivi relativno stabilen, medtem ko pri podjetjih narašča.

Slika 2.5: Primerjava obrestnih mer za nova posojila podjetjem do 1mio EUR (levo) in nad 1mio EUR (desno) z evroobmočjem v odstotkih

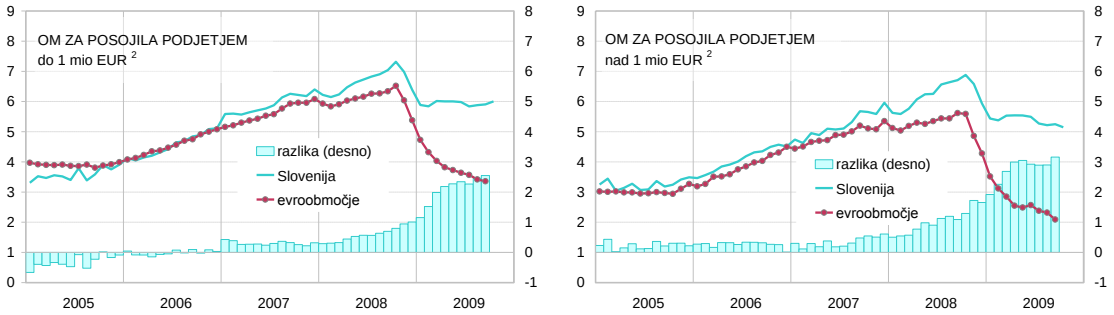

Vir: Banka Slovenije

Slika 2.6: Primerjava obrestnih mer za nova potrošniška (levo) in stanovanjska (desno) posojila z evroobmočjem v odstotkih

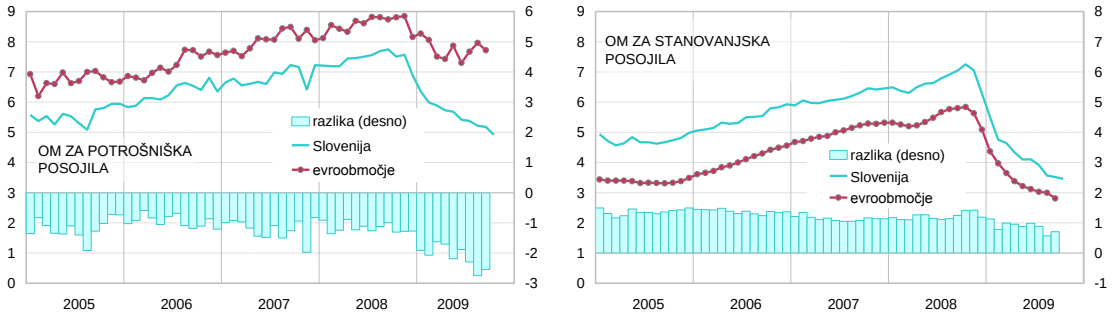

Vir: Banka Slovenije

Slovenske obrestne mere za vloge so še naprej občutno višje od povprečja evroobmočja.

Deloma na višjo ceno posojil v Sloveniji glede na evroobmočje vplivajo tudi višje obrestne mere za vloge v Sloveniji. Razlika med obrestnimi merami za vloge gospodinjstev v Sloveniji in evroobmočju se je v letošnjem letu nekoliko znižala, vendar obrestne mere za vloge v Sloveniji še vedno ostajajo krepko nad povprečjem evroobmočja. Medletno se je razlika pri obrestnih merah za vloge do enega leta občutno povečala z –0,12 odstotne točke na +0,65 odstotne točke. Banke so morale nadomeščati izpad obveznosti do tujih bank z vlogami nebančnega sektorja, zato so omejene pri zniževanju obrestnih mer za ta vir sredstev. To se deloma odraža tudi v višjih obrestnih merah za posojila. K odsotnosti zniževanja obrestnih mer za podjetja je prispevalo tudi dejstvo, da je upad stroškov financiranja samo začasen, saj je del najcenejših virov sredstev bank le kratkoročne narave (viri ECB, vloge države).

Slika 2.7: Primerjava obrestnih mer za nove vloge do enega leta (levo) in nad enim letom (desno) z evroobmočjem v odstotkih

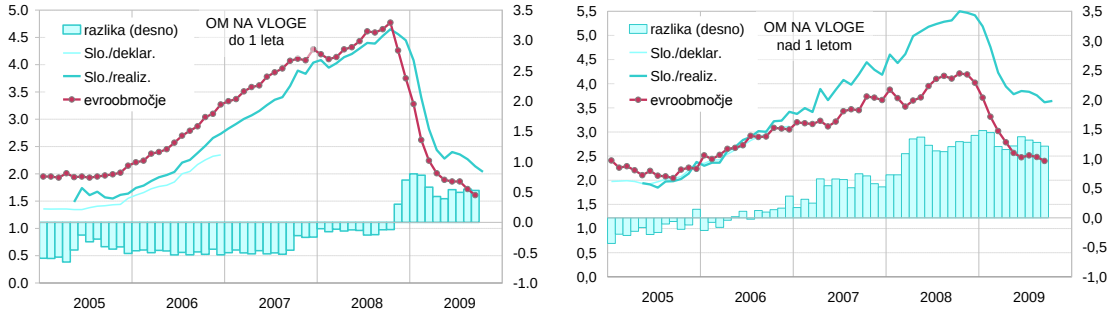

Vir: Banka Slovenije

Disperzija obrestnih mer za nove vloge gospodinjstev narašča.

Pri obrestnih merah za vloge gospodinjstev obstajajo precejšnje razlike med posameznimi bankami. Te razlike so se povečale po zaostritvi razmer na finančnih trgih, ko so si banke z dvigovanjem obrestnih mer nad EURIBOR primerljivih ročnosti začele konkurirati za nove vloge. Pred zaostritvijo finančne krize v jeseni 2008 so bile obrestne mere za vloge gospodinjstev praviloma nižje od primerljive ročnosti referenčnih obrestnih mer. Povečana tekmovalnost med bankami za vloge gospodinjstev s povečevanjem obrestnih mer pa je v pogojih popolnega jamstva države tvegana. Razlike v distribuciji obrestnih mer za nove vloge ročnosti od 3 do 12 mesecev so se močno povečale. Večji del bančnega sistema je precej znižal obrestne mere za nove vloge, medtem ko nekatere manjše banke, ki so bolj odvisne od tega vira financiranja, za vloge gospodinjstev še vedno ponujajo obrestne mere precej nad povprečjem bančnega sistema. V prihodnje pričakujemo, da se bo politika določanja pasivnih obrestnih mer med bankami začela bolj diferencirati v odvisnosti od prevladujočega načina financiranja in možnosti dostopanja do grosističnih virov: izdajanja lastnih vrednostnih papirjev doma ali v tujini in zadolževanja pri tujih finančnih institucijah.

Slika 2.8: Distribucija obrestnih mer po bankah za nove vloge z ročnostjo od 1 do 3 mesecev (levo) in od 3 do 12 mesecev (desno)

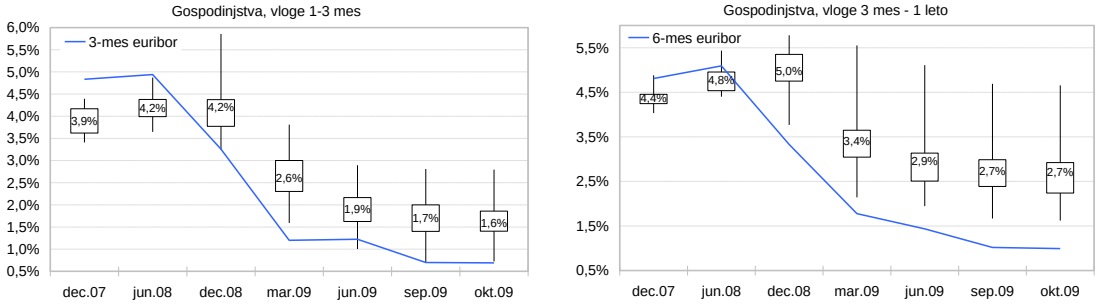

Vir: Banka Slovenije

2.4 Viri financiranja bank

Banke so bile ob koncu oktobra 2009 za 24% manj zadolžene v tujini kakor pred letom dni. V letošnjem letu so se v tujini kumulativno razdolžile v višini 3,3 mrd EUR[3], v zadnjih dvanajstih mesecih pa kar za dobre 4 mrd EUR. Izpad tovrstnih virov so banke kompenzirale predvsem z vlogami države, ki so v bančni sistem pritekale predvsem kot posledica izdaj vrednostnih papirjev države. Še pomembnejši in dolgoročnejši vir sta za dve banki predstavljali izdani obveznici, skupaj v višini 2 mrd EUR. Že takoj po izbruhu krize se je v zadnjem četrtletju 2008 povečal pomen najetih virov bank pri ECB. Ob koncu oktobra 2009 so bile banke pri ECB zadolžene v višini 1,3 mrd EUR, kar je predstavljalo 2,5% bilančne vsote bank.

Povečevanje vlog sektorja gospodinjstev je bilo nižje kot v prejšnjih letih. Kumulativno neto povečanje vlog nebančnega sektorja je do konca oktobra letos za lanskim in predlanskim v enakem obdobju zaostajalo za okrog polovico.

Slika 2.9: Medletne stopnje rasti obveznosti do tujih bank (levo) ter struktura virov financiranja bank (desno) v odstotkih

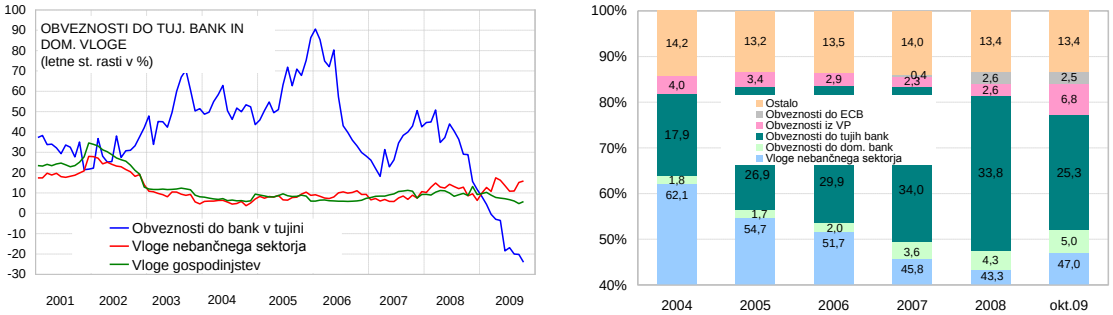

Vir: Banka Slovenije

Spreminjanje pokritosti posojil nebančnega sektorja z vlogami

Pokritost posojil z vlogami ostaja oktobra 2009 v primerjavi z decembrom lani razmeroma nespremenjena.

V letu 2009 se je do oktobra pokritost posojil nebančnega sektorja z vlogami izboljšala, vendar razlog za to ni bilo povečano varčevanje prebivalstva, temveč zastoj kreditne aktivnosti ob sočasnem povečanju vlog države pri bankah. Ob izvzetju vlog države je bila pokritost posojil z vlogami ob koncu oktobra 2009 primerljiva s tisto ob koncu decembra 2008. V letu 2009 se je zmanjšala zlasti pokritost posojil z obveznostmi do tujih bank in povečala pokritost posojil z izdanimi vrednostnimi papirji bank.

[3] Vir so knjigovodski podatki bank, ki odražajo spremembo stanja med koncem decembra 2008 in oktobrom 2009. Po podatkih plačilne bilance je poplačilo obveznosti slovenskih bank do vseh nerezidentov znašalo 3.146 mio EUR.

Slika 2.10: Pokritost posojil nebančnemu sektorju z viri v odstotkih[4]

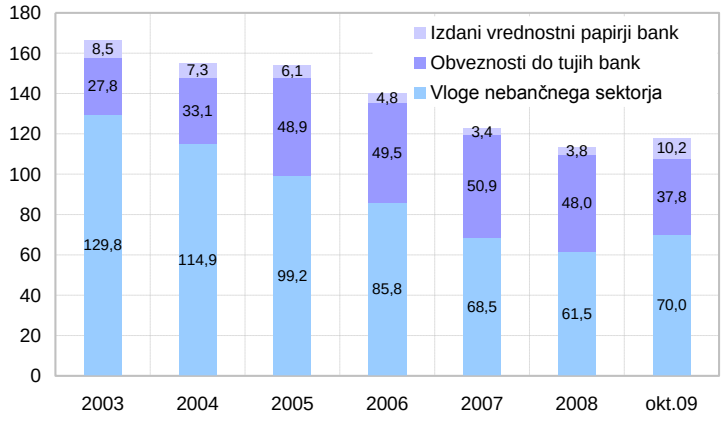

Vir: Banka Slovenije

Financiranje bank prek operacij ECB

Banke so se izdatno zadolžile pri ECB junija, potem pa začele obveznosti do ECB postopoma zmanjševati.

Potem ko je ECB ob koncu junija 2009 bankam prvič ponudila vire z ročnostjo 12 mesecev s polno dodelitvijo po enoodstotni obrestni meri, so se banke zadolžile za 1,05 mrd EUR. Obseg obveznosti do Evrosistema se je približal vrednosti 1,9 mrd EUR. Po juniju 2009 so banke začele postopoma zmanjševati obseg zadolženosti pri ECB na račun zapadanja operacij dolgoročnega refinanciranja (ODR) z ročnostjo tri in šest mesecev. Ob koncu septembra 2009 je bila pod enakimi pogoji izvedena dodatna 12-mesečna ODR, vendar so slovenske banke povpraševale le še po 122 mio EUR. Na zadnji tovrstni dražbi 16. decembra 2009 so si slovenske banke zagotovile 728 mio EUR.

Izdaja državnih vrednostnih papirjev in povečanje vlog države

Z izdajami vrednostnih papirjev je država povečala vloge pri bankah.

V letu 2009 je RS izdala tri obveznice v skupni višini 4 mrd EUR in več zakladnih menic v skupni višini 1,06 mrd EUR. Obseg vlog države se je v letošnjem letu do konca oktobra povečal za 2,6 mrd EUR na 4,5 mrd EUR. Čeprav je bil velik del vlog države vezan z ročnostjo nad eno leto in se je s tem nekoliko izboljšala struktura ročnosti vlog nebančnega sektorja, ima več kot dve tretjini vlog države preostalo zapadlost do enega leta. Glede na podatke ob koncu oktobra 2009 bo bankam v obdobju od vključno decembra 2009 do konca februarja 2010 zapadlo za 1,5 mrd EUR vlog države.

Izdaja vrednostnih papirjev bank na finančnih trgih

Dve banki sta na mednarodnih kapitalskih trgih izdali obveznici v skupni vrednosti 2 mrd EUR.

V letošnjem letu je prišlo do dveh večjih izdaj obveznic slovenskih bank na mednarodnem kapitalskem trgu. Junija je NLB d. d. triletno obveznico s poroštvom države v višini 1,5 mrd EUR in s 3,25%-odstotno obrestno mero kupona. Donosnost obveznice ob izdaji je znašala 105 bazičnih točk nad referenčno obrestno mero za zamenjavo (ang. mid swap rate). Septembra je izdajo obveznice s poroštvom države izvedla še Abanka Vipa d.d. v višini 500 mio EUR. Ročnost obveznice z variabilnim kuponom 3-mesečni EURIBOR, povečan za 100 bazičnih točk, je bila tri leta. Donos obveznice se je ob izdaji oblikoval v višini 100 bazičnih točk nad referenčno obrestno mero za zamenjavo. V naslednjih mesecih pričakujemo še nekaj izdaj bančnih obveznic z državnim jamstvom.

Vloge nebančnega sektorja

Vloge nebančnega sektorja so se do konca oktobra povečale za 3,08 mrd EUR, od tega vloge države za 2,6 mrd EUR. Vloge gospodinjstev so oktobra medletno rasle le s 5,9-odstotno stopnjo rasti, ki se bo do konca leta po pričakovanjih še zmanjšala. Vloge podjetij rastejo medletno le 0,8%. V primerjavi z decembrom lani so se celo nominalno zmanjšale. Rast vlog drugih finančnih organizacij je s 13,2% sicer višja, vendar so te vloge manj pomemben vir financiranja bank.

Letos izostaja predvsem financiranje bank z vlogami gospodinjstev. Rast tovrstnih vlog, ki še vedno predstavljajo 57% vseh vlog nebančnega sektorja oziroma 27% bilančne vsote, se je upočasnjevala večino leta. Struktura ročnosti vlog gospodinjstev se spreminjanja zaradi zniževanja vpoglednih in kratkoročnih vlog ter povečevanja

[4] V letih 2003 in 2004 se je pokritost zmanjševala tudi zaradi prestrukturiranja aktive, kjer se je zmanjševal delež vrednostnih papirjev in povečeval delež posojil.

dolgoročnih vlog. Delež dolgoročnih vlog v strukturi vlog gospodinjstev je ob koncu oktobra znašal blizu 19%, medtem ko je še lani decembra dosegal 14,2%.

Okvir 2.2: Varčevanje gospodinjstev

V prvih desetih mesecih leta 2009 je znašal prirast bančnih vlog gospodinjstev 387 mio EUR, kar je za polovico manj kot v enakem obdobju preteklega leta. Za leto 2008 so bile značilne prodaje vrednostnih papirjev in enot vzajemnih skladov na domačih in tujih kapitalskih trgih zato, da bi bile kar najmanjše kapitalske izgube. Sredstva od teh prodaj so gospodinjstva naložila tudi v bančne vloge, ki zaradi jamstva države pomenijo varno obliko varčevanja. Zanimanje gospodinjstev za tuje vrednostne papirje je bilo letos nizko. Do oktobra so neto kupila za 24,2 mio EUR delnic in za 12,3 mio EUR obveznic tujih izdajateljev, predvsem iz držav evroobmočja in ZDA. V letu 2008 je bilo neto prodaj delnic in obveznic v tujini za 94,5 mio EUR.

Na letošnji manjši prirast vlog je pomembno vplival tudi slabši ekonomski položaj prebivalstva, saj je zaradi krize v realnem sektorju narasla stopnja brezposelnosti. Neto plače in drugi prejemki iz delovnega razmerja prebivalstva so se v prvih desetih mesecih letos glede na enako obdobje lani znižali za 303 mio EUR oziroma za 3,6%. Na drugi strani so se povečali socialni transferji, zato so se celotni prejemki prebivalstva v tem obdobju zvišali za 190 mio EUR oziroma za 1,4%. Delež vlog se nekoliko znižuje tudi na račun večjega zanimanja za življenjska in pokojninska zavarovanja. Po podatkih finančnih računov jih je bilo v prvi polovici leta sklenjenih za 160 mio EUR več kot v enakem obdobju lanskega leta.

Slika 2.11: Četrtletne stopnje rasti vlog gospodinjstev v odstotkih (levo) in četrtletni prirasti vlog gospodinjstev v mio EUR (desno)

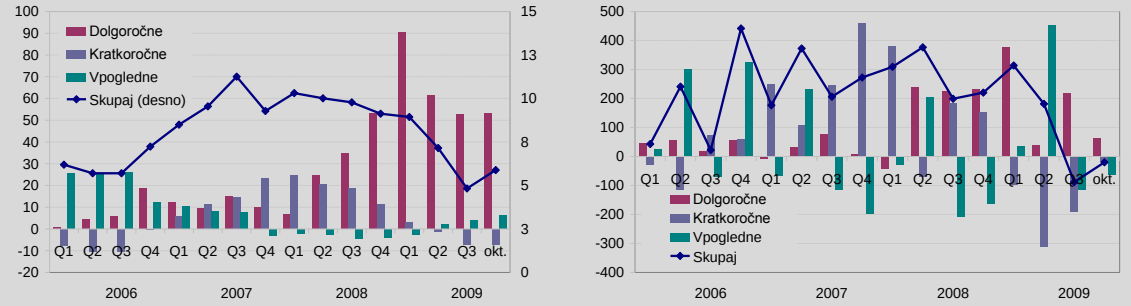

Vir: Banka Slovenije

Slika 2.12: Transakcije finančnih sredstev gospodinjstev (levo) in mesečne neto naložbe gospodinjstev v tuje vrednostne papirje (desno) v mio EUR

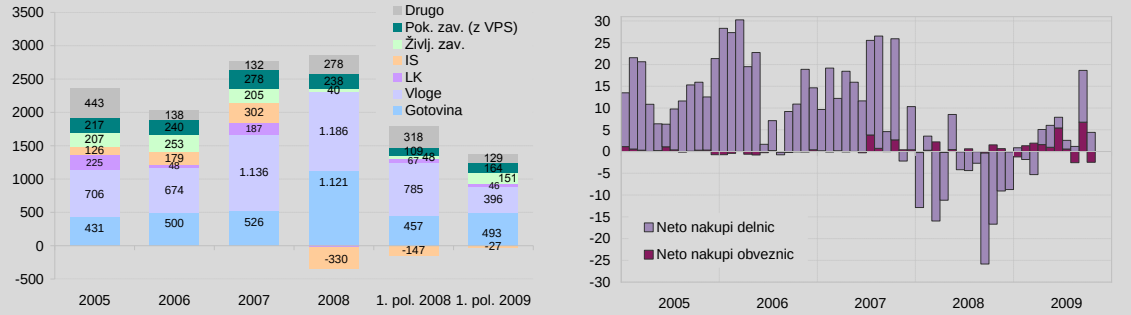

Vir: Banka Slovenije, KDD

Obveznosti bank do tujine

Razdolževanje bank v tujini.

Do konca oktobra 2009 so se obveznosti bank do tujih bank neto znižale za 3,3 mrd EUR. Bankam je od 5,4 mrd EUR, zapadlih v plačilo, uspelo obnoviti le 51% oziroma 2,7 mrd EUR obveznosti – bankam v večinski domači lasti 11% in bankam v večinski tuji lasti 70%.[5] Lažji dostop do virov iz tujine imajo banke v večinski tuji lasti, kjer je delež obnavljanja bistveno višji. Posledično predstavljajo obveznosti do tujih bank bistveno večji delež v njihovih bilancah. Vendar se je ob zapadanju virov pri tujih bankah in njihovem neobnavljanju v enakem obsegu bankam v zadnjem letu izboljšala struktura zapadlosti do tujine. Delež obveznosti bank z zapadlostjo do pol leta je oktobra 2009 znašal 11%, oktobra 2008 22%, delež obveznosti z zapadlostjo do enega leta pa 21%, lani oktobra še 34%.

Slika 2.13: Zapadanje obveznosti do tujih bank po intervalih zapadlosti (levo) in po skupinah bank (desno) v odstotkih

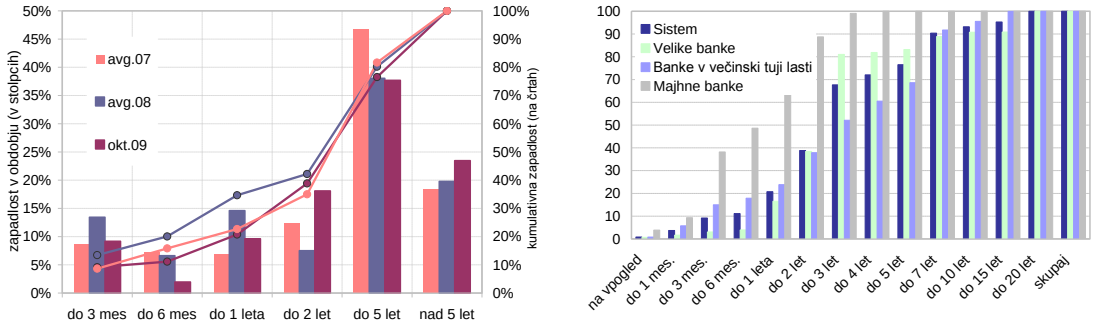

Vir: Banka Slovenije

Povečanje obveznosti bank do Evrosistema in do države je samo začasne narave, ki lajša možnost preoblikovanja strukture virov bank. Predvsem večje banke se bodo morale osredotočiti na pridobivanje virov z izdajanjem vrednostnih papirjev na finančnih trgih. Banke pa ne bi smele zanemariti tudi izdaj dolžniških vrednostnih papirjev na domačem kapitalskem trgu, zlasti institucionalnim investitorjem.

Razlike v strukturi virov financiranja po posameznih skupinah bank

V strukturi virov pri domačih bankah prevladujejo domači viri, pri bankah v večinski tuji lasti pa viri iz tujine.

Med posameznimi skupinami bank obstajajo razmeroma velike razlike v načinu financiranja. Za velike banke v večinski domači lasti so ob koncu oktobra vloge nebančnega sektorja predstavljale polovico obveznosti, pri majhnih bankah v večinski domači lasti pa dobrih 60%, medtem ko so tovrstni viri pri bankah v večinski tuji lasti predstavljali le dobro tretjino bilančne vsote. Podobno velja za vloge gospodinjstev, ki predstavljajo glavni vir vlog nebančnega sektorja.

Najnižji delež obveznosti do tujih bank v strukturi obveznosti imajo majhne domače banke. Gre za banke, ki so tradicionalno bolj usmerjene na domače vire. Razmeroma nizek delež zaradi neto odplačil v letošnjem letu imajo velike domače banke, medtem ko so pri bankah v večinski tuji lasti ti viri oktobra 2009 predstavljali 47% bilančne vsote.

[5] Podatki za prvih osem mesecev leta 2009.

Tabela 2.3: Deleži posameznih oblik financiranja v bilančni vsoti po skupinah bank

(v %)	Velike domače banke	Majhne domače banke	Banke v večinski tuji lasti	Skupaj ban. sistem
		Obveznosti do tujih bank		
2007	29,0	6,2	52,3	34,0
2008	27,7	6,8	52,3	33,8
2009 okt.	18,1	4,6	46,5	25,3
		Vloge nebančnega sektorja		
2007	49,3	59,0	34,6	45,8
2008	47,8	56,7	31,1	43,3
2009 okt.	50,8	60,1	35,2	47,0
		Vloge gospodinjstev		
2007	31,9	30,6	20,8	28,6
2008	32,0	30,6	18,6	27,7
2009 okt.	30,6	29,6	18,5	27,0
		Izdani dolžniški vrednostni papirji		
2007	2,8	6,5	0,0	2,3
2008	3,5	6,4	0,0	2,6
2009 okt.	10,1	5,8	0,0	6,8
		Obveznosti do Evrosistema		
2007	0,3	0,8	0,5	0,4
2008	2,1	3,0	3,3	2,6
2009 okt.	2,0	3,7	3,3	2,5

Vir: Banka Slovenije

Izdani vrednostni papirji predstavljajo le pri skupini velikih domačih bank razmeroma pomemben del financiranja. Ker letošnje izdaje vrednostnih papirjev niso mogle nadomestiti izpada razdolžitve pri tujih bankah, se je obseg financiranja bank na grosističnih trgih glede na bilančno vsoto letos zmanjšal. Izdani vrednostni papirji in obveznosti do tujih bank skupaj so tako ob koncu oktobra letos predstavljali dobrih 32% bilančne vsote, lani decembra pa 36%.

2.5 Stroški financiranja bank

Občutno znižanje stroškov financiranja bank v letu 2009.

Zniževanje povprečnih in mejnih stroškov financiranja bank, ki se je začelo ob koncu leta 2008, se je nadaljevalo tudi v letu 2009.[6] Občutno znižanje stroškov financiranja bank je predvsem posledica znižanja stroškov dolžniškega kapitala bank in v manjšem obsegu tudi znižanja stroškov lastniškega kapitala (povišanje cen delnic bank). Ocenjujemo, da so stroški financiranja dosegli oziroma so se močno približali dnu in se bodo začeli povečevati s pričakovanim dvigom ključnih obrestnih mer v naslednjih 12 mesecih. Povprečni stroški financiranja so se v prvih desetih mesecih letošnjega leta znižali za 156 bazičnih točk na 3,1%. Mejni stroški so se v istem obdobju znižali za 206 bazičnih točk na 2,9%.

Slika 2.14: Povprečni in mejni stroški financiranja bank (levo) in povprečni stroški lastniškega ter dolžniškega kapitala (desno) v odstotkih

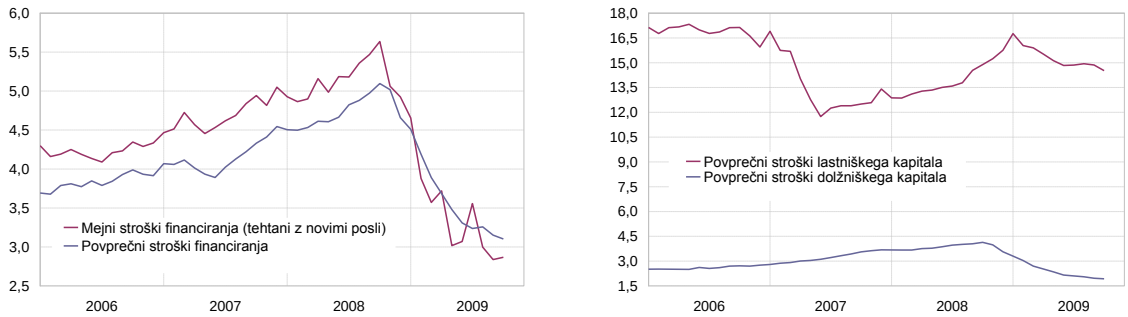

Vir: Banka Slovenije, LJSE lastni izračuni

[6] Stroški financiranja bank so izračunani pred davki. Stroški dolžniškega kapitala so ocenjeni na podlagi gibanja obrestnih mer za: vloge nebančnega sektorja, obveznosti do tujine (bank – krediti in vloge – ECB in preostalih sektorjev) in dolžniških vrednostnih papirjev (vključno s podrejenimi dolžniškimi vrednostnimi papirji). Stroški lastniškega kapitala so ocenjeni z dvostopenjskim modelom diskontiranja dividend za banke, katerih delnice kotirajo na LJSE.

Povprečni stroški dolžniškega kapitala

K znižanju povprečnih stroškov dolžniškega kapitala so največ prispevale padajoče obrestne mere za obveznosti do tujih bank in vloge.

Zniževanje stroškov dolžniškega kapitala v letu 2009 je posledica padajočih obrestnih mer, predvsem obrestnih mer za obveznosti do tujih bank in za vloge nebančnega sektorja. Na nižje povprečne stroške so še dodatno vplivali poceni viri, pridobljeni na avkcijah ECB, in izrazito krajšanje ročnosti virov bank, saj dolgoročnejših virov pri tujih bankah skoraj niso mogle pridobiti. Pri vlogah nebančnega sektorja so se občutno znižale obrestne mere za kratkoročne vloge (–226 bt), manj pa obrestne mere za dolgoročne vloge (–95 bt) in vpogledne vloge ter vloge prek noči (–27 bt). V zadnjem letu so se najbolj znižale obrestne mere za obveznosti do tujih bank, ki so bile večino leta 2009 krepko pod obrestnimi merami za vloge nebančnega sektorja in višje samo od obrestne mere za refinanciranje na avkcijah ECB. Obrestne mere za izdane vrednostne papirje so se znižale manj kot za preostale oblike financiranja, zato je ta oblika financiranja postala še relativno dražja.

Slika 2.15: Povprečni stroški dolžniškega financiranja bank (levo) in struktura finančnih virov bank, uporabljenih v izračunu povprečnih stroškov financiranja (desno), v odstotkih

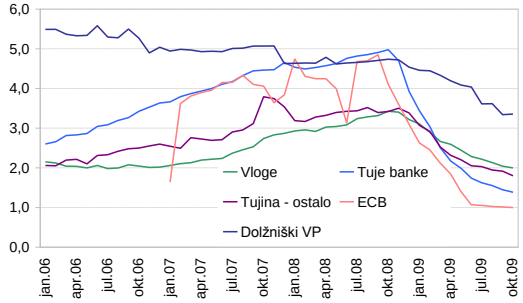

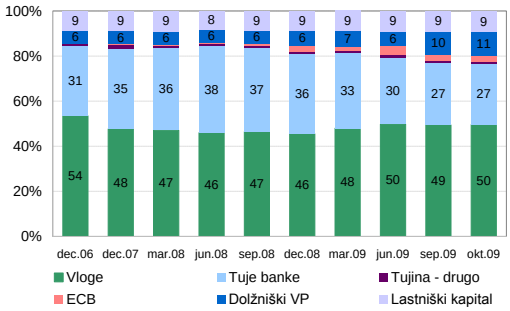

Vir: Banka Slovenije

V strukturi stanj se je zmanjšal delež cenejših virov.

V strukturi stanja finančnih virov bank se je v letu 2009 povečal delež vlog, dolžniških vrednostnih papirjev in virov ECB, zmanjšal pa delež obveznosti do tujih bank. Brez teh sprememb v strukturi financiranja bi bilo znižanje povprečnih stroškov dolžniškega kapitala bank še izrazitejše.

Mejni stroški dolžniškega kapitala

Prvi znaki zaustavitve padanja mejnih stroškov financiranja bank.

Na zniževanje mejnih stroškov so v letu 2009 vplivale predvsem nižje obrestne mere za nove vloge nebančnega sektorja, obveznosti do tujih bank in ECB. V strukturi virov dolžniškega kapitala se je okrepil delež virov, pridobljenih na avkcijah ECB in prek izdaj dolžniških vrednostnih papirjev, zmanjšal pa delež obveznosti do tujih bank. Cenovno so bile med novimi viri financiranja v letu 2009 najugodnejše obveznosti do ECB in tujih bank, najdražje pa novosklenjene vloge in izdaje novih vrednostnih papirjev. Pri mejnih stroških financiranja bank so že opazni prvi znaki zaustavljanja njihovega padanja. Zlasti to velja za vloge nebančnega sektorja.

Slika 2.16: Mejni stroški dolžniškega financiranja bank (levo) in struktura novih finančnih virov bank, uporabljenih v izračunu mejnih stroškov financiranja (desno), v odstotkih

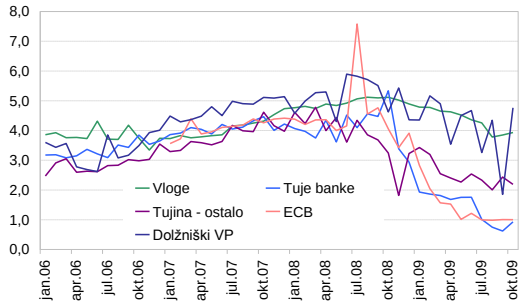

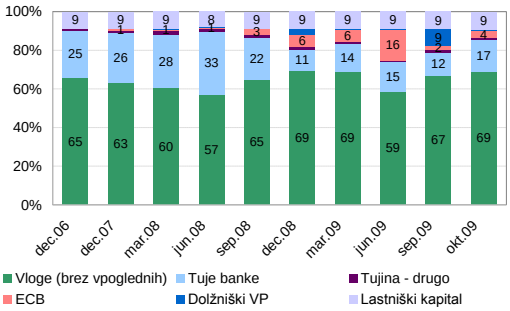

Vir: Banka Slovenije

2.5.2 Razlike v stroških financiranja med skupinami bank

Občutno povečanje razlik stroškov financiranja med skupinami bank v letu 2009.

V letu 2009 so se razlike v stroških financiranja pred davki med posameznimi skupinami bank močno povečale.[7] Razpon v povprečnih stroških financiranja med skupinami bank se je z 88 bazičnih točk ob koncu leta 2008 do oktobra 2009 povečal na 130 bazičnih točk. Pri mejnih stroških se je ta razpon povečal s 102 na 128 bazičnih točk. Najnižje povprečne in mejne stroške financiranja imajo banke v večinski tuji lasti, najvišje pa majhne domače banke. Razlike v stroških financiranja med skupinami bank so posledica razlik v dinamiki in cenah posameznih virov financiranja in njihovi strukturi po posameznih skupinah bank. Banke v večinski tuji lasti nimajo le najnižjih cen posameznih virov, temveč tudi najugodnejšo strukturo virov financiranja.

Slika 2.17: Povprečni (levo) in mejni (desno) stroški financiranja bank v odstotkih

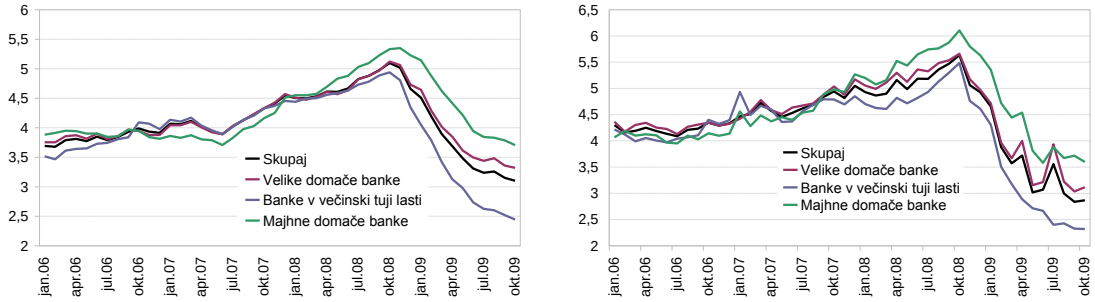

Vir: Banka Slovenije, LJSE lastni izračuni

Vpliv strukture finančnih virov na stroške financiranja.

Precejšen vpliv na velike razlike v stroških financiranja posameznih skupin bank imata struktura virov financiranja in njena dinamika. Banke v večinski tuji lasti imajo najvišji delež najcenejših virov financiranja (ECB, obveznosti do tujih bank) tako v stanjih kot med novimi posli. V letošnjem letu so v stanjih in med novimi posli povečale delež vlog nebančnega sektorja in obveznosti do ECB na račun zmanjšanja obveznosti do tujih bank (matičnih bank). Majhne domače banke imajo največji delež dražjih virov financiranja v stanjih in med novimi posli. V letošnjem letu so v stanjih okrepile delež vlog in virov ECB, zmanjšale pa delež obveznosti do tujih bank in dolžniških vrednostnih papirjev. Med novimi posli so povečale delež virov ECB na račun rahlega zmanjšanja deleža vlog nebančnega sektorja. Pri velikih domačih bankah je v letošnjem letu opazno nadomeščanje trenutno enega najcenejših virov financiranja – obveznosti do tujih bank – s precej dražjim virom – vrednostnimi papirji in delno tudi z vlogami in viri ECB.

Slika 2.18: Struktura stanj (levo) in novih (desno) virov financiranja, upoštevanih v izračunu stroškov financiranja bank

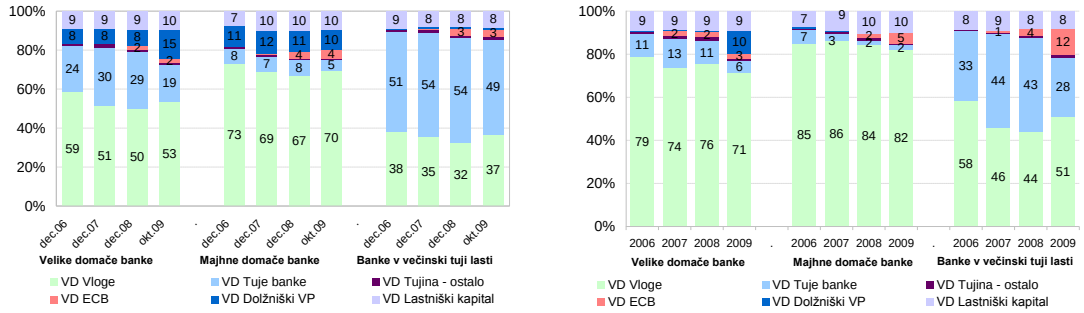

Vir: Banka Slovenije

Manjše znižanje obrestnih mer za vloge pri bankah v večinski domači lasti in pri bankah v večinski tuji lasti.

Obrestne mere za najpomembnejši komponenti virov financiranja bank so se v lanskem letu občutno znižale. Obrestne mere za vloge nebančnega sektorja so se najbolj znižale pri bankah v večinski tuji lasti, saj je ta skupina bank najmanj odvisna od te oblike financiranja. Banke v večinski domači lasti so bile zaradi relativno večje odvisnosti od vlog nebančnega financiranja med viri sredstev bolj omejene pri zniževanju obrestnih mer za vloge nebančnega sektorja. Zlasti to velja za majhne domače banke.

[7] Ocena stroškov lastniškega kapitala je zaradi omejenega števila kotacij delnic bank na LJSE enaka za vse skupine bank. Do razlik v stroških financiranja bank prihaja samo zaradi razlik v stroških dolžniškega kapitala in deležih lastniškega kapitala v virih financiranja po posameznih skupinah bank.

Najizraziteje so se v prvih desetih mesecih letošnjega leta znižale obrestne mere za obveznosti do tujih bank in se izenačile pri velikih domačih bankah in bankah v večinski tuji lasti. Pri majhnih domačih bankah so za približno pol odstotne točke višje.

Slika 2.19: Povprečni in mejni stroški financiranja za vloge nebančnega sektorja (levo) in obveznosti do tujih bank (desno) po skupinah bank v odstotkih

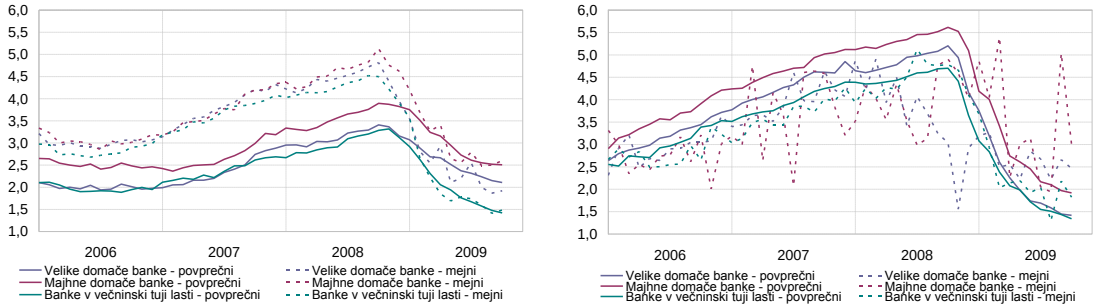

Vir: Banka Slovenije

Obrestne mere za dolžniške vrednostne papirje pri bankah v večinski domači lasti so v letošnjem letu upadale, kar je tudi posledica garancij, ki jih izda država. Banke v večinski tuji lasti ne izdajajo dolžniških vrednostnih papirjev.

Slika 2.20: Povprečni in mejni stroški financiranja za dolžniške vrednostne papirje[8]

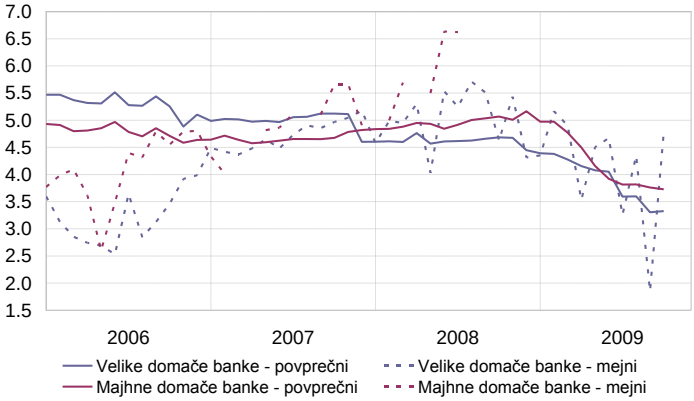

Vir: Banka Slovenije

Pričakovano povečanje stroškov financiranja in potreba po prilagoditvi strukture virov financiranja bank na nove razmere na finančnih trgih.

Nizka raven stroškov financiranja bank je posledica trenutnega načina financiranja in nizke ravni obrestnih mer. Banke v prihodnosti ne bodo več dostopale do poceni virov ECB in izdaj vrednostnih papirjev z jamstvom države, ki bo hkrati umikala vloge iz slovenskega bančnega sistema. Posledično bo prišlo do pričakovanega povečanja stroškov financiranja in do potrebe po prilagoditvi strukture virov financiranja bank glede na nove razmere na finančnih trgih ter značilnosti bank – predvsem velikost in lastništvo. Banke v večinski tuji lasti bodo verjetno še naprej dostopale do relativno velikega obsega virov pri bankah materah v tujini. Banke v večinski domači lasti pa bodo morale nekoliko bolj spremeniti strukturo finančnih virov, kot so bile navajene pred krizo. Majhne banke se bodo morale usmeriti predvsem na vloge nebančnega sektorja, medtem ko bodo velike domače banke do sredstev prihajale tudi z izdajami dolžniških vrednostnih papirjev.[9] Pomen virov tujih bank bo za banke v večinski domači lasti manjši kot v obdobju pred krizo. V prihodnje pričakujemo tudi zmanjšanje razlik v stroških financiranja med skupinami bank. Sedanje razmere, ko je cena virov pri tujih bankah bistveno nižja od vlog nebančnega sektorja, je dolgoročno malo verjetna. Cene za trenutno najcenejše vire se bodo povečale bolj kot obrestne mere za vloge nebančnega sektorja, kar se utegne odraziti v relativno višjem povečanju stroškov financiranja pri velikih domačih bankah in bankah v večinski tuji lasti.

[8] Dolžniški vrednostni papirji vključujejo tudi podrejeni dolg.
[9] Velikost emisije dolžniških vrednostnih papirjev pri majhnih domačih bankah bi bila premajhna, da bi tako dostopale do ugodnih virov. Stroški izdaje glede na obseg in likvidnostna premija bi bili previsoki.

3 IZKAZ POSLOVNEGA IZIDA IN KAZALNIKI POSLOVANJA BANK

Dobiček bank v prvih desetih mesecih letošnjega leta za 40,4% zaostaja za lanskim.

Dobiček pred obdavčitvijo je v prvih desetih mesecih leta 2009 za 161 mio EUR oziroma 40,4% zaostajal za dobičkom bank v enakem obdobju lani. Zmanjšanje dobička je večinoma posledica povečanih stroškov oslabitev in rezervacij ter zmanjšanja neto obresti. Banke tega izpada dohodka niso mogle nadomestiti z višjimi neobrestnimi prihodki in znižanjem operativnih stroškov.

Neto obrestni prihodki bank do konca oktobra za 2,2% zaostajajo za lanskimi. Obrestna marža na obrestonosno aktivo se je znižala na 1,96%. Negativna rast neto obresti je posledica šibke rasti posojil, ki so višje obrestovana v primerjavi s preostalimi oblikami aktive.

Na rast neto neobrestnih prihodkov so letos vplivali dobički iz finančnih sredstev in obveznosti, namenjenih trgovanju, v višini 47 mio EUR, medtem ko so banke lani v enakem obdobju iz tega naslova izkazovale izgubo. Ta sprememba je omogočila pozitivno rast bruto dohodka bank.

Obseg operativnih stroškov od poletja naprej nekoliko zaostaja za lanskim v enakem obdobju. Rast stroškov dela se zmanjšuje že vse leto, vendar oktobra še ostaja pozitivna. Preostali operativni stroški pa letos zaostajajo za lanskimi.

Na nižji dobiček najbolj vplivajo močno povečani stroški oslabitev in rezervacij.

Banke so letos do oktobra oblikovale za 215 mio EUR stroškov oslabitev in rezervacij več kot lani v enakem obdobju. Stroški oslabitev in rezervacij, ki vse bolj odražajo poslabševanje bančnih portfeljev in gospodarskih razmer, že od zadnjega četrtletja lanskega leta močno vplivajo na višino dobička bank. Njihov delež v bruto dohodku je oktobra 2008 dosegal 20,4%, oktobra letos pa 27,1%. To je bistveno več kot pred razmahom krize, ko je znašal 11,4%.

Tabela 3.1: Izkaz poslovnega izida bančnega sistema

IZKAZ POSLOVNEGA IZIDA v mio EUR; rasti v %	2008 jan.-dec.	Strukt. v %	2008 jan.-okt.	Strukt. v %	2009 jan.-okt.	Strukt. v %	Medl. rast. okt. 2009/2008
Prihodki od obresti	2.615		2.141		1.755		-18,0
Odhodki od obresti	1.671		1.367		998		-27,0
Čiste obresti	945	69,4	774	68,5	757	64,5	-2,2
Neobrestni prihodki	416	30,6	355	31,5	417	35,5	17,5
od tega neto opravnine	340	25,0	287	25,4	281	23,9	-2,3
od tega čisti dobički/izgube iz FS in obvez. namenjenih trgovanju	-115	-8,4	-115	-10,2	47	4,0	…
Bruto dohodek	1.360	100,0	1.129	100,0	1.174	100,0	4,0
Operativni stroški	776	57,1	628	55,6	618	52,7	-1,5
Neto oslabitve in rezervacije	278	20,4	104	9,2	319	27,1	207,2
od tega neto oslabitve FS mer po odplač. vred.in rezervacije	168	12,4	81	7,2	310	26,4	279,9
Dobiček pred obdavčitvijo	306	22,5	398	35,2	237	20,2	-40,4
Davki	59		78		42		…
Dobiček po obdavčitvi	248		320		195		…

Vir: Banka Slovenije

Zastoj posojilne aktivnosti postaja najpomembnejši dejavnik naraščanja dohodkovnega tveganja bank.

Razmeroma šibka rast prihodkov bank in nadaljevanje oblikovanja visokih stroškov oslabitev in rezervacij bo povečevala dohodkovno tveganje bank. To se bo odražalo v nadaljnjem zmanjševanju dobička. Pri tem pa opozarjamo, da postaja zastoj posojilne aktivnosti najmočnejši dejavnik povečevanja dohodkovnega tveganja bank.

Neto obrestni prihodki in obrestna marža

Ob negativni rasti neto obresti in še razmeroma visoki povprečni rasti bilančne vsote v istem obdobju (9,3%) se je obrestna marža na obrestonosno aktivo bank znižala.

Zniževanje efektivnih aktivnih in pasivnih obrestnih mer.

V letošnjem letu so se povprečne aktivne in pasivne efektivne obrestne mere znižale za nekoliko nad 1,8 odstotne točke. To kaže na prilagajanje obrestnih mer bank, ki so večinoma vezane na referenčne obrestne mere EURIBOR.

Slika 3.1: Gibanje povprečne aktivne in pasivne obrestne mere, obrestnega razmika in obrestne marže na obrestonosno aktivo

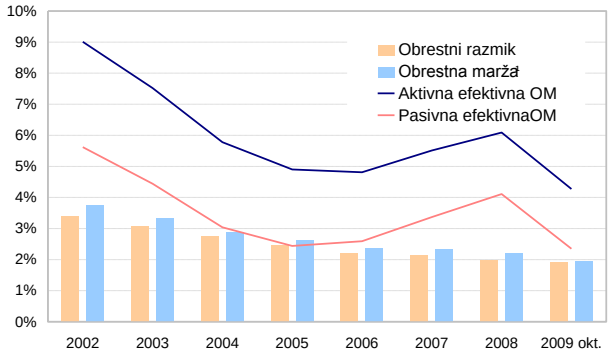

Opomba: [1]Vrednost za oktober je izračunana kumulativno za obdobje jan.–oktober 2009.
Vir: Banka Slovenije

Razlike v ustvarjanju in porabi bruto dohodka po skupinah bank

Med posameznimi skupinami bank obstajajo precejšnje razlike v načinu ustvarjanja in porabe dohodka. Medtem ko so majhne domače banke in banke v večinski tuji lasti letos izkazovale pozitivno rast neto obresti, so se pri skupini velikih domačih bank znižale za 5%. Pri tej skupini bank so neto obresti s slabimi 63% predstavljale nekoliko nižji del bruto dohodka kot pri preostalih dveh skupinah bank. Obratno so pri neobrestnih prihodkih izstopale banke v večinski tuji lasti, ki so edine realizirale negativno rast. Obseg operativnih stroškov so razmeroma uspešno, čeprav glede na trenutne okoliščine ne dovolj, omejevale vse skupine bank. Velike domače banke so jih zmanjšale za 2,9%, banke v večinski tuji lasti za 0,9%, majhne domače banke pa za 0,5%.[10] Stroške oslabitev in rezervacij so najbolj povečale majhne domače banke, pri katerih je delež v bruto dohodku do konca oktobra letos dosegel skoraj tretjino.

Tabela 3.2: Kazalniki poslovanja bank v obdobju januar–oktober 2009 v odstotkih

	Konec obdobja			
v %	2007	2008	okt.08	okt.09
Profitabilnost				
Marža finančnega posredništva*	3,80	3,00	3,02	2,87
Donos na aktivo (ROA)	1,36	0,68	1,06	0,58
Donos na kapital (ROE)	16,29	8,14	12,98	6,92
Obrestna marža na obrestonosno aktivo	2,33	2,21	2,20	1,96
Neto neobrestni prihodki/oper. stroški	81,58	53,56	56,62	67,51
Stroški poslovanja				
stroški dela/povp. aktiva	1,1	0,9	0,9	0,8
Drugi stroški/povp. aktiva	0,9	0,8	0,8	0,7
Kakovost aktive				
Oslabitve finančnih sredstev merjenih po odplačni vrednosti/Bruto aktiva	2,5	2,5	2,3	2,9

Opomba: [1]Bruto dohodek/povprečna aktiva
Vir: Banka Slovenije

[10] Skupina majhnih bank v tem primeru ne vključuje nove manjše banke, ki je začela poslovati marca letos.

4 KREDITNO TVEGANJE

4.1 Kakovost kreditnega portfelja

Usihanje kreditne rasti in poslabševanje gospodarske rasti v večjem delu leta 2008 nista povzročila spreminjanja ocen bank o kakovosti kreditnega portfelja. Šele v zadnjem četrtletju lanskega leta so banke začele zniževati bonitetne ocene, kar so nadaljevale tudi v letu 2009.

Poslabševanje kakovosti kreditnega portfelja bank.

Letos do septembra so se ob 3,8-odstotni rasti razvrščenih terjatev oslabitve in rezervacije bank povečale za 20%. Pokritost terjatev z oslabitvami je do konca septembra narasla na 3,5%, kar je za 0,5 odstotne točke več kot ob koncu leta 2008.

Delež razvrščene aktive v manj tveganih bonitetnih razredih (A in B) se je v devetih mesecih zmanjšal za 1,4 odstotne točke. Najbolj se je povečala razvrščenost v skupini C, za 1,1 odstotne točke, za preostale 0,3 odstotne točke pa razvrščenost v najmanj donosne terjatve, in sicer v skupinah D in E.

Slika 4.1: Rast razvrščenih in nedonosnih terjatev (levo) in struktura razvrščenih terjatev po bonitetnih skupinah (desno) v odstotkih

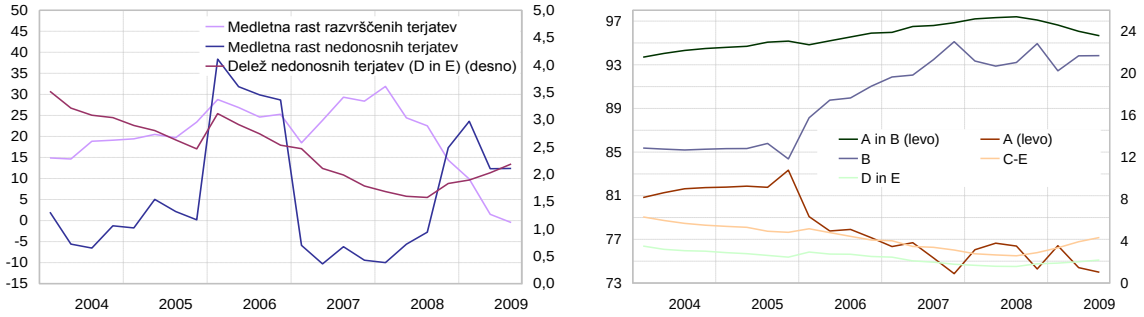

Vir: Banka Slovenije

Poslabševanje kreditnega portfelja je neizogibna posledica finančne in gospodarske krize, ki je velike segmente gospodarstva pahnila v likvidnostne težave. Kljub temu pa ocenjujemo, da bi do poslabševanja kreditnega portfelja prišlo tudi v manj turbulentnih razmerah. Krivulja izjemno visoke kreditne rasti se je približevala zgornji meji vzdržnosti in bi se prej ali slej obrnila navzdol. Obrat kreditnega cikla je bil v Sloveniji z zaostritvijo mednarodne finančne krize samo pospešen. Posledica počasnejše kreditne rasti je počasnejša širitev bančnih portfeljev z novimi komitenti, ki s praviloma ugodnejšimi bonitetami dvigujejo povprečne ocene kakovosti kreditnega portfelja.

V prihodnjih mesecih lahko pričakujemo nadaljnje slabšanje kreditnega portfelja bank zaradi pričakovanega nadaljnjega prerazvrščanja dolžnikov iz manj v bolj tvegane skupine.

Tabela 4.1: Bonitetna struktura razvrščenih terjatev in pokritost z rezervacijami in oslabitvami

	31.12.2007			31.12.2008			30.9.2009		
	Razvrščene terjatve	Oslabitve	Pokritost terjatev z oslabitvami (v %)	Razvrščene terjatve	Oslabitve	Pokritost terjatev z oslabitvami (v %)	Razvrščene terjatve	Oslabitve	Pokritost terjatev z oslabitvami (v %)
Skupaj (v mio EUR)	41.026	1.314	3,2	47.129	1.403	3,0	48.908	1.685	3,5
	Struktura (v %)			Struktura v %			Struktura v %		
A	74,1	8,6	0,4	74,4	8,8	0,4	74,1	7,4	0,3
B	22,7	33,7	4,7	22,7	34,4	4,5	21,6	29,3	4,7
C	1,3	10,0	23,9	1,0	8,7	24,8	2,1	15,0	24,1
D	0,7	14,3	65,7	1,0	20,8	62,3	1,4	26,2	64,8
E	1,1	33,4	100,0	0,8	27,2	100,0	0,8	22,2	100,0

Vir: Banka Slovenije

V strukturi bančnega portfelja predstavljajo tujci skupino komitentov, ki je lani najhitreje zniževala delež. V letošnjem letu se kaže tendenca njihove ponovne rasti. Pri tem prihaja do sprememb v strukturi te skupine: izpostavljenost do tujih nefinančnih organizacij se v strukturnem deležu še naprej rahlo znižuje, medtem ko se, s precejšnjo variabilnostjo, povečuje izpostavljenost do tujih finančnih organizacij.

Od druge polovice lanskega leta hitreje narašča delež naložb v domače banke in hranilnice. Vzrok je povečana nagnjenost bank k bolj likvidnim oblikam naložb v pogojih pomanjkanja likvidnih virov sredstev in zapadanja obveznosti v plačilo, predvsem do upnikov v tujini.

Spreminjanje strukture kreditnega portfelja v smeri nižjih deležev podjetij.

Pešanje kreditne rasti je najmočneje prizadelo sektor podjetij. Delež te skupine komitentov se je v letošnjem letu opazno znižal, tako v izpostavljenosti kot v razvrščenih terjatvah bank. V dveh letih od začetka finančne krize so razvrščene terjatve bank do podjetij in DFO v strukturi izgubile 3 odstotne točke, najintenzivneje v letošnjih devetih mesecih, za 1,9 odstotne točke.

Slika 4.2: Struktura celotne izpostavljenosti bank (levo) in razvrščenih terjatev (desno) po sektorjih v odstotkih

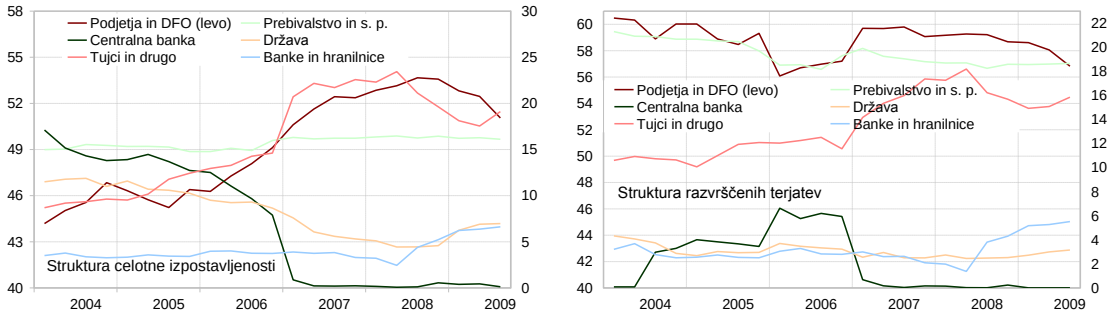

Vir: Banka Slovenije

Povečane težave z likvidnostjo komitentov povzročajo daljšanje zamud pri poravnavanju obveznosti do bank.

Naraščanje zamud komitentov pri poravnavanju obveznosti do bank se je v letu 2009 nadaljevalo. Pri tem se je bolj kot pojavljanje novih zamud pospešilo naraščanje starih oziroma njihovo podaljševanje, kar je posledica slabega likvidnostnega položaja dolžnikov, predvsem iz gospodarstva. Zamude nad 90 dni so ob koncu septembra 2009 predstavljale 5,6% celotne razvrščene aktive v bankah, kar je več kot podvojen delež v primerjavi z obdobjem pred krizo. Močno so se povečale zamude nefinančnih podjetij, ki z visokim ponderjem vplivajo na povprečno kakovost celotnega kreditnega portfelja. Zamude nad 90 dni v tej skupini komitentov so dosegle 1,8 mrd EUR in predstavljajo 7,2% razvrščene aktive do nefinančnih podjetij.

Zamude so se v letu 2009 opazno povečale tudi pri tujcih, pri katerih so zamude nad 90 dni dosegle 10% razvrščene aktive bank te skupine komitentov. Pri tujcih je visoko tudi povečanje celotnih zamud (na 16,2%), kar lahko pomeni napoved njihovega podaljševanja v naslednjih mesecih. Na podobno možnost podaljševanja zamud opozarjajo tudi podatki o visokem povečanju zamud drugih finančnih organizacij, ki so se do septembra dvignile na 11,1% pripadajočega portfelja, kar je triinpolkrat več kot ob koncu 2008.

Tabela 4.2: Struktura razvrščenih terjatev po skupinah komitentov glede na zamude pri poravnavanju obveznosti

	Razvrščene terjatve			Delež terjatev z zamudami v posamezni skupini komitentov						
					skupne zamude			zamude nad 90 dni		
	dec.07	dec.08	sep.09		dec.07	dec.08	sep.09	dec.07	dec.08	sep.09
Skupaj (v mio EUR)	41.028	47.129	48.908		2.674,9	4.605	5.349	1.067	1.790	2.734
							v %			
Podjetja	53,1	52,6	51,1	100,0	6,6	12,6	14,3	2,4	3,5	7,2
DFO	5,6	5,8	5,4	100,0	4,1	3,2	11,1	1,1	0,5	1,0
Prebivalstvo in s. p.	19,1	18,8	18,9	100,0	1,8	2,0	2,1	1,1	1,1	1,3
Tujci	17,2	15,5	15,6	100,0	12,2	12,2	16,2	5,5	7,3	10,0
Država	2,6	2,5	3,2	100,0	0,7	25,2	0,6	0,2	22,5	0,1
Banke in hranilnice	2,2	4,4	5,6	100,0	14,0	0,9	1,3	5,0	0,9	0,7
Centralna banka	0,2	0,3	0,0	100,0	4,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Drugo	0,1	0,1	0,1	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Skupaj	100,0	100,0	100,0	100,0	6,5	9,8	10,9	2,6	3,8	5,6

Vir: Banka Slovenije

Pri gospodinjstvih so se v zadnjih mesecih rahlo povečale daljše zamude, kar je v pogojih naraščajoče brezposelnosti in nižanja standarda gospodinjstev pričakovano. Hkrati pa to tudi nakazuje možnost večjih zamud v prihodnje, če bi slabe gospodarske razmere trajale dalj časa. Kljub povečanju zamud predstavljajo gospodinjstva z 2,1-odstotnim deležem zamud nad 90 dni skupino komitentov z relativno najnižjim kreditnim tveganjem za banke.

4.1.2 Terjatve do Balkana

Terjatve do Balkana so septembra predstavljale 6,1% celotne razvrščene aktive bank. Največje povečanje, za 2,5 odstotne točke, je ta delež dosegel v letu 2007, nato so bile spremembe manjše in v zadnjih nekaj mesecih kažejo tendenco zniževanja. V razvrščenih terjatvah do Balkana so v letošnjem septembru z 80-odstotnim deležem prevladovale terjatve do tujih nefinančnih organizacij. V zadnjem letu so se nominalno zniževale, medtem ko so naložbe v finančne institucije medtem še naraščale.

Tabela 4.3: Razvrščene terjatve do držav Balkana (levo) in pokritost razvrščenih terjatev z oslabitvami in rezervacijami v odstotkih (desno)

	dec.07	dec.08	sep.09
	Razvrščene terjatve (v mio EUR)		
Skupaj	41.028	47.129	48.908
Tujina	7.048	7.292	7.637
Balkan	2.536	3.021	2.987
	Medletne stopnje rasti (v %)		
Skupaj	28,4	14,9	3,3
Tujina	93,3	3,5	0,8
Balkan	112,5	19,1	-0,2
	Struktura razvrščenih terjatev do držav Balkana (v %)		
Hrvaška	38,0	35,0	35,4
BiH	14,2	14,9	15,6
Srbija	28,6	29,8	27,9
Črna gora	11,3	11,2	10,1
Makedonija	4,0	3,6	6,2
Bolgarija	3,5	4,7	4,4
Romunija	0,4	0,6	0,3

Vir: Banka Slovenije

	dec.07	dec.08	sep.09
Vse razvrščene terjatve	3,2	3,0	3,5
Terjatve do tujine	1,8	2,4	2,6
Balkan	3,0	3,4	4,0
Hrvaška	3,4	3,3	3,7
BiH	3,2	2,8	3,5
Srbija	3,9	5,3	5,9
Črna gora	1,0	1,1	3,9
Makedonija	0,9	0,9	0,4
Bolgarija	1,7	0,7	1,2
Romunija	2,4	1,0	1,3

Vir: Banka Slovenije

Višje ocene kreditnega tveganja do Balkana in njihovo večje povišanje v letu 2009.

Banke so v letošnjem letu povečale naložbe v finančne institucije predvsem v Srbijo, Makedonijo in Hrvaško. Pri Makedoniji in Hrvaški se je to odrazilo na povečanju njunega deleža v strukturi terjatev do Balkana. Nasprotno se je delež Srbije znižal zaradi hkratnega zmanjševanja naložb bank v nefinančni sektor v tej državi.

Ekonomsko relativno manj razvitemu in bolj turbulentnemu območju Balkana so banke tudi prej dodeljevale višje ocene kreditnega tveganja v primerjavi s preostalo tujino. Letos so te ocene tudi zaostrile bolj kot za preostalo tujino, za 0,6 odstotne točke (za celotno tujino 0,2 odstotne točke). Vpliv kriznih razmer na gospodarstva teh držav se že kaže v hitrejši rasti in višjem deležu zapadlih in neplačanih terjatev od povprečja v zadnjih mesecih. Zamude nad 90 dni so septembra predstavljale 19,4% vseh razvrščenih terjatev do Balkana v primerjavi z 10% za celotno tujino in 5,6% za celoten bančni portfelj. Kot najbolj tvegano državo ocenjujejo banke Srbijo, za katero so oblikovale 5,9-odstotno pokritost razvrščenih terjatev z oslabitvami in rezervacijami. Visoko na lestvici tveganja so tudi dolžniki iz Črne gore s 3,9-odstotno stopnjo pokritosti in njeno najvišjo rastjo v letošnjem letu.

Tabela 4.4: Pokritost razvrščenih terjatev po skupinah bank v odstotkih

	Vse razvrščene terjatve				Razvrščene terjatve do tujine				Razvrščene terjatve do držav Balkana			
	dec.07	dec.08	sep.09	Razlika	dec.07	dec.08	sep.09	Razlika	dec.07	dec.08	sep.09	Razlika
Velike banke	3,6	3,3	3,7	0,5	1,9	2,6	2,6	0,0	3,4	4,0	4,7	0,6
Majhne banke	3,9	4,3	4,8	0,5	1,1	1,8	2,1	0,3	2,2	2,1	2,1	0,0
Banke v večinski tuji lasti	2,4	2,3	2,6	0,4	1,8	2,0	2,5	0,5	1,5	0,9	1,1	0,2

Vir: Banka Slovenije

Velike domače banke so za terjatve do držav Balkana oblikovale višje oslabitve in rezervacije kot za povprečje celotnega portfelja in tudi povečanje pokritosti je višje za ta segment komitentov. Najnižje ocene tveganja, tako za Balkan, kot za celotni portfelj, imajo banke v večinski tuji lasti, pri katerih v terjatvah do tujine prevladujejo terjatve do

tujih finančnih institucij, ki imajo tudi na splošno nižje ocene tveganja od drugih komitentov. Nasprotno imajo domače banke večino svojih naložb v tujini pri nefinančnih organizacijah, kar vpliva na višje povprečne ocene tveganosti kreditnega portfelja.

4.2 Nefinančna podjetja

Zaradi krčenja kreditne aktivnosti so bile razvrščene terjatve bank do nefinančnega sektorja septembra medletno nižje za 0,9%. Zmanjševanje je neenako prizadelo posamezne gospodarske dejavnosti, od 0,3% v gradbeništvu do 22% v finančnem posredništvu (večinoma nefinančni holdingi), posamezne dejavnosti, kot so gostinstvo in elektrika, plin, voda in saniranje okolja, pa še vedno izkazujejo pozitivne stopnje rasti.

Tabela 4.5: Razvrščene terjatve bank do nefinančnih podjetjih po dejavnostih, struktura in medletne stopnje rasti v odstotkih

	Posojila[1)]	Razvrščena aktiva do nefinančnih podjetij					Medletne stopnje rasti v %		
	skupaj	skupaj	struktura	sprememba strukture v o.t.			2007	2008	sep.09
	v mio EUR sep.2009	v mio EUR sep. 2009	v % sep. 2009	2007	2008	sep.09			
Kmetijstvo, gozdarstvo, ribištvo in rud.	274	311	1,2	-0,1	0,1	0,1	17,8	28,9	7,9
Predelovalne dejavnosti	5.638	6.464	25,9	-1,9	-0,2	0,0	22,3	12,9	-0,4
Elektrika, plin in voda, saniranje okolja	583	929	3,7	0,3	0,0	0,6	45,2	12,2	15,8
Gradbeništvo	2.253	3.136	12,5	1,4	0,2	0,6	49,4	15,4	-0,3
Trgovina	4.136	4.882	19,5	-1,9	-0,1	-0,8	20,2	13,2	-4,0
Promet in skladištenje	2.034	2.277	9,1	-0,3	0,4	0,7	26,2	19,9	7,4
Gostinstvo	586	685	2,7	-0,3	0,1	0,3	16,4	18,8	13,3
Informacije in komunikacije	534	725	2,9	0,0	-0,1	0,1	32,7	8,3	6,4
Finančno posredništvo	1.731	1.830	7,3	1,7	-0,3	-2,1	58,6	10,4	-21,8
Poslovanje z nepremičninami	1.188	1.268	5,1	0,4	0,2	0,3	43,1	18,7	5,6
Strokovne in druge poslovne dejavnosti	1.766	2.066	8,3	0,5	-0,4	0,1	39,0	8,5	-0,5
Javne storitve	386	427	1,7	0,1	0,2	0,1	43,6	28,0	10,4
SKUPAJ	21.110	25.000	100,0				31,1	13,8	-0,9

Opomba 1): posojila so v bruto znesku, nezmanjšana za oslabitve.
Vir: Banka Slovenije

Velike razlike v stopnjah rasti med posameznimi dejavnostmi v letih visoke kreditne rasti.

V obdobju naraščajoče gospodarske rasti, ki se je odrazilo v izredno visoki posojilni aktivnosti bank, je hitro naraščalo zadolževanje gradbeništva, poslovanja z nepremičninami in finančnega posredništva. V teh dejavnostih so bile stopnje rasti posojil več kot za dvakrat višje kot v predelovalni dejavnosti. Razpon v stopnjah rasti posojil med posameznimi dejavnostmi je dosegal tudi 40 odstotnih točk.

Slika 4.3: Povezava med visoko konjunkturo in razpršenostjo stopenj rasti po panogah

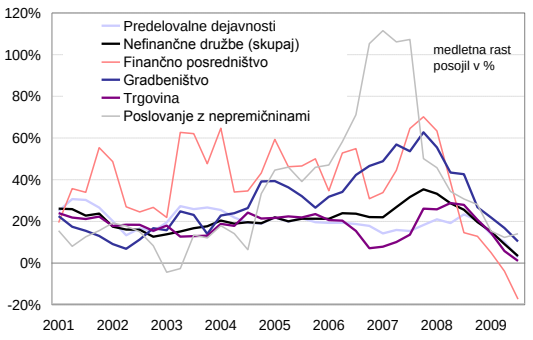

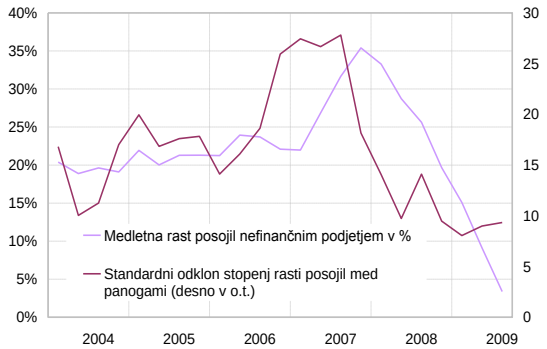

Vir: Banka Slovenije

Relativni padec financiranja je največji pri dejavnostih, ki so prej dosegale hitro kreditno rast.

Krčenje posojilne aktivnosti bank v letih 2008 in 2009 je zaprlo široko odprto pahljačo stopenj rasti posojil po dejavnostih. Zmanjšanje kreditne aktivnosti bank je, sicer v različnem obsegu, prizadelo vse dejavnosti. Dejavnosti, ki so v obdobju pred krizo dosegale izjemno rast financiranja pri bankah, so sicer tudi po padcu ohranile nadpovprečno rast, vendar je relativni padec financiranja pri njih največji. Kljub temu pa uspe podjetjem iz nekaterih dejavnosti dobiti relativno več posojil od drugih. Predvsem to velja za gradbeništvo, promet in skladiščenje, pri katerih se je letošnji prirast posojil glede

na lansko leto znižal bistveno manj kot v celotnem sektorju nefinančnih podjetij, še posebno v predelovalni dejavnosti.

Tabela 4.6: Prirasti posojil[1] po dejavnostih, v mio EUR

	Predelovalne dejavnosti	Gradbeništvo	Trgovina	Promet in skladiščenje	Gostinstvo	Finančno posredništvo	Poslovanje z nepremičninami	Strokovne in dr.posl. dejavnosti	Nefinančne družbe (skupaj)
2006	591,0	313,1	182,5	235,8	53,2	265,0	291,1	223,7	2.321,1
2007	713,6	618,2	718,5	349,8	83,1	787,9	284,6	542,4	4.541,6
2008	944,4	430,0	720,6	320,0	116,8	244,8	239,0	159,3	3.415,8
jan. - sep. 2009	75,9	219,3	-56,4	161,4	38,1	-424,1	96,9	56,3	321,8

Opomba: 1) posojila so v bruto znesku, nezmanjšana za oslabitve.
Vir: Banka Slovenije

Zaradi navedenih sprememb v dveletnem obdobju od začetka finančne in gospodarske krize se je struktura kreditnega portfelja nefinančnih podjetij spremenila. Gradbeništvo, promet, poslovanje z nepremičninami in gostinstvo so povečali svoje deleže v tem delu bančnega portfelja za 0,5 do 1,1 odstotne točke na račun zniževanja deležev trgovine, različnih strokovnih storitev in tudi predelovalnih dejavnosti[11].

Tabela 4.7: Zadolženost in likvidnost posameznih dejavnosti v letu 2008 v odstotkih

	Razvrščena aktiva po dejavnostih v mio EUR sep. 2009	Finančni vzvod dejavnosti [1)]			Količnik likvidnosti [2)]		
		v 2008	sprememba v		v 2008	sprememba v	
			enem letu	treh letih		enem letu	treh letih
Kmetijstvo, gozdarstvo, ribištvo in rud.	311	96,1	12,6	26,4	75,2	0,7	7,8
Predelovalne dejavnosti	6.464	126,0	10,3	34,4	73,0	-5,3	-10,5
Elektrika, plin in voda, saniranje okolja	929	65,4	0,4	18,2	109,6	5,9	-9,4
Gradbeništvo	3.136	419,5	19,8	119,2	65,9	-6,6	-9,3
Trgovina	4.882	188,8	-1,9	9,6	65,0	-3,8	-2,5
Promet in skladiščenje	2.277	450,3	44,8	80,0	69,5	-2,5	-22,2
Gostinstvo	685	129,7	21,5	51,5	46,3	-9,1	-2,4
Informacije in komunikacije	725	102,7	3,4	27,4	71,4	-5,1	-17,0
Finančno posredništvo	1.830	115,3	24,9	45,6	56,5	-42,3	-42,5
Poslovanje z nepremičninami	1.268	281,0	60,9	135,7	49,3	-5,3	-24,3
Strokovne in druge poslovne dejavnosti	2.066	199,1	14,0	59,3	77,5	-7,8	-9,6
Javne storitve	427	144,1	19,9	50,0	55,4	-0,4	-5,2
SKUPAJ	25.000	164,8	13,6	45,5	68,6	-7,6	-11,1

Opombi: 1) Finančni vzvod je izračunan iz bilančnih podatkov podjetij kot razmerje med poslovnimi in finančnimi obveznostmi in kapitalom podjetij. 2) Količnik likvidnosti predstavlja razmerje med kratkoročnimi terjatvami in kratkoročnimi obveznostmi podjetij.
Vir: AJPES, lastni izračuni, Banka Slovenije

Dejavnosti gradbeništvo in poslovanje z nepremičninami sta v krizo vstopili z močno povečano zadolženostjo.

Gradbeništvo in poslovanje z nepremičninami sta dejavnosti, ki sta se v letih pred krizo nadpovprečno zadolževali in dosegali nadpovprečne stopnje rasti dodane vrednosti. Padec gradbene dejavnosti v letu 2009 je med dejavnostmi najvišji. Zadolženost, izkazana s finančnim vzvodom, je v gradbeništvu do konca leta 2008 dosegla 420%, v poslovanju z nepremičninami 281%. V finančnem posredništvu je nižja od povprečja, a s precejšnjim relativnim povišanjem glede na prejšnje stanje. Veliko povečanje zadolževanja v tej dejavnosti, namenjenega predvsem lastniškemu prestrukturiranju in ne produktivnim naložbam, je v tej dejavnosti privedlo do velikega poslabšanja količnika likvidnosti in v letošnjem letu tudi do interventnih ukrepov bank za zaščito svojih terjatev.

Sekundarni viri podatkov o finančnem položaju podjetij kažejo, da se je finančni vzvod v predelovalni dejavnosti, gradbeništvu, trgovini in drugih storitvah v letošnjem letu nekoliko znižal. Poleg omejenega dostopa do bančnih virov[12] k temu prispeva tudi manjši

[11] Znižal se je tudi delež finančnega posredništva, vendar ne zaradi nižje rasti posojil, temveč zaradi unovčevanja zavarovanj. Tako so banke zmanjšale izpostavljenost do nekaterih dolžnikov te dejavnosti.

[12] Med omejitvenimi dejavniki poslovanja 25% podjetij iz gradbeništva v letu 2009 v primerjavi s 5% pred začetkom krize navaja težave pri pridobivanju posojil. V predelovalnih dejavnostih je podjetij s finančnimi težavami 22% (prej slabih 9%), v trgovini na drobno 19% (prej 8%). Hkrati 25% podjetij iz trgovine in gradbeništva med omejitvenimi dejavniki poslovanja navaja visoko ceno denarja (prej 18% oziroma 14%). Največji delež podjetij v teh treh dejavnostih (45–60%) pa navaja nezadostno povpraševanje kot najpogostejši omejitveni dejavnik poslovanja. Vir: ankete SURS.

obseg financiranja pri drugih sektorjih, še posebej manjši obseg trgovinskega kreditiranja, ki spremlja krčenje gospodarske aktivnosti.

Slika 4.4: Razmerje med lastniškim in dolžniškim financiranjem podjetij (levo) in primerjava z evroobmočjem (desno), v odstotkih

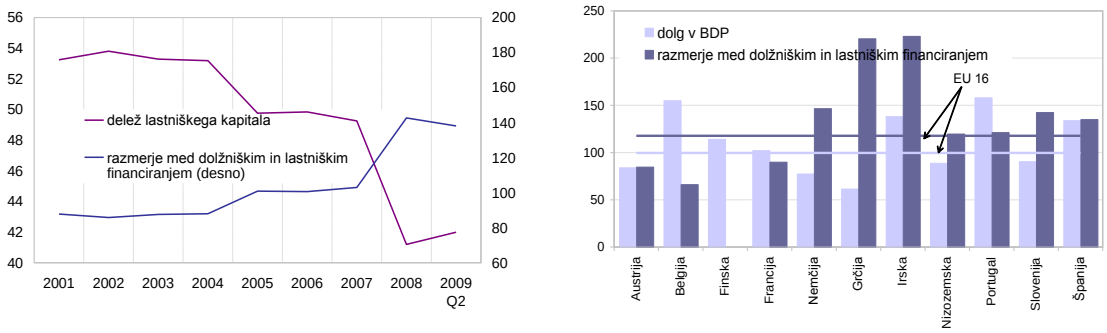

Vir: Banka Slovenije, ECB, Evrostat

Zadolženost podjetij v Sloveniji je višja kot v povprečju evroobmočja. Razmerje med dolžniškim in lastniškim financiranjem je v večini držav evrobmočja nižje kot v Sloveniji. S tem je mogoče delno pojasniti večjo konzervativnost slovenskih bank pri kreditiranju podjetij in naraščanje razlik v obrestnih merah z evroobmočjem v zadnjih dveh letih.

Gospodarska dinamika in kazalniki zaupanja v predelovalni dejavnosti in trgovini na drobno kažejo v zadnjih mesecih nekaj več optimizma. Nasprotno pa so v gradbeništvu vsi trendi še vedno obrnjeni navzdol. Pred občutnejšim in trajnejšim preobratom v gospodarski aktivnosti se bodo podjetja z visoko zadolženostjo in znižanimi poslovnimi prihodki srečevala z zniževanjem kreditne bonitete pri bankah in zmanjšanimi možnostmi za dodatno zadolževanje, kar bo hkrati podaljševalo in poglabljalo težave z odplačevanjem obstoječih dolgov.

Pospešeno naraščanje zamud pri bankah v podjetjih iz gradbeništva in finančnega posredništva.

Zamude nefinančnih podjetij pri poravnavanju obveznosti v bankah so narasle od 6,6% ob koncu 2007 na 14,3% v letošnjem septembru. Zamude izkazuje več kot 20% podjetij v gradbeništvu, gostinstvu ter prometu in skladiščenju, pri čemer gre pri zadnjih dveh dejavnostih večinoma za manjša podjetja. Daljše zamude, nad 90 dni, so do septembra narasle na 7,2% razvrščene aktive nefinančnih podjetij. Zamude se najhitreje podaljšujejo v finančnem posredništvu, kjer so zamude nad 90 dni dosegle več kot petino vse razvrščene aktive. Letos hitro naraščajo tudi zamude v gradbeništvu, v katerem je delež daljših zamud dosegel 9%, kar je trikrat več kot ob koncu leta 2008.

Tabela 4.8: Zamude nefinančnih podjetij pri bankah po dejavnostih

	Število podjetij z zamudo[1)]		Deleži števila zamudnikov v skupnem številu podjetij v dejavnosti v %				Povprečno število dni zamude pri zamudnikih		Delež razvrščene aktive zamudnikov v dejavnosti v %			
			skupaj z zamudo		z zamudo nad 90 dni				skupaj z zamudo		z zamudo nad 90 dni	
	dec.08	sep.09	dec.08	sep.09	dec.08	sep.09	dec.08	sep.09	dec.08	sep.09	dec.08	sep.09
Kmetijstvo, gozdarstvo, rib., rud.	39	31	18,1	14,0	12,0	12,2	412,1	645,8	13,8	7,7	6,2	5,5
Predelovalne dejavnosti	637	707	16,1	17,9	9,7	11,0	259,2	318,3	11,5	12,9	3,8	7,0
Elektrika, plin in voda, saniranje ok.	20	22	8,5	9,1	3,0	5,0	291,1	55,5	4,4	12,2	1,3	1,0
Gradbeništvo	477	633	17,1	22,0	10,3	14,5	199,1	176,5	11,7	22,1	3,0	9,0
Trgovina	1057	1163	16,0	17,5	11,5	12,7	516,9	433,8	9,9	12,0	5,1	5,9
Promet in skladiščenje	216	275	17,6	21,4	10,6	14,1	26,5	255,9	36,1	4,9	2,6	2,8
Gostinstvo	198	232	20,6	23,2	14,3	15,8	270,4	315,7	9,6	10,9	3,6	6,9
Informacije in komunikacije	92	109	7,5	8,6	4,6	5,7	197,6	191,7	4,5	7,4	1,4	1,7
Finančno posredništvo	24	27	14,5	19,0	4,8	12,7	33,3	192,7	11,4	24,8	1,5	21,1
Poslovanje z nepremičninami	87	113	13,7	17,9	7,5	10,3	216,0	209,0	9,1	11,6	2,1	4,8
Strokovne in druge poslovne dej.	447	508	9,6	10,4	5,8	7,0	359,9	233,3	12,2	22,6	5,1	8,3
Javne storitve	93	108	7,9	8,8	5,0	5,2	369,4	269,0	2,6	4,9	1,2	1,8
Skupaj	3.389	3.930	14,2	16,1	9,1	10,8	225,9	268,0	12,6	14,3	3,5	7,2

Opomba 1) Vključena so tudi ukinjena podjetja in podjetja, ki so v postopku stečaja oziroma likvidacije.
Vir: Banka Slovenije

Na podlagi primerjave zamud nad 90 dni in pokritosti razvrščene aktive z oslabitvami in rezervacijami ocenjujemo, da bodo banke v prihodnjih mesecih še povečevale oslabitve in rezervacije, vsaj dokler bodo zamude še naraščale oziroma se podaljševale. Glede na pričakovani počasen ritem okrevanja gospodarstva lahko pričakujemo nadaljnje povečanje

oslabitev predvsem v dejavnostih z visokim deležem daljših zamud in velikim razkorakom med temi deleži in doslej oblikovanimi rezervacijami. Le v treh manjših dejavnostih, ki skupaj predstavljajo slabih 6% razvrščene aktive bank, so oslabitve in rezervacije dosegle oziroma presegle delež terjatev z daljšimi zamudami. Pri preostalih dejavnostih, predvsem tistih, pri katerih se je ta razkorak hitro povečal v zadnjem obdobju, lahko pričakujemo nadaljnje slabšanje kreditnega portfelja.

Slika 4.5: Delež zamud nad 90 dni v razvrščeni aktivi bank (levo) in primerjava deleža zamud nad 90 dni z deležem oslabitev in rezervacij v razvrščeni aktivi septembra 2009 v odstotkih

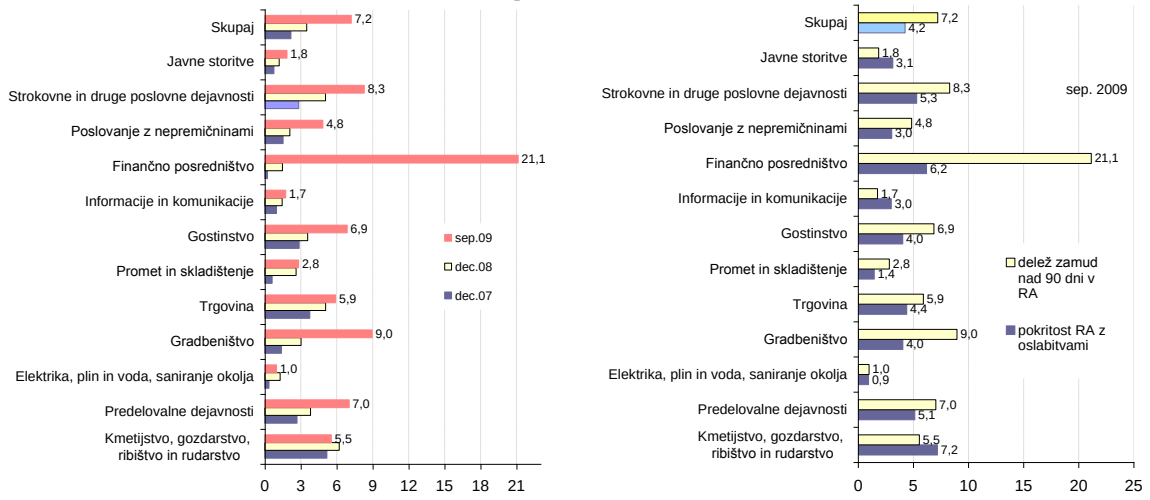

Vir: Banka Slovenije

Velik razkorak med daljšimi zamudami ter oblikovanimi rezervacijami in oslabitvami v večini dejavnosti.

Razvrščene terjatve do dejavnosti gradbeništva predstavljajo 12,5% terjatev bank do nefinančnih podjetij oziroma 6,4% celotnih razvrščenih terjatev bank. Majhne domače banke so z 8,2-odstotnim deležem gradbeništva v svojem portfelju relativno najbolj izpostavljene do te dejavnosti. Skupina majhnih bank je tudi najbolj previdna pri oblikovanju oslabitev in rezervacij do gradbenih podjetij, saj jih je v letu 2009 najbolj povečala in z njimi septembra pokrila 5,4% terjatev do te dejavnosti. Primerljiva stopnja pokritosti pri bankah v večinski tuji lasti je najnižja, 3,6-odstotna, ob tem pa so te banke najbolj izpostavljene daljšim zamudam gradbenih podjetij.

Tabela 4.9: Izpostavljenost, zamude in pokritost z oslabitvami in rezervacijami pri podjetjih iz gradbeništva v septembru 2009 po skupinah bank

	Celotna RA skupine v mio EUR	Razvrščena aktiva (RA) do dejavnosti			RA z zamudami	RA z zamudami nad 90 dni	
		v mio EUR	Delež v celotni RA skupine v %	Pokritost RA z oslabitvami v %	Delež v celotni RA do podjetij iz dejavnosti v %	Delež v celotni RA do podjetij iz dejavnosti v %	Pokritost RA z oslabitvami v %
				Gradbeništvo			
Velike domače banke	29.636	2.059	6,9	4,0	22,5	8,9	17,8
Majhne domače banke	3.503	288	8,2	5,4	26,4	8,5	26,2
Banke v večinski tuji lasti	15.456	787	5,1	3,6	19,7	9,3	19,4
Skupaj	48.596	3.136	6,4	4,0	22,1	9,0	19,0
				Poslovanje z nepremičninami			
Velike domače banke	29.636	641	2,2	3,8	7,2	3,1	32,9
Majhne domače banke	3.503	106	3,0	4,1	30,7	4,9	31,9
Banke v večinski tuji lasti	15.456	520	3,4	1,9	13,2	7,0	17,3
Skupaj	48.596	1.268	2,6	3,0	11,6	4,8	23,6
				Skupaj nefinančna podjetja gradbeništva in poslovanja z nepremičninami			
Velike domače banke	29.636	2.700	9,1	4,0	18,8	7,5	19,3
Majhne domače banke	3.503	394	11,2	5,0	27,6	7,6	27,2
Banke v večinski tuji lasti	15.456	1.307	8,5	2,9	17,1	8,4	18,7
Skupaj	48.596	4.401	9,1	3,8	19,1	7,8	19,8
				Skupaj nefinančna podjetja			
Velike domače banke	29.636	14.318	48,3	4,9	13,7	6,7	39,2
Majhne domače banke	3.503	1.969	56,2	6,2	22,5	10,4	35,0
Banke v večinski tuji lasti	15.456	8.697	56,3	2,7	13,4	7,4	16,8
Skupaj	48.596	25.000	51,4	4,2	14,3	7,2	30,8

Vir: Banka Slovenije

Povezani dejavnosti poslovanja z nepremičninami so najbolj izpostavljene banke v večinski tuji lasti s 3,4-odstotnim deležem razvrščene aktive v tej dejavnosti. Tudi tukaj velja ugotovitev o najnižji stopnji pokritosti z oslabitvami ob najslabši kakovosti portfelja te dejavnosti med skupinami bank.

4.2.2 Holdingi

Holdingi[13] so septembra predstavljali 4,4% razvrščene aktive bank. V zadnjem četrtletju 2007, ko je bilo financiranje menedžerskih odkupov podjetij in lastniške konsolidacije na višku, so terjatve do holdingov predstavljale 5,9% razvrščene aktive bank. Delež se je nato postopoma zniževal zaradi zapadanja večinoma kratkoročnih posojil. Najbolj opazno se je znižal avgusta in septembra letos, za 0,7 odstotne točke, ko so z unovčevanjem zavarovanj banke tudi zaprle za dobre pol milijarde evrov nedonosnih terjatev do holdingov.

Četrtina terjatev do holdingov izkazuje zamude, 18-odstotne zamude nad 90 dni.

Zamude holdingov so začele hitro naraščati v zadnjem četrtletju 2008 po zaostrovanju finančne in gospodarske krize. Terjatve z zamudami so do julija 2009 dosegle 40% razvrščene aktive te dejavnosti. Po navedenem zaprtju dela teh terjatev se je ta delež do septembra znižal na 25%.

Zamude nad 90 dni so od 1,3% ob koncu 2008 do oktobra 2009 narasle na 18,4% razvrščene aktive do holdingov. Povprečno trajanje zamude pri tistih holdingih, ki zamude izkazujejo, se približuje šestim mesecem.

Tabela 4.10: Zamude holdingov pri bankah

	Število holdingov v portfelju bank		Razvrščena aktiva do holdingov v mio EUR		Delež terajtev z zamudo v razvrščenih terjatvah do holdingov v %		Povprečno število dni zamude pri zamudnikih
	skupaj	z zamudo	skupaj	z zamudo	skupaj	v tem z zamudo nad 90 dni	
dec.07	113	11	2.374	49	2,1	0,2	60,6
jun.08	121	16	2.569	72	2,8	0,8	51,7
dec.08	117	16	2.669	249	9,3	1,3	35,2
mar.09	119	21	2.614	510	19,5	4,6	46,8
jun.09	118	27	2.478	772	31,1	15,4	104,5
sep.09	115	28	2.176	548	25,2	17,9	163,9
okt.09	114	28	2.177	622	28,6	18,4	176,6

Vir: Banka Slovenije

Holdingi predstavljajo skupino komitentov z najhitreje rastočimi zamudami ter z najhitrejšo rastjo oblikovanih oslabitev in rezervacij. Pokritost razvrščene aktive do holdingov z oslabitvami in rezervacijami se je med lanskim in letošnjim septembrom dvignila od 1,4% na 5,8%, medtem ko se je pokritost celotnega portfelja povečala od 2,8% na 3,4%.

Tabela 4.11: Oslabitve in rezervacije terjatev do holdingov, september 2009

	Celotna RA skupine v mio EUR	Razvrščena aktiva (RA) do dejavnosti holdingov			RA z zamudami	RA z zamudami nad 90 dni	
		v mio EUR	Delež v celotni RA skupine v %	Pokritost z oslabitvami v %	Delež v celotni RA do holdingov v %	Delež v celotni RA do holdingov v %	Pokritost z oslabitvami v %
Velike domače banke	29.636	1.414	4,8	6,3	20,0	12,2	29,8
Majhne domače banke	3.503	197	5,6	6,1	26,3	14,4	28,1
Banke v večinski tuji lasti	15.456	564	3,7	4,4	37,7	33,5	12,2
Skupaj	48.596	2.176	4,5	5,8	25,2	17,9	21,1

Vir: Banka Slovenije

Struktura terjatev do holdingov z vidika zamud je najmanj ugodna med vsemi dejavnostmi. Četrtina razvrščenih terjatev do holdingov izkazuje zamude, med terjatvami z zamudo pa je največji del (71%) že presegel 90 dni. Največja koncentracija terjatev z zamudami je pri bankah v večinski tuji lasti. Pri teh bankah izkazuje 38% razvrščene aktive do holdingov zamudo, 33,5% pa zamudo nad 90 dni. Oslabitve in rezervacije za terjatve do holdingov so pri bankah v večinski tuji lasti najnižje med vsemi skupinami bank, le 4,4-odstotne.

[13] Register poslovnih subjektov ob koncu novembra 2009, dejavnost holdingov (K 64.200), brez upoštevanja vmesnih sprememb dejavnosti.

4.3 Zavarovanje terjatev

Vzporedno s slabšanjem bonitete komitentov se zaostrujejo zahteve bank glede zavarovanja terjatev. Delež nezavarovanih posojil se znižuje pri vseh skupinah komitentov. V celotnem bančnem portfelju je sicer v vseh novoodobrenih posojilih še vedno nezavarovanih 42%, kar je enako kot pred izbruhom krize, vendar je to prej posledica krajšanja ročnosti posojil kot popuščanja kreditnih standardov bank.

Slika 4.6: Struktura zavarovanj vseh novih posojil nebančnemu sektorju (levo) in drugim finančnim organizacijam (desno) v odstotkih

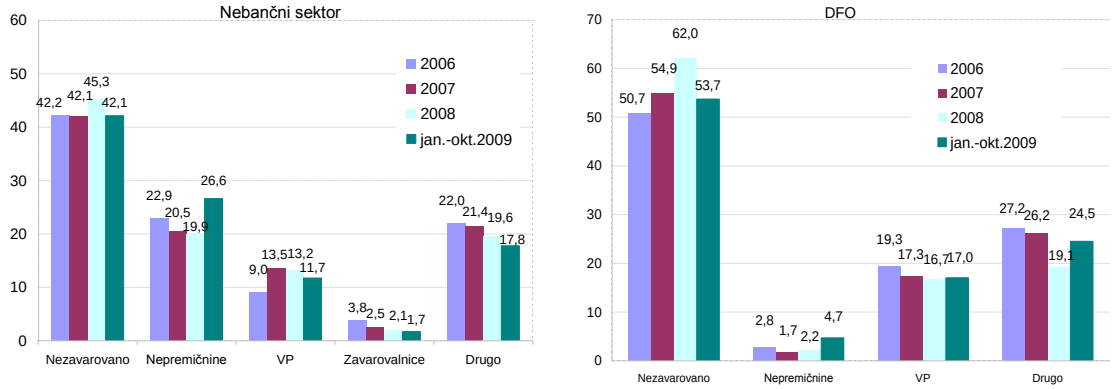

Vir: Banka Slovenije

Pri posojilih nefinančnim podjetjem se zmanjšuje delež nezavarovanih posojil.

Posojila nefinančnim podjetjem so letos v večjem obsegu, kot v preteklih letih zavarovana z nepremičninami. Z nepremičninami je zavarovano 29% kratkoročnih in 48% dolgoročnih posojil, sklenjenih v letu 2009. Pri nezavarovanih posojilih se predvsem znižuje delež zavarovanj z menicami, ki so ob unovčevanju zavarovanj potrdile, da ne nastopajo v vlogi zavarovanja terjatev. Pri posojilih drugim finančnim organizacijam se je delež nezavarovanih posojil sicer nekoliko znižal, še vedno pa močno presega ta delež pri nefinančnih podjetjih.

Slika 4.7: Struktura zavarovanj vseh novih posojil nefinančnim podjetjem v odstotkih

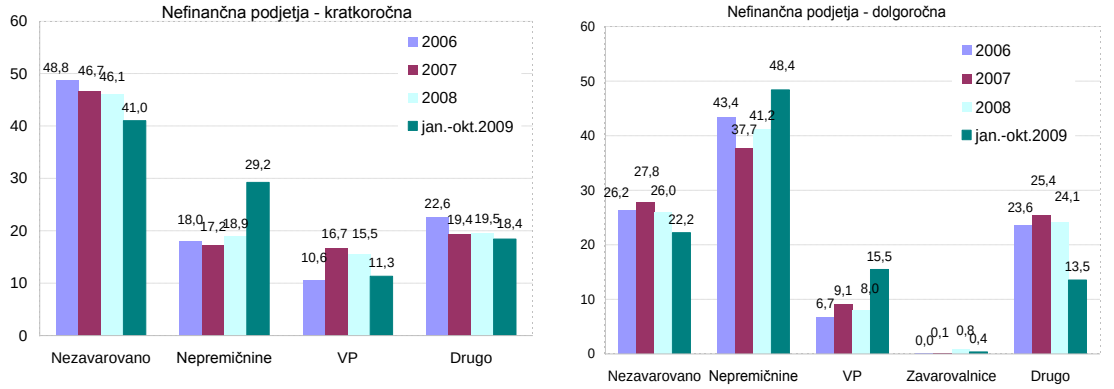

Vir: Banka Slovenije

Narašča delež posojil gospodinjstvom, ki so zavarovana pri zavarovalnicah in z nepremičninami.

Tudi pri posojilih gospodinjstvom se delež nezavarovanih novih posojil znižuje. Stanovanjska posojila so bila visoko zavarovana tudi v preteklih letih. Pri potrošniških posojilih je večja stopnja zavarovanja posojil delno povezana z daljšanjem njihove ročnosti, ki je sledilo obdobju hitre kreditne rasti in povečanega financiranja trošenja gospodinjstev s kratkoročnimi posojili v letih 2007 in delno v 2008. Delež nezavarovanih potrošniških posojil znaša v letu 2009 do oktobra 26%. Banke letos odobravanje potrošniških posojil v večjem obsegu kot prej pogojujejo s sklenitvijo zavarovanj pri zavarovalnicah, ki je v strukturi novih posojil naraslo na 36%, in drugimi oblikami zavarovanj, ki so presegle 27-odstotni delež.

Stanovanjska posojila so letos manj kot v preteklih letih zavarovana z drugimi oblikami zavarovanj. Namesto njih so narasla zavarovanja z nepremičninami za 3 odstotne točke in zavarovanja pri zavarovalnicah za 2,8 odstotne točke v primerjavi z letom 2008.

Slika 4.8: Struktura zavarovanj vseh novih posojil gospodinjstvom v odstotkih

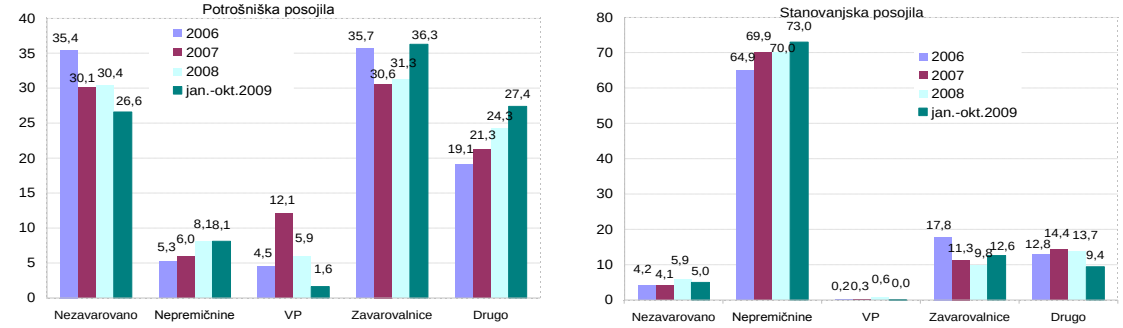

Vir: Banka Slovenije

4.4 Velika izpostavljenost bank

Število in vsota velikih izpostavljenosti bank sta se v prvih devetih mesecih leta 2009 znižala, kar pomeni zmanjšanje tveganja za bančni sistem na podlagi velike izpostavljenosti. Število velikih izpostavljenosti se je znižalo za 25 na 221, vsota velikih izpostavljenosti pa s 174,1% na 173,7% kapitala.

Z zmanjšanjem števila in vsote velikih izpostavljenosti v prvih devetih mesecih leta 2009 se je izpostavljenost bank tveganju znižala.

Marca 2009 je vsota velikih izpostavljenost pri štirih bankah presegala 300% kapitala. Nato se je do septembra število bank, ki so presegale ta kriterij, zmanjšalo na eno banko zaradi dokapitalizacije in odplačila nekaterih večjih posojil.

Slika 4.9: Gibanje vsote in števila velikih izpostavljenosti bančnega sektorja

Vir: Banka Slovenije

V prvih devetih mesecih letos so izpostavljenost kreditnemu tveganju, merjeno z veliko izpostavljenostjo glede na regulatorni kapital, povečale velike banke in banke v večinski tuji lasti. Povečanje pri velikih bankah in bankah v večinski tuji lasti je posledica unovčenja zavarovanja zapadlih neplačanih posojil. Trend zmanjševanja izpostavljenosti majhnih bank se je nadaljeval, čeprav kljub temu s tega vidika ostajajo skupina bank, ki je najbolj izpostavljena tveganju.[14]

Slika 4.10: Povprečna višina velike izpostavljenosti v odstotkih regulatornega kapitala (levo) in število velikih izpostavljenosti (desno) po posameznih skupinah bank v obdobju 2005–sept. 2009

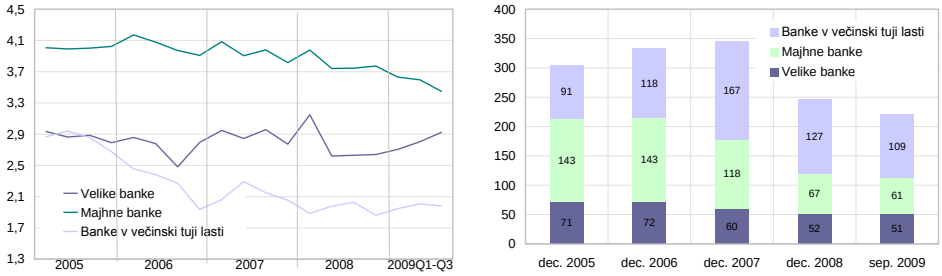

Vir: Banka Slovenije

[14] Zaradi drugačne pravne podlage za ugotavljanje velike izpostavljenosti je iz sistema izločena SID banka.

5 LIKVIDNOSTNO TVEGANJE

Postopno zmanjševanje zadolženosti bank pri ECB od sredine leta naprej.

Slovenske banke so na denarnem trgu nezavarovanih medbančnih posojil evroobmočja vse od prevzema evra naprej neto upnice do tujine. Obseg terjatev do tujine na tem trgu je bil letos z okrog 1,4 mrd EUR primerljiv s tistim v zadnjem četrtletju lanskega leta. Zaradi nižjih obveznosti pa letošnja povprečna neto pozicija z okrog 0,5 mrd EUR presega lansko v zadnjem četrtletju (0,38 mrd EUR). Neto pozicija slovenskih bank do tujine zaostaja za tisto pred finančno krizo.

Vrednosti količnika 1. razreda likvidnostne lestvice so se letos zvišale.

V prvih enajstih mesecih leta 2009 je količnik likvidnosti prvega razreda v povprečju znašal 1,46 in se je povečal za 0,21. Zvišanje v začetku decembra 2008 je bilo posledica spremembe Sklepa o minimalnih zahtevah za zagotavljanje ustrezne likvidnostne pozicije bank.[15] V naslednjih mesecih so na dvig količnika vplivale nekatere operacije bank, povezane z izdajo obveznic SID banke d.d., vpisi zakladnih menic RS, ki so jih izvedle banke, in povratnimi depoziti države pri bankah. Tudi količnik drugega razreda je letos z 1,20 dosegal višje vrednosti kakor lani, ko je znašal 1,14.

Med letom so vrednosti količnika prvega razreda precej nihale zaradi povečanja vlog države pri bankah, pridobljenih virov pri ECB, zaradi izdaj vrednostnih papirjev bank in odplačil obveznosti do tujine. V prvih treh primerih so namreč banke pridobile vire z ročnostjo daljšo od 30 dni, hkrati pa so se jim povečevale najbolj likvidne oblike naložb.

Slika 5.1: Gibanje dnevnih količnikov likvidnosti prvega razreda po novi in stari metodologiji likvidnostne lestvice z izvzetjem obveznic SID banke d.d. in ZM RS (levo) ter struktura načina izpolnjevanja likvidnostnega količnika prvega razreda (desno) v odstotkih

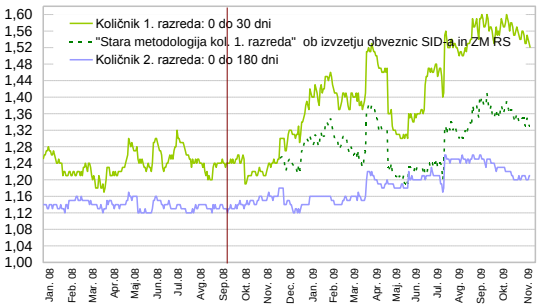

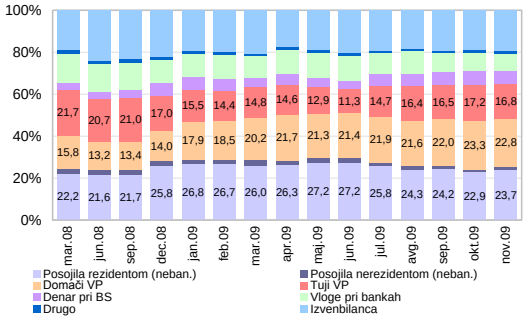

Vir: Banka Slovenije

Delež posojil v načinu izpolnjevanja količnika se je vse leto zniževal, kar je sovpadalo z dejstvom, da so se iz likvidnostne lestvice izločala posojila slabše kakovosti, povečeval pa se je delež vrednostnih papirjev v strukturi izpolnjevanja količnika zaradi zviševanja obsega sekundarne likvidnosti bank. Decembra lani je znašala 4,8 mrd EUR, oktobra letos pa 6,2 mrd EUR, kar kaže, da so banke velik del pridobljenih virov usmerjale v vrednostne papirje.

Slika 5.2: Terjatve, obveznosti in neto pozicija poslovnih bank do Evrosistema v mio EUR (levo) in sklad finančnega premoženja bank, ki je primeren za zastavo pri Evrosistemu

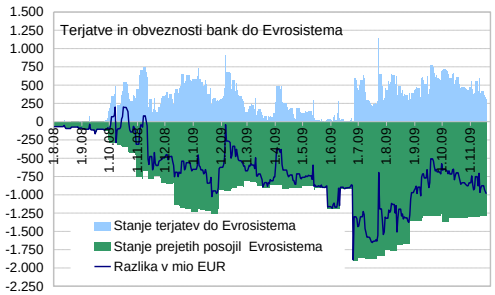

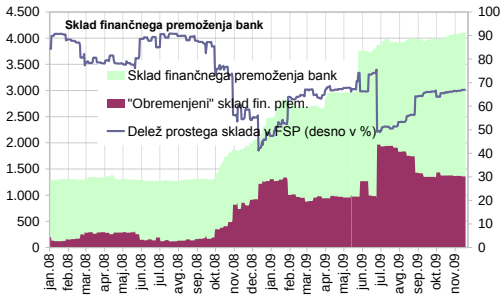

Vir: Banka Slovenije

[15] Od 1. decembra 2008 bankam ni bilo treba odštevati sredstev iz finančnega premoženja, zastavljenega pri Banki Slovenije, od osnove za izračun izpolnjevanja količnika prvega razreda do 30 dni.

Pozitivna likvidnostna vrzel z ročnostjo do 30 dni se je letos še povečala.

Sklad primernega finančnega premoženja za zastavo pri ECB se je vseskozi povečeval in v zadnjih mesecih dosega okrog 4 mrd EUR. Delež prostega sklada je v zadnjem obdobju dosegal visoki dve tretjini, najnižjo točko letos pa je dosegel po prvi avkciji 12-mesečne ODR, ko je znašal 49%. Najvišji delež prostega sklada primernega finančnega premoženja za zastavo pri ECB imajo velike banke, najmanjšega pa banke v večinski tuji lasti.

Likvidnostna vrzel, izračunana kot razlika med celotnimi terjatvami in obveznostmi po metodologiji likvidnostne lestvice, je v razredu s preostalo zapadlostjo do 30 dni izrazito dolga. Dodatno se je močno povečala v letošnjem letu, predvsem zaradi povečevanja sekundarne likvidnosti pri bankah oziroma prvovrstnih naložb v državne vrednostne papirje in tuje tržne vrednostne papirje bonitete najmanj BBB. Posledično imajo banke kratko vrzel v preostalih dveh razredih. Dolga likvidnostna vrzel v tretjem razredu se skrajšuje že daljše obdobje. Od avgusta 2009 naprej pa je negativna.

Slika 5.3: Likvidnostna vrzel kot razlika med celotnimi terjatvami in obveznostmi, opredeljenimi v metodologiji likvidnostne lestvice, v mio EUR

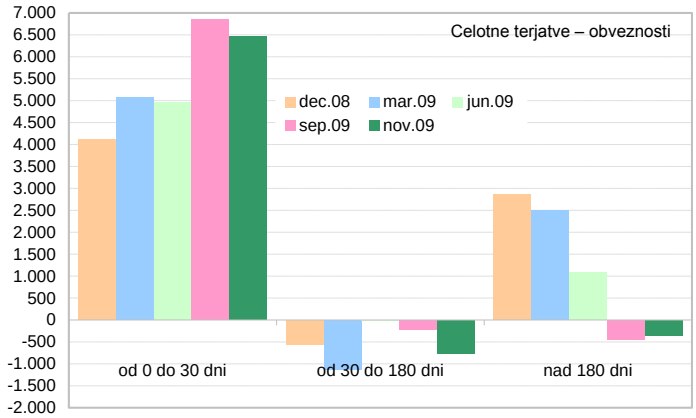

Vir: Banka Slovenije

6 OBRESTNO TVEGANJE

Obrestno tveganje, merjeno z razliko med povprečnim obdobjem spremembe aktivnih in pasivnih obrestnih mer, se je v prvih desetih mesecih letošnjega leta zmanjšalo. Banke ostajajo izpostavljene dvigu obrestnih mer, vendar v manjšem obsegu kot ob koncu leta 2008.

Agregatna enoletna kumulativna vrzel je v drugi polovici letošnjega leta ponovno prešla iz kratke v dolgo v višini 621 mio EUR. Glede na pričakovani dvig nizkih obrestnih mer je to za banke ugodno. Vendar pa je nekaj manjših bank povečalo izpostavljenost tveganju dviga obrestnih mer, merjeno s kumulativno enoletno obrestno vrzeljo.

Obrestne vrzeli po posameznih valutah kažejo izpostavljenosti bank obrestnemu tveganju predvsem v domači valuti. Izpostavljenost v tuji valuti (CHF) se je letos zmanjšala, kar je povezano tudi z zmanjševanjem deleža referenčne obrestne mere, vezane na LIBOR CHF.

6.1.1 Povprečno obdobje spremembe obrestnih mer

Zmanjšanje razlike med povprečnim obdobjem spremembe aktivnih in pasivnih obrestnih mer.

Obrestno tveganje, merjeno z razliko med povprečnim obdobjem spremembe aktivnih in pasivnih obrestnih mer, se je v letu 2009 občutno zmanjšalo. Ob koncu oktobra je bilo povprečno obdobje spremembe aktivnih obrestnih mer le še za 3,1 meseca daljše od povprečnega obdobja spremembe pasivnih obrestnih mer, kar je za 1,5 meseca manj kot ob koncu leta 2008. To je posledica precejšnjega podaljšanja povprečnega obdobja spremembe pasivnih obrestnih mer, kar so nekatere banke dosegle z izdajo dolgoročnih dolžniških vrednostnih papirjev in z nekaterimi drugimi spremembami v načinu financiranja (npr. vloge države).

Podaljšanje povprečnega obdobja spremembe pasivnih obrestnih mer.

Povprečno obdobje spremembe aktivnih obrestnih mer se je v prvih desetih mesecih letos prenehalo zniževati in se do konca oktobra celo povečalo za 0,3 meseca na 10,6 mesecev. Povprečno obdobje spremembe pasivnih obrestnih mer pa se je podaljšalo kar za 1,9 meseca na 7,5 meseca.

Slika 6.1: Povprečno obdobje spremembe obrestnih mer v mesecih

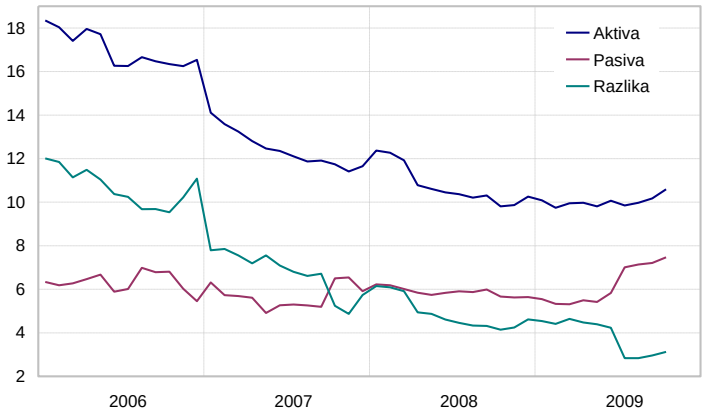

Vir: Banka Slovenije

6.1.2 Obrestna vrzel

Kumulativna obrestna vrzel do enega leta je v letu 2009 prešla iz kratke v dolgo.

Analiza kumulativne vrzeli do enega leta kaže, da so banke v drugi polovici letošnjega leta prešle iz kratke v dolgo obrestno vrzel, s čimer niso več izpostavljene tveganju zviševanja obrestnih mer na tem segmentu ročnosti.

Obrestno vrzel do treh mesecev, ki je bila še v prvi polovici leta izrazito kratka, so banke do konca oktobra zaprle z relativnim povečanjem kratkoročnih posojil in drugih naložb v tem razredu. V primerjavi s koncem leta se je obrestna vrzel v razredu od 3 do 6 mesecev iz kratke spremenila v izrazito dolgo, kar je posledica občutnega upada obveznosti in samo rahlega povečanja naložb. Bankam so zapadale obveznosti do tujih bank in vloge nebančnih sektorjev, ki so bile sklenjene v lanskoletnih akcijskih ponudbah bank. V razredu od 6 mesecev do enega leta so banke v letošnjem letu kratko obrestno vrzel prepolovile. To je posledica občutno hitrejšega obsega rasti naložb od rasti obveznosti v tem razredu.

Slika 6.2: Vrzel med aktivnimi in pasivnimi obrestno občutljivimi postavkami po posameznih časovnih razredih v mio EUR

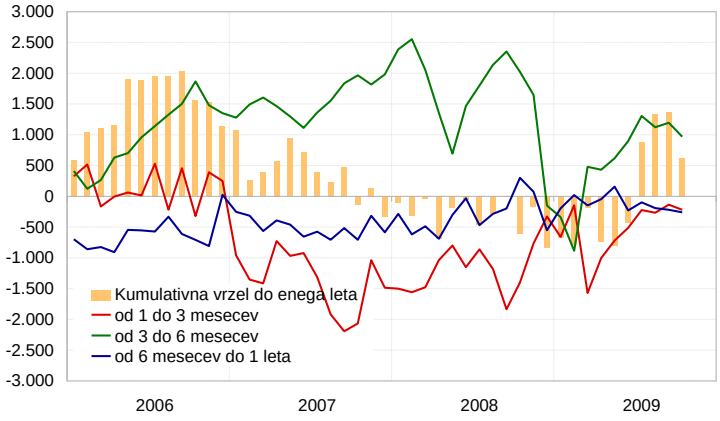

Vir: Banka Slovenije

Porazdelitev enoletne kumulativne vrzeli po bankah kaže, da se je pri nekaj manjših bankah kratka vrzel povečala in s tem njihova izpostavljenost dvigu obrestnih mer, merjena s kumulativno enoletno obrestno vrzeljo.

Slika 6.3: Kumulativna enoletna vrzel bančnega sistema v odstotkih obrestonosne aktive (levo) in porazdelitev bank (desno)

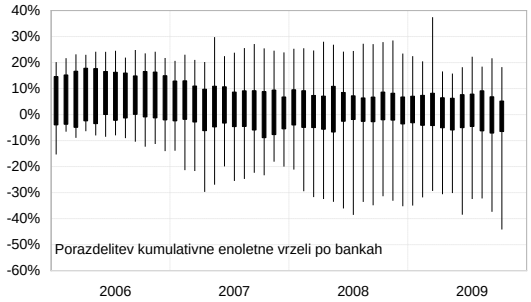

Vir: Banka Slovenije, lastni izračuni

6.1.3 Bazično tveganje

Vrzeli po valutah

Obrestno občutljiva aktiva je ob koncu oktobra 2009 znašala 48,2 mrd EUR, obrestno občutljiva pasiva pa 45 mrd EUR. Rast obrestno občutljivih postavk se je upočasnila. V prvih desetih mesecih letos sta se obrestno občutljiva aktiva in pasiva povečali za 6%.

Dinamika rasti obrestno občutljive aktive in pasive se je upočasnila.

Delež obrestno občutljive aktive v EUR se je povečal za 1,3 odstotne točke na 94,5-odstotni, delež obrestno občutljive pasive pa za 1,5 odstotne točke na 95,6%, predvsem zaradi zmanjšanja deleža obrestno občutljivih postavk v švicarskih frankih.

Obrestnemu tveganju so banke izpostavljene predvsem v domači valuti in švicarskih frankih, na vpoglednem segmentu ročnosti pa nekoliko tudi v ameriških dolarjih. V letu 2009 se je kratka pozicija v domači valuti v razredu do enega leta spremenila v dolgo, vendar izpostavljenost bank v tem segmentu ročnosti ostaja nizka. Za 1,4 mrd EUR se je zmanjšala dolga pozicija v domači valuti v razredu nad 1 do 5 let in nekoliko tudi kratka pozicija v švicarskih frankih. Banke imajo še vedno najbolj odprto neto pozicijo obrestno občutljivih postavk v razredu ročnosti nad 5 let. V tem razredu se dolga neto pozicija v domači valuti ni bistveno spremenila, medtem ko se je v švicarskih frankih zmanjšala za dobre 0,2 mrd EUR.

V razredu nad 5 let se je dolga pozicija v CHF zmanjšala zaradi zmanjšanega obsega kreditiranja v tej valuti.

Slika 6.4: Valutna struktura neto pozicij obrestno občutljivih postavk po posameznih razredih preostale zapadlosti v mio EUR

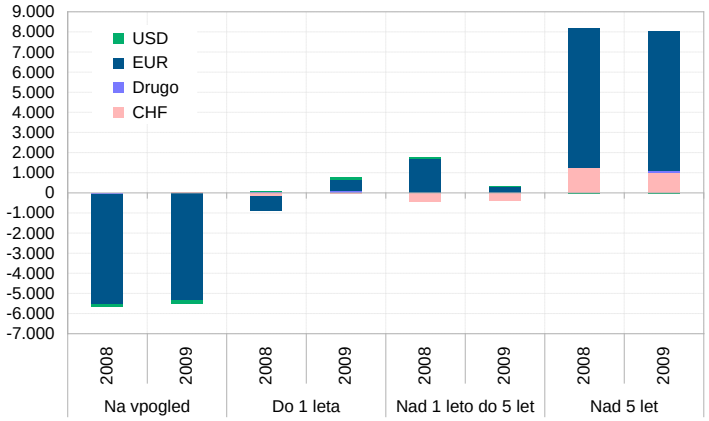

Vir: Banka Slovenije

Vrzeli po vrsti referenčne obrestne mere

Zmanjšanje obrestnega tveganja bank zaradi zmanjšanja neusklajenosti aktivnih in pasivnih referenčnih obrestnih mer.

Dodaten izvor obrestnega tveganja je neusklajenost strukture obrestno občutljivih aktivnih in pasivnih obrestnih mer glede na vrsto referenčne obrestne mere. Izpostavljenost bank zaradi take neusklajenosti se je v prvih desetih mesecih letošnjega leta zmanjšala. Delež postavk, vezanih na referenčne obrestne mere, se je na aktivi znižal za 12,7 odstotne točke na 52,7%, na pasivi pa za 7,4% na 31,8%. Razlika med deležem obrestno občutljive aktive in pasive, vezane na referenčne obrestne mere, se je znižala na 20,8%. Razlog za te spremembe je predvsem v zniževanju referenčnih obrestnih mer in težnji bank po odobravanju kratkoročnih posojil s fiksno obrestno mero.

Najpogosteje uporabljena referenčna obrestna mera še naprej ostaja EURIBOR. Njen delež v vseh obrestno občutljivih aktivnih in pasivnih postavkah, vezanih na referenčne obrestne mere, znaša prek 90%. V strukturi aktivnih postavk, vezanih na EURIBOR, se je v letošnjem letu močno povečal delež 3-mesečnega EURIBOR-ja, ki s 46,5% zdaj prevladuje. V strukturi pasivnih postavk, vezanih na EURIBOR, pa še naprej prevladuje delež 6-mesečnega EURIBOR-ja, ki se je nekoliko povečal.

Upadanje deleža referenčne obrestne mere LIBOR CHF.

Druga najpomembnejša referenčna obrestna mera je LIBOR CHF. Različne ročnosti te referenčne obrestne mere skupaj predstavljajo 7,3% obrestno občutljive aktive in 7,7% obrestno občutljive pasive, vezane na referenčne obrestne mere. Za letos je značilno zmanjšanje deleža te referenčne obrestne mere, kar je posledica precejšnjega zmanjšanja kreditiranja v švicarskih frankih in odplačila posojil, vezanih na to valuto.

Tabela 6.1: Struktura obrestno občutljive aktive in pasive glede na vrsto referenčne obrestne mere

(v %)	Obrestno občutljiva aktiva				Obrestno občutljiva pasiva			
	Dec. 06	Dec. 07	Dec. 08	Okt. 09	Dec. 06	Dec. 07	Dec. 08	Okt. 09
Stanje v mio EUR	32.010	40.173	45.440	48.184	30.275	37.919	42.426	44.992
	Struktura (v %)							
Referenčne OM	43,8	59,6	65,4	52,7	31,6	38,3	39,2	31,8
TOM	4,3	1,4	0,8	0,4	2,1	0,9	0,4	0,0
Drugo	51,8	39,0	33,8	46,9	66,2	60,8	60,4	68,2
	Delež posameznih referenčnih OM v strukturi postavk, vezanih na referenčne obrestne mere (v %)							
EURIBOR								
1 mesec	17,9	19,6	17,4	8,9	7,7	23,2	18,6	12,1
3 mesece	21,5	23,0	24,0	30,0	46,5	24,7	28,2	33,3
6 mesecev	42,1	45,7	47,0	49,6	36,2	41,1	41,4	45,2
1 leto	2,4	2,2	1,9	2,2	1,4	1,3	1,6	0,5
LIBOR CHF								
1 mesec	0,7	1,1	0,7	0,6	0,0	0,2	0,4	0,2
3 mesece	1,0	1,8	2,2	1,8	0,9	2,5	3,0	3,7
6 mesecev	2,7	2,5	3,2	3,4	1,5	1,6	3,2	2,5
1 leto	1,6	1,5	1,6	1,6	2,0	1,9	1,6	1,2
Obrestna mera CB	4,9	0,1	0,1	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0
Drugo	5,0	2,4	1,9	1,7	3,8	3,5	2,1	1,2

Vir: Banka Slovenije

Banke po posameznih referenčnih obrestnih merah ostajajo izpostavljene znižanju obrestnih mer.

Banke so v letošnjem letu zmanjšale dolgo pozicijo po posameznih referenčnih obrestnih merah, kar je bilo ob padajočih obrestnih merah v preteklosti mogoče pričakovati. Tako banke ostajajo po posameznih referenčnih obrestnih merah občutljive za znižanja obrestnih mer, kar je v sedanjem položaju ugodno, ker se pričakuje naraščanje in ne zniževanje referenčnih obrestnih mer.

Tabela 6.2: Obrestna vrzel v odstotkih obrestno občutljive aktive glede na vrsto referenčne obrestne mere

	Skupna neto pozicija				Neto pozicija po razredih, okt. 2009			
	Dec.2006	Dec.2007	Dec.2008	Okt.2009	Na vpogled	Do 1 leta	Nad 1 do 5 let	Nad 5 let
EURIBOR								
1 mesec	5,6	3,3	4,6	1,1	0,8	0,1	-1,3	1,5
3 mesece	-4,5	4,8	5,4	5,9	2,4	0,2	0,8	2,5
6 mesecev	7,6	12,4	15,6	12,7	3,3	0,3	4,3	4,8
1 leto	0,6	0,9	0,7	1,0	0,0	0,0	0,1	0,9
LIBOR CHF								
1 mesec	0,3	0,6	0,3	0,2	0,1	0,0	0,0	0,1
3 mesece	0,2	0,2	0,3	-0,1	0,1	0,0	-0,5	0,2
6 mesecev	0,7	0,9	0,9	1,0	0,0	0,0	-0,4	1,4
1 leto	0,1	0,2	0,5	0,5	-0,1	0,0	0,1	0,6
TOM	2,3	0,5	0,4	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0

Vir: Banka Slovenije

7 TEČAJNO TVEGANJE

Tečajno tveganje bank se je v prvih desetih mesecih leta 2009 sicer nekoliko povečalo, a ostaja nizko. Neto odprta devizna pozicija v odstotkih regulatornega kapitala se je povečala na 1%. Banke so bolj odprle svoje pozicije predvsem v valutah držav nekdanje Jugoslavije in v valutah novih držav članic EU, medtem ko so pozicije v svetovnih valutah zapirale.

7.1 Valutna struktura bilanc bank

Bilančna devizna pozicija že od uvedbe evra ostaja dolga.

Delež postavk v tuji valuti v bilančni vsoti bank se je v prvih desetih mesecih leta 2009 glede na konec leta 2008 zmanjšal. Oktobra 2009 se je delež devizne aktive gibal na ravni 5,3%, delež devizne pasive pa je znašal 3,7% bilančne vsote bank. Bilančna devizna pozicija je tudi oktobra 2009 še vedno ostala dolga.

Medletne stopnje rasti aktivnih in pasivnih postavk v tuji valuti so leta 2009 postale negativne.

Oktobra 2009 je medletna rast aktivnih postavk v tuji valuti znašala –19,1%, rast pasivnih pa je znašala –27,7%. Vzrok za to sta predvsem razdolževanje bank v tujini v neevrskih valutah in zmanjšanje obsega kreditiranja v švicarskih frankih.

Slika 7.1: Devizna aktiva, devizna pasiva in bilančna odprta devizna pozicija bank v odstotkih bilančne vsote bank

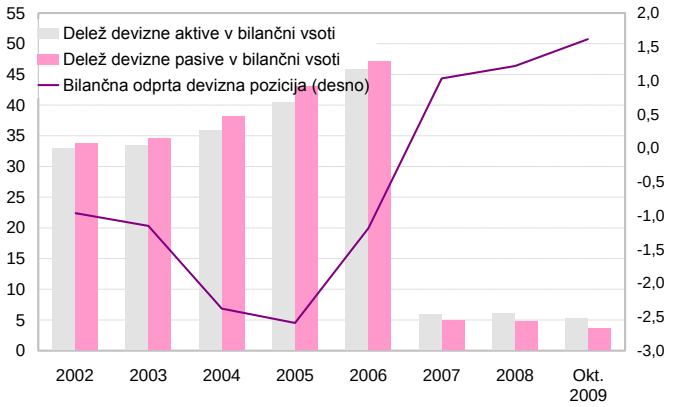

Vir: Banka Slovenije

Oktobra 2009 so bile dosežene negativne stopnje rasti podbilance v švicarskih frankih, in sicer na aktivi –23,0% ter na pasivi –29,5%. Medletna rast postavk v švicarskih frankih je bila leta 2008 še pozitivna in je na aktivi znašala 14,3%, na pasivi pa 11,5%. Delež postavk v ameriških dolarjih in v drugih valutah se je oktobra 2009 povečal predvsem na račun zmanjšanja deleža postavk v švicarskih frankih.

V valutni strukturi bilančne aktive se delež izpostavljenosti do novih držav članic EU in do držav nekdanje Jugoslavije povečuje.

Tabela 7.1: Valutna struktura aktive in pasive

	December 2007		December 2008		Oktober 2009	
	Aktiva	Pasiva	Aktiva	Pasiva	Aktiva	Pasiva
Skupaj v tuji valuti brez evra (v mio EUR)	2.720	2.267	3.108	2.528	2.652	1.991
medletna rast (v %)	63,4	59,9	14,3	11,5	-19,1	-27,7
Struktura tujih valut brez evra			(v %)			
svetovne valute	97,5	99,1	98,1	99,5	95,2	99,0
švicarski frank	76,3	72,7	80,1	75,6	76,9	73,3
britanski funt	1,0	1,4	0,7	0,8	0,9	1,4
ameriški dolar	18,4	23,4	16,0	22,0	15,9	23,0
kanadski dolar	0,5	0,6	0,4	0,4	0,5	0,6
japonski jen	0,8	0,5	0,7	0,1	0,5	0,1
avstralski dolar	0,5	0,5	0,2	0,4	0,5	0,6
nove države članice EU	1,6	0,0	1,3	0,0	2,8	0,2
Skandinavija	0,3	0,2	0,2	0,3	0,5	0,5
območje nekdanje Jugoslavije	0,5	0,4	0,3	0,2	1,4	0,2
drugo	0,1	0,3	0,0	0,0	0,1	0,2

Vir: Banka Slovenije

7.2 Odprta devizna pozicija

Povečanje neto odprte devizne pozicije bank na 43,3 mio EUR oziroma 1% regulatornega kapitala pomeni rahlo povečanje tečajnega tveganja.

Neto dolga odprta devizna pozicija bančnega sistema, ki se je povečevala predvsem v prvih šestih mesecih leta 2009, je ob koncu septembra znašala 43,3 mio EUR oziroma 1% regulatornega kapitala. To kaže na povečanje izpostavljenosti bank tečajnemu tveganju v prvih devetih mesecih leta 2009. Najbolj odprte pozicije so imele banke pri pozicijah v enotah investicijskih skladov. Pozicija bančnega sistema pri tej postavki je bila ob koncu septembra dolga v višini 46,1 mio EUR. Banke so leta 2009 bolj odprle pozicije v drugih valutah (predvsem držav nekdanje Jugoslavije), v enotah investicijskih skladov in v valutah EGP, medtem ko so zapirale pozicije pri najpomembnejših svetovnih valutah. Odprta devizna pozicija v švicarskih frankih je bila ob koncu septembra 2009 kratka v višini 17,7 mio EUR. Kratke neto devizne pozicije pri najpomembnejših svetovnih valutah kažejo na izpostavljenost bank tveganju povečanja tečajev CHF in USD do EUR, vendar je zaradi nizkih vrednosti odprtih pozicij to tveganje nizko.

Tabela 7.2: Odprta devizna pozicija po valutah v mio EUR

	Neto pozicija			Večja od vsote dolgih in vsote kratkih pozicij		
	Dec. 08	Jun. 09	Sep. 09	Dec. 08	Jun. 09	Sep. 09
Svetovne valute	-39,5	-33,0	-31,0	49,5	42,8	41,2
ameriški dolar	-22,9	-17,1	-14,7	26,8	22,0	19,4
švicarski frank	-19,2	-14,4	-17,7	19,6	17,6	19,5
drugo (GBP, CAD, AUD, JPY)	2,6	-1,5	1,4	5,7	3,2	3,7
Valute EGP	1,1	0,0	1,6	4,4	2,8	4,1
Druge valute	9,9	34,5	26,5	10,1	34,7	27,6
CIU	38,0	41,3	46,1	38,0	41,3	46,1
Skupaj	9,5	42,8	43,3	62,6	88,6	88,0
V odstotkih regulatornega kapitala	0,2	1,0	1,0	1,5	2,0	2,0

Opomba: EGP – evropsko gospodarsko območje (EU, Islandija in Norveška), CIU – pozicije v tuji valuti v enotah investicijskih skladov.
Vir: Banka Slovenije

Odprta devizna pozicija po opredelitvi, ki izhaja iz kapitalskih zahtev, to je večja od vsote vseh dolgih in vsote vseh kratkih pozicij po posameznih valutah, se je v primerjavi s koncem leta 2008 povečala in je znašala ob koncu septembra 2009 88 mio EUR oziroma 2% regulatornega kapitala.

Tabela 7.3: Odprta devizna pozicija po skupinah bank oktobra 2009 v mio EUR

	Velike banke	Majhne banke	Banke v večinski tuji lasti	Skupaj
Svetovne valute	-27,4	2,5	-6,1	-31,0
ameriški dolar	-14,2	0,8	-1,3	-14,7
švicarski frank	-13,4	1,1	-5,5	-17,7
drugo (GBP, CAD, AUD, JPY)	0,2	0,6	0,6	1,4
Valute EGP	1,1	0,2	0,3	1,6
Druge valute	23,3	2,6	0,7	26,5
CIU	45,3	0,7	0,1	46,1
Skupaj	42,3	6,1	-5,0	43,3
V odstotkih regulatornega kapitala	1,4	1,5	-0,5	1,0

Opomba: EGP – evropsko gospodarsko območje (EU, Islandija in Norveška), CIU – pozicije v tuji valuti v enotah investicijskih skladov
Vir: Banka Slovenije

Domače banke imajo dolge, banke v večinski tuji lasti pa kratke neto pozicije.

Dolga neto pozicija pri velikih bankah se je povečala na 1,4%, medtem ko sta nespremenjeni kratka neto odprta devizna pozicija pri bankah v večinski tuji lasti pri 0,5% in dolga neto odprta devizna pozicija pri majhnih bankah pri 1,5% regulatornega kapitala. Posledično se je skupna neto odprta devizna pozicija bančnega sistema v primerjavi s koncem leta 2008 povečala z 0,2% na 1% regulatornega kapitala.

7.3 Zadolževanje v švicarskih frankih

Medletna stopnja rasti zadolževanja nebančnega sektorja v švicarskih frankih je leta 2009 postala negativna.

Obseg posojil v švicarskih frankih oziroma z valutno klavzulo na švicarski frank se je zmanjšal zaradi splošnega zmanjševanja kreditne aktivnosti bank in manj aktivnega trženja tovrstnih ponudb. Posledično se je dinamika rasti navedenih posojil v letu 2009 močno znižala in je negativna, –23,5-odstotna. Ob koncu leta 2008 je bila ta rast še pozitivna, 21,1-odstotna.

Znižanje obrestnih mer je vplivalo na občutno znižanje razlik med referenčno obrestno mero za 6-mesečni LIBOR CHF in za 6-mesečnim EURIBOR, ki je ob koncu oktobra 2009 znašala 0,62 odstotne točke.

Slika 7.2: Gibanje tečaja evra v švicarskih frankih in referenčne obrestne mere LIBOR na švicarski frank ter EURIBOR

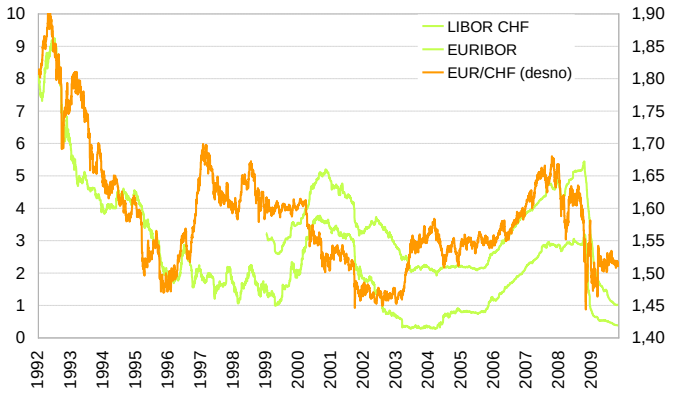

Vir: Banka Slovenije

V letu 2008 je švicarski frank do evra apreciiral za 10,3% in s tem se je povečalo tečajno tveganje kreditojemalcev, za banke pa kreditno tveganje. V prvih desetih mesecih letos je CHF nekoliko depreciiral do evra za 1,8%.

Tabela 7.4: Obseg in medletne stopnje rasti posojil v švicarskih frankih oziroma z valutno klavzulo na švicarski frank

	Nebančni sektor	Nefinančne družbe	DFO	Država	Gospodinjstva	
					Vsa posojila	Stanovanjska posojila
			Stanje posojil (v mio EUR)			
2007	1.984,6	783,5	168,2	7,4	1.025,4	769,6
2008	2.403,8	743,6	226,6	7,4	1.426,2	1.125,8
Okt. 09	1.937,5	495,7	175,5	6,7	1.259,5	1.037,6
			Medletna stopnja rasti (v %)			
2007	115,3	152,5	155,5	-7,8	90,7	91,4
2008	21,1	-5,1	34,7	-0,2	39,1	46,3
Okt. 09	-23,5	-40,0	-24,5	-40,0	-13,9	-9,5

Vir: Banka Slovenije

Tabela 7.5: Posojila, vezana na tečaj švicarskega franka po skupinah bank

	Medletne stopnje rasti (v %)		Delež v strukturi vseh posojil bančnega sektorja, vezanih na CHF (v %)		Delež v strukturi posojil skupine bank (v %)	
	2008	okt.09	2008	okt.09	2008	okt.09
Velike banke	22,8	-24,4	31,0	30,5	4,0	3,1
Majhne banke	-17,7	-12,7	0,9	1,0	0,9	0,8
Banke v večinski tuji lasti	21,1	-23,3	68,1	68,5	13,5	10,8
Skupaj	21,1	-23,5	100,0	100,0	7,2	5,8

Vir: Banka Slovenije

Delež posojil nebančnemu sektorju, vezanih na tečaj švicarskega franka, je oktobra znašal 5,8%.

Oktobra 2009 je imel nebančni sektor v strukturi posojil pri bankah 5,8% posojil, vezanih na tečaj švicarskega franka oziroma z valutno klavzulo, kar je bilo 1,4 odstotne točke manj kot ob koncu leta 2008. Izpostavljenost tečajnemu tveganju se je na tem segmentu poslovanja bank najbolj zmanjšala bankam v večinski tuji lasti, ki pa ostajajo najbolj izpostavljena skupina bank.

Slika 7.3: Valutna struktura obstoječih posojil (levo) in delež novoodobrenih posojil, vezanih na tečaj švicarskega franka (desno), po posameznih segmentih v odstotkih

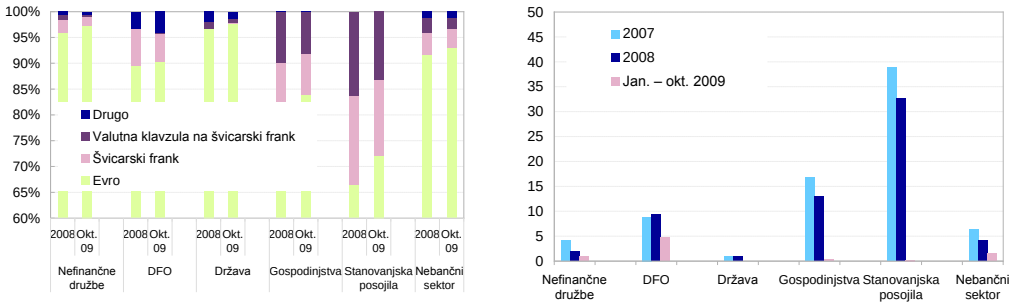

Vir: Banka Slovenije

8 SOLVENTNOST BANK

Kapitalska ustreznost je septembra 2009 znašala 11,6%; na podobni ravni se je gibala od konca 2008 naprej. Kapitalska ustreznost prvega reda je z 9,3% nad povprečjem EU. Izboljšanje strukture temeljnega kapitala je v letu 2009 značilno predvsem za velike banke. Banke so v zadnjih letih v tolikšnem obsegu povečale temeljni kapital, da lahko v naslednjih nekaj letih povečevanje kapitalskih zahtev pokrivajo s povečanjem obsega podrejenih instrumentov, vključenih v dodatni kapital. Vendar se je v obdobju finančne krize zmanjšal dostop do tovrstnih virov, povišala se je tudi njihova cena.

Posledice finančne krize se kažejo tudi v kapitalskih zahtevah. Zmanjšalo se je razmerje med kapitalskimi zahtevami in bilančno vsoto, kar kaže na manjšo naklonjenost bank prevzemanju dodatnih tveganj. V strukturi kapitalskih zahtev so se zmanjšale kapitalske zahteve za izpostavljenost do podjetij, več kot podvojile pa so se kapitalske zahteve za zapadle postavke. Vendar presežek kapitala nad kapitalskimi zahtevami ostaja visok, kar kaže na zadostno absorpcijsko sposobnost bank za prevzemanje tveganj.

Pri majhnih bankah so tveganja bolj izražena. Čeprav so v zadnjem letu relativno najbolj povečale kapital in kapitalsko ustreznost, je ta še vedno pod povprečjem sistema in precej nižja, kot jo v povprečju EU dosegajo banke primerljive velikosti. V strukturi kapitalskih zahtev za kreditno tveganje imajo majhne banke med vsemi skupinami bank najmanjši delež kapitalskih zahtev za bančništvo na drobno in največji delež kapitalskih zahtev za regulatorno najbolj tvegane postavke. To je v nasprotju s pričakovanim obnašanjem majhnih bank, ki naj bi se osredotočale predvsem na bančništvo na drobno, je pa posledica dejstva, da imajo pomemben delež v skupini majhnih bank butične banke. Te se usmerjajo na tržne niše, med katerimi je bilo tudi financiranje prevzemnih aktivnosti.

8.1 Kapitalska ustreznost

Kapitalska ustreznost je ostala na ravni dosežene ob koncu leta 2008 in je septembra 2009 znašala 11,6%.

Kapitalska ustreznost bančnega sistema je ostala na podobnih ravneh kot ob koncu 2008 in je septembra 2009 znašala 11,6% oziroma 0,1 odstotne točke manj kot ob koncu leta 2008. Preostala razmerja so se izboljšala. Razmerje med temeljnim kapitalom pred odbitnimi postavkami in kapitalskimi zahtevami na 10,3% in razmerje med temeljnim kapitalom, zmanjšanim za odbitne postavke (Tier 1), in kapitalskimi zahtevami na 9,3%. Razmerje med knjigovodskim kapitalom in bilančno vsoto se je zvišalo za 0,2 odstotne točke na 8,6% oziroma se je zmanjšal finančni vzvod bank z 11,9- na 11,6-kratnik razmerja med bilančno vsoto in knjigovodskim kapitalom.

Slika 8.1: Osnovni kazalniki kapitalske ustreznosti bančnega sistema v odstotkih

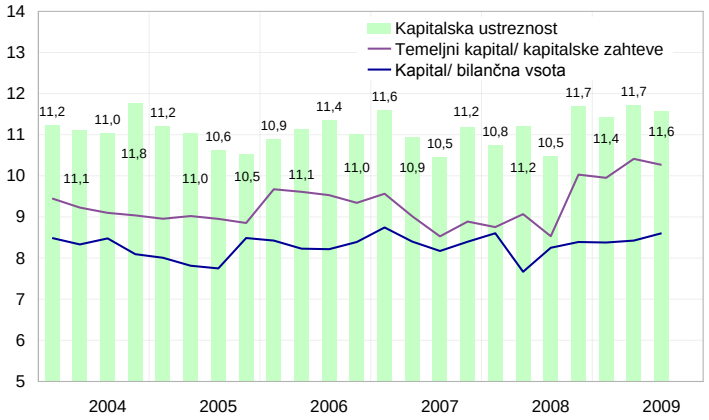

Vir: Banka Slovenije

Tabela 8.1: Osnovni kazalniki kapitalske ustreznosti bančnega sistema v odstotkih

	dec.04	dec.05	dec.06	dec.07	dec.08	sep.09
Kapitalska ustreznost	11,8	10,5	11,0	11,2	11,7	11,6
Temeljni kapital/ kapitalske zahteve	9,0	8,9	9,3	8,9	10,0	10,3
Tier 1 / kapitalske zahteve	8,1	7,6	8,3	7,8	9,2	9,3
Knjigovodski kapital/bilančna vsota	8,1	8,5	8,4	8,4	8,4	8,6

Opomba: Tier 1 – temeljni kapital, zmanjšan za odbitne postavke
Vir: Banka Slovenije

Najvišjo kapitalsko ustreznost so imele ob koncu septembra velike banke, in sicer 11,9%, čeprav se jim je glede na konec leta 2008 zmanjšala za 0,4 odstotne točke. Majhne banke so kapitalsko ustreznost v prvih devetih mesecih letošnjega leta najbolj izboljšale, in sicer za 0,6 odstotne točke, vendar z 11,3% zaostajajo za povprečjem bančnega sektorja. Najnižjo kapitalsko ustreznost so imele ob koncu septembra banke v večinski tuji lasti, in sicer 10,9-odstotno.

Slika 8.2: Kapitalska ustreznost po skupinah bank na solo (levo) ter na konsolidirani osnovi v primerjavi s povprečjem EU (desno) v odstotkih

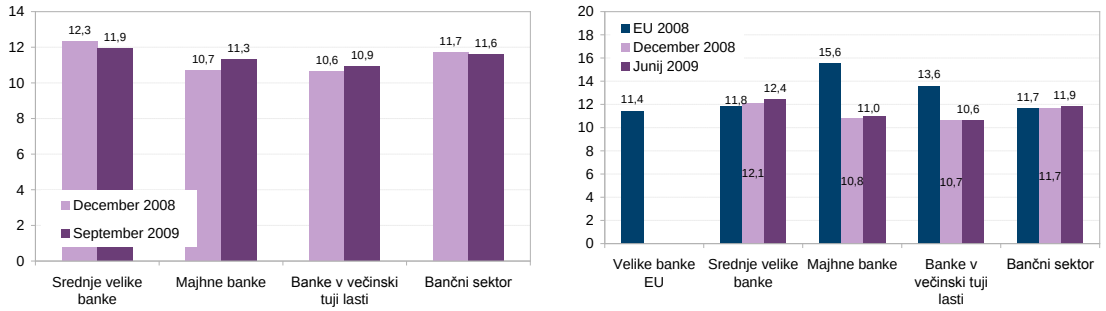

Vir: Banka Slovenije, EU Banking Sector Stability, ECB avgust 2009

Na podlagi konsolidiranih podatkov, ki so primerljivi z EU, je kapitalska ustreznost velikih bank, podobno kot za celoten bančni sektor, nad povprečjem EU, medtem ko pri preostalih skupinah bank precej zaostaja. Najbolj, za 4,6 odstotne točke, za povprečjem EU zaostaja kapitalska ustreznost majhnih bank.

Slika 8.3: Kapitalska ustreznost prvega reda po skupinah bank na solo osnovi (levo) ter na konsolidirani osnovi v primerjavi s povprečjem EU (desno) v odstotkih

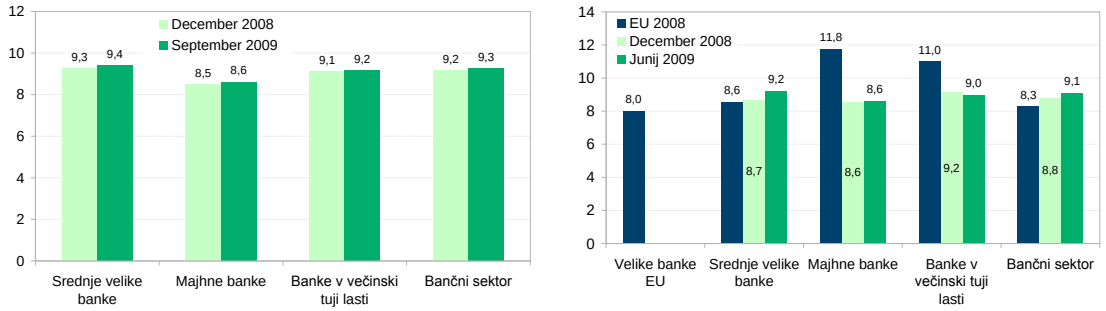

Vir: Banka Slovenije, EU Banking Sector Stability, ECB avgust 2009

Kapitalska ustreznost prvega reda je z 9,3% v primerjavi s kapitalsko ustreznostjo nižja za 2,3 odstotne točke. Najnižjo vrednost dosegajo majhne banke. V primerjavi s povprečjem EU ima slovenski bančni sektor višjo kapitalsko ustreznost prvega reda, kar je pomembno z vidika ohranjanja oziroma počasnejšega zniževanja bonitetnih ocen bank. Vendar 15 od 27 držav EU dosega višje vrednosti kapitalske ustreznosti prvega reda kot slovenski bančni sektor.

Kapitalska ustreznost prvega reda znaša 9,3%.

Slika 8.4: Porazdelitev kapitalskih ustreznosti bank (levo) in kapitalskih ustreznosti prvega reda (desno) v odstotkih

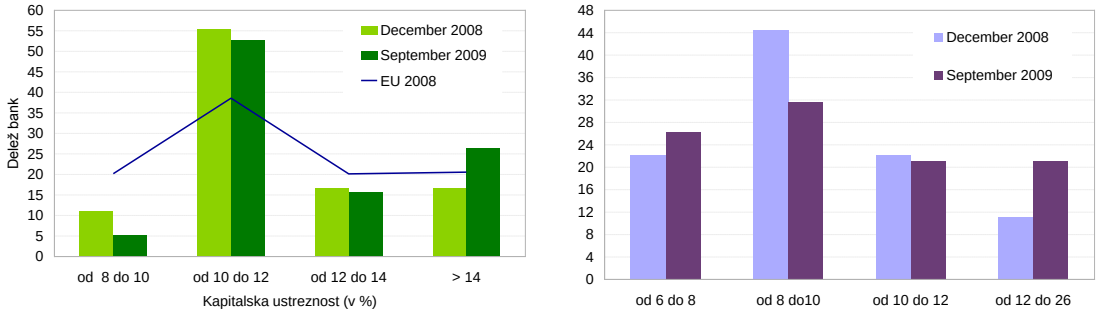

Vir: Banka Slovenije, EU Banking Sector Stability, ECB avgust 2009

Porazdelitev kapitalske ustreznosti po bankah je nekoliko ugodnejša kot v povprečju EU. Oblika porazdelitve je podobna, z največjim številom bank v razredu s kapitalsko ustreznostjo med 10% in 12%. V primerjavi s povprečjem EU je v slovenskem bančnem sektorju manjši delež bank s kapitalsko ustreznostjo pod 10%. Distribucija bank glede na kapitalsko ustreznost prvega reda se je v letošnjem letu sploščila.

8.2 Kapital

Glavni vir povečanja temeljnega kapitala leta 2009 je dokapitalizacija ene banke in povečanje rezerv iz zadržanih dobičkov.

Ob koncu septembra je znašal temeljni kapital bančnega sistema 4,1 mrd EUR in se je glede na konec leta 2008 povečal za 247 mio EUR. Večina povečanja je posledica dokapitalizacije ene banke in povečanja rezerv iz zadržanih dobičkov. Slednje so višje za 121 mio EUR, od česar se 2/3 nanašata na velike banke. Skupno povečanje postavk, vezanih na dobiček, je v prvih devetih mesecih manjše, ker še ni upoštevan celoten dobiček letošnjega leta, hkrati pa imajo banke letos nižje dobičke kot v enakem obdobju lani. Tako je obseg revidiranih dobičkov v septembru glede na konec 2008 manjši za slabih 40 mio EUR, hkrati štiri banke vključujejo izgubo v skupni višini 5,2 mio EUR. Na ravni bančnega sistema znaša delež temeljnega kapitala v strukturi kapitala pred odbitnimi postavkami 76,3% in je glede na konec leta 2008 višji za 1,3 odstotne točke. To kaže na izboljšanje strukture kakovosti kapitala, vendar samo pri velikih bankah.

Slika 8.5: Struktura kapitala pred odbitnimi postavkami za bančni sistem v odstotkih

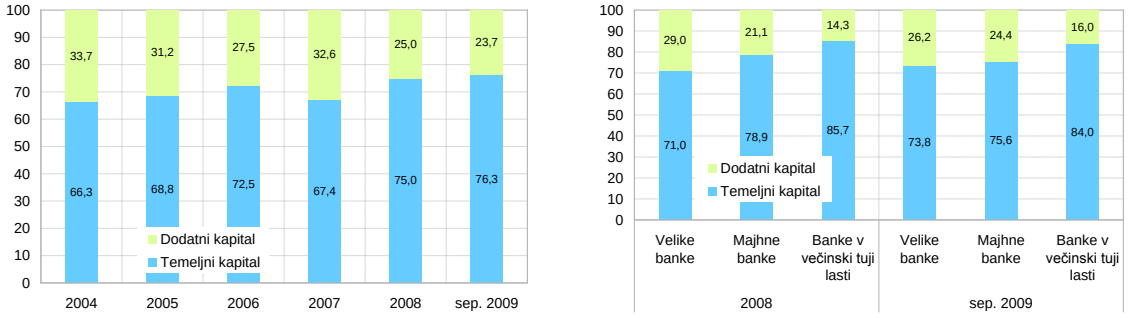

Vir: Banka Slovenije

Obseg inovativnih instrumentov se skorajda ni spremenil. Vendar se lahko zaradi povečanja temeljnega kapitala večji del inovativnih instrumentov upošteva v temeljnem kapitalu. Posledično se je presežek inovativnih instrumentov zmanjšal za 5,5 mio EUR. Pri dveh bankah obseg inovativnih instrumentov presega omejitev 15% temeljnega kapitala in ga zato prenašata v dodatni kapital.

Velike banke so v letu 2009 zmanjšale dodatni kapital, medtem ko so ga majhne banke in banke v večinski tuji lasti povečale.

Dodatni kapital 1 se je glede na konec leta 2008 zmanjšal za 6,5 mio EUR in je ob koncu septembra znašal 1,26 mrd EUR. Razlike med skupinami bank so zelo velike. Velike banke so v letošnjem letu zmanjšale obseg hibridnih instrumentov in podrejenega dolga skupaj za 79 mio EUR. Medtem ko so majhne banke in banke v večinski tuji lasti obseg podrejenega dolga povečale skupaj za 45,7 mio EUR. Pri nobeni banki dodatni kapital 1 ne presega 70% temeljnega kapitala in je tako precej pod regulatorno določeno mejo, da dodatni kapital 1 ne sme presegati temeljnega kapitala.

Slika 8.6: Razmerje med podrejenim dolgom in temeljnim kapitalom po skupinah bank (levo) in porazdelitev razmerja po bankah (desno) v odstotkih

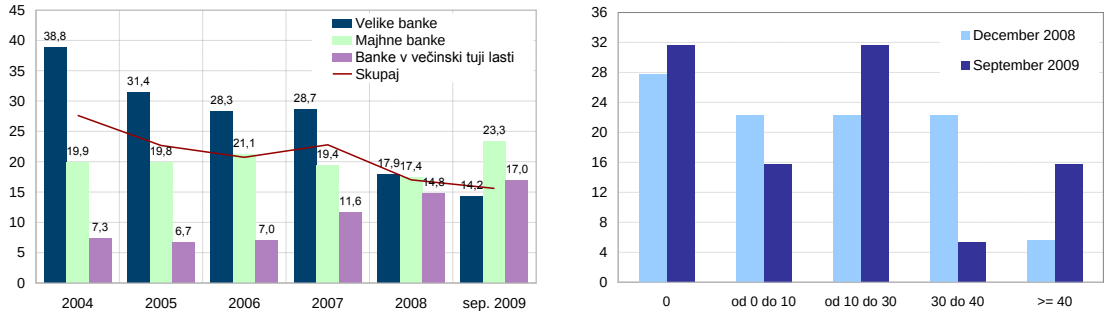

Vir: Banka Slovenije

Z zmanjševanjem podrejenega dolga pri velikih bankah se je na ravni bančnega sistema zmanjšalo razmerje med podrejenim dolgom, ki se vključuje v dodatni kapital 1, in temeljnim kapitalom za 1,4 odstotne točke na 15,6%. Ker so majhne banke in banke v večinski tuji lasti povečevale obseg podrejenega dolga, se je distribucija bank pomaknila proti višjim vrednostim razmerja med podrejenim dolgom in temeljnim kapitalom. Najvišje razmerje je 45%. Tako je prišlo do večje segmentacije med bankami. Na eni strani so banke, ki imajo dovolj potenciala za povečanje podrejenega dolga in so ta potencial v letošnjem letu še povečale, na drugi strani pa je manjše število bank, ki so blizu regulatorno postavljene omejitve, da podrejeni dolg ne sme presegati 50% temeljnega kapitala.

Okvir 8.1: Potencial za povečanje podrejenega dolga

Potencial za povečanje podrejenega dolga do višine 50% temeljnega kapitala se je letos povečal. Septembra je znašal 1,4 mrd EUR, to je 139 mio EUR več kot ob koncu leta 2008. Na velike banke se nanaša 970 mio EUR potencialnega povečanja podrejenega dolga oziroma 168 mio EUR več kot ob koncu leta 2008, medtem ko se je pri majhnih bankah in bankah v večinski tuji lasti potencial v letošnjem letu zmanjšal za 29 mio EUR. Če upoštevamo samo tiste banke, ki v izračun kapitala vključujejo podrejeni dolg, znaša potencial za dodatno najetje podrejenega dolga 885 mio EUR oziroma 42 mio EUR več kot ob koncu leta 2008.

Glede na povprečne stopnje rasti posojil, ki so jih posamezne skupine bank dosegale v zadnjih dvanajstih letih in se gibajo od 20,8% pri velikih bankah do 24,3% pri bankah v večinski tuji lasti, bi lahko banke s potencialom povečevanja podrejenega dolga za 1,4 mrd EUR pokrivale kapitalske zahteve za 3,6 leta pri velikih bankah oziroma za dve leti in pol pri majhnih bankah in bankah v večinski tuji lasti. Če upoštevamo, da kreditne rasti v prihodnjih letih ne bodo tako visoke, kot so bile v preteklosti, in izhajamo iz predpostavke 10-odstotne kreditne rasti pri vseh skupinah bank, potencial za povečanje podrejenega dolga zadošča za pokrivanje kapitalskih zahtev za obdobje 7,2 leta pri velikih bankah, 5,6 leta pri majhnih bankah in 5,9 leta pri bankah v večinski tuji lasti. Pri vsaki posamezni banki je obdobje daljše od treh let. Ob tem niso upoštevani hibridni instrumenti, ki še dodatno povečujejo potencial povečanja dodatnega kapitala.

Če ne bi bilo nepričakovanih izgub iz poslovanja zaradi poslabševanja kakovosti kreditnega portfelja, povečanja oslabitev in odpisov, bankam kratkoročno ne bi bilo treba povečevati temeljnega kapitala in bi kapitalske zahteve lahko pokrivale s povečanjem obsega podrejenih instrumentov. Vendar se ob tem postavlja vprašanje dostopnosti teh instrumentov. Zaradi finančne krize, povečevanja kreditnega tveganja bank in poslabševanja njihovih bonitetnih ocen ter zaradi podrejenosti teh instrumentov vsem drugim dolgovom bank se je razpoložljivi obseg podrejenih instrumentov zmanjšal, njihova cena pa povečala. Slovenske banke so v letošnjih devetih mesecih najele 47,6 mio EUR podrejenih instrumentov, kar predstavlja dobro polovico obsega leta 2008, ki pa je bil že izrazito zmanjšan in je predstavljal le 15% obsega podrejenih instrumentov, ki so jih banke najele leta 2007.

Pri tem se je povprečna obrestna mera v letošnjem letu glede na lani podvojila. Ob upoštevanju podatkov za referenčne obrestne mere 3- oziroma 6-mesečni EURIBOR ob koncu novembra 2009 znaša povprečna obrestna mera za instrumente, najete letos, 6%, za instrumente, najete leta 2008, 3,1%, za tiste, najete leta 2007, pa le 1,9%. Po eni strani so se zaradi finančne krize in poslabšanja bonitetnih ocen bank močno povečali pribitki na referenčne obrestne mere. Povprečen pribitek pri instrumentih, vezanih na referenčne obrestne mere in najetih leta 2009, znaša 3,8%, medtem ko za instrumente, najete leta 2007, 1,1%. Hkrati so instrumenti, najeti leta 2009, pretežno vezani na 6-mesečni EURIBOR, instrumenti, najeti leta 2007, pa na 3-mesečni EURIBOR. Ključni dejavnik v letošnjem letu je veliko povečanje deleža instrumentov, vezanih na fiksne obrestne mere. Ta znaša slabih 65%, medtem ko se je v prejšnjih dveh letih gibal med 6% in 7%. Dolgoročno glede na pričakovani dvig referenčnih obrestnih mer to zmanjšuje obrestno tveganje bank, vendar pa v trenutnih razmerah pri fiksnih obrestnih merah izračunan pribitek nad referenčno obrestno mero presega 5 odstotnih točk.

Tabela 8.2: Obseg in cena novonajetih hibridnih in podrejenih instrumentov bank

	2007	2008	2009
Obseg novo najetih hibridnih in podrejenih instrumentov v mio EUR	551,7	84,9	47,6
Skupna obrestna mera	1,9	3,1	6,0
Delež instrumentov s fiksno obrestno mero	6,9	6,4	64,8
Pribitek pri instrumentih vezanih na referenčne obrestne mere	1,1	2,3	3,8

Vir: Banka Slovenije

Odbitne postavke so se v letu 2009 povečale za 106 mio EUR.

Odbitne postavke, ki izhajajo pretežno iz kapitalskih naložb, so banke v prvih devetih mesecih 2009 povečale za 106 mio EUR, od tega majhne banke in banke v večinski tuji lasti za 4,3 mio EUR. Na ravni bančnega sistema se je 59% povečanja odbitnih postavk pokrivalo s temeljnim, 41% pa z dodatnim kapitalom. V stanju je po podatkih za september 2009 delež odbitnih postavk, ki se pokriva s temeljnim kapitalom, znašal 53%.

Najbolj so regulatorni kapital v letu 2009 povečale majhne banke.

Povečevanje regulatornega kapitala se je v letu 2009 upočasnilo. Regulatorni kapital je septembra znašal 4,6 mrd EUR in se je glede na konec leta 2008 povečal za 3%. Za primerjavo: v prvih devetih mesecih leta 2008 se je povečal za 476 mio EUR in še za dodatnih 500 mio EUR v zadnjem četrtletju 2008, tako da je medletna rast regulatornega

kapitala leta 2008 znašala 27,8%. Pri povečanju regulatornega kapitala letos izstopajo majhne banke. Te dosegajo skoraj 26% vsega povečanja regulatornega kapitala oziroma 9,5-odstotno rast glede na december 2008, medtem ko je rast glede na december pri velikih bankah 1,9-odstotna.

Presežek kapitala nad kapitalskimi zahtevami znaša v septembru 30,9%.

Presežek kapitala nad kapitalskimi zahtevami znaša septembra v povprečju bančnega sistema 30,9% regulatornega kapitala. To kaže na še vedno relativno ugodno absorpcijsko sposobnost bank za prevzemanje tveganj.

Slika 8.7: Kapital, kapitalske zahteve in presežek kapitala nad kapitalskimi zahtevami v mio EUR (levo), presežek regulatornega kapitala nad kapitalskimi zahtevami po skupinah bank v odstotkih (desno)

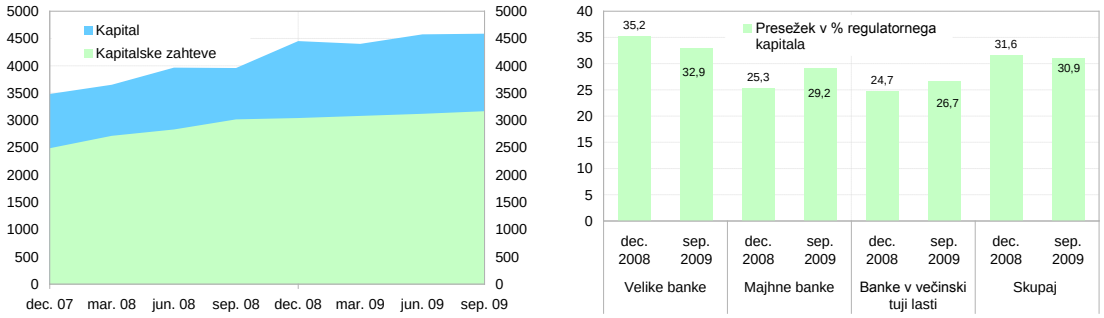

Vir: Banka Slovenije

8.3 Kapitalske zahteve

Kapitalske zahteve so se najbolj povečale pri velikih bankah.

Kapitalske zahteve so septembra 2009 dosegle 3,2 mrd EUR in so se letos v prvih treh četrtletjih povečale za 124 mio EUR. V istem obdobju lani so se povečale za 530 mio EUR in za 25 mio EUR v zadnjem četrtletju leta 2008, ko se je finančna kriza že prenašala tudi v realni sektor. Kapitalske zahteve so se najbolj povečale pri velikih bankah. Njihovo povečanje za 104 mio EUR predstavlja 84% celotnega povečanja kapitalskih zahtev bančnega sistema, medtem ko znaša delež te skupine v bilančni vsoti 62,8%. Povečanje pri velikih bankah izhaja predvsem iz povečanja kapitalskih zahtev za izpostavljenosti do institucij in za zapadle postavke. Glede na delež v bilančni vsoti (29,4%) najbolj zaostaja povečanje kapitalskih zahtev pri bankah v večinski tuji lasti in pomeni le 7,7% celotnega povečanja kapitalskih zahtev bančnega sistema.

Posledice finančne krize se zelo izrazito kažejo v kapitalskih zahtevah za kreditno tveganje.

Gibanje kapitalskih zahtev zelo izrazito kaže na posledice gospodarske krize. Od zadnjega četrtletja 2008 naprej se zmanjšuje razmerje med kapitalskimi zahtevami in bilančno vsoto najizraziteje v tretjem četrtletju 2009. Zmanjševanje razmerja kaže na zmanjšano naklonjenost bank prevzemanju dodatnih tveganj.

Slika 8.8: Razmerje med kapitalskimi zahtevami in bilančno vsoto

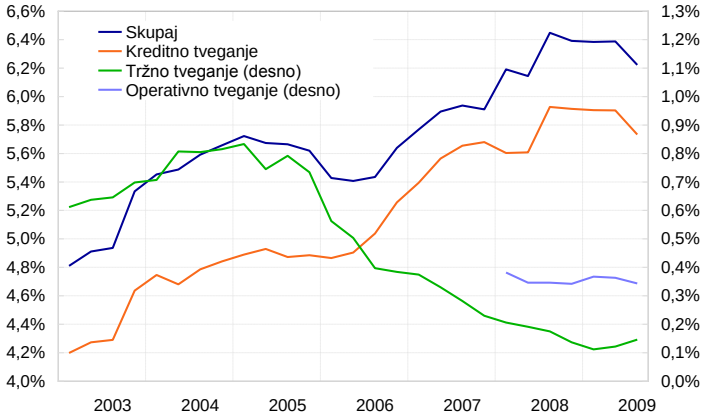

Vir: Banka Slovenije

Na poslabševanje gospodarskih razmer, omejevanje kreditiranja podjetij in poslabševanje kakovosti kreditnega portfelja kažejo tudi neto prirasti kapitalskih zahtev za kreditna tveganja. V prvih devetih mesecih letos se je najbolj povečal obseg kapitalskih zahtev za

zapadle postavke, ki se je več kot podvojil in se s 47,7 mio EUR ob koncu leta 2008 povečal na 105,3 mio EUR septembra 2009. Večina prirasta se nanaša na velike banke, medtem ko je bila relativna rast najvišja pri majhnih bankah, kjer se je obseg kapitalskih zahtev za zapadle postavke povečal z 1 mio EUR na 7,2 mio EUR. Zmanjšal se je obseg kapitalskih zahtev za izpostavljenost do podjetij, ki je glede na konec leta 2008 manjši za 31 mio EUR oziroma 1,9%. Prav tako se je zmanjšal obseg regulatorno zelo tveganih postavk, za 8,5%, kar je posledica umikanja bank iz financiranja prevzemnih aktivnosti. Banke so svoje poslovanje preusmerjale od nebančnega sektorja k institucijam. Obseg kapitalskih zahtev za izpostavljenosti do institucij se je povečal za 36 mio EUR oziroma za 19,3%.

Največji obseg kapitalskih zahtev za kreditna tveganja se nanaša na izpostavljenosti do podjetij, sledi bančništvo na drobno in nato izpostavljenost do institucij[16]. Kapitalske zahteve za izpostavljenosti do podjetij predstavljajo 58,8% kapitalskih zahtev za kreditna tveganja, pri tem so deleži podobni pri vseh skupinah bank. Večje razlike so na preostalih segmentih. Velike banke izstopajo po večjem deležu kapitalskih zahtev za izpostavljenost do institucij, ki znaša 10,3%, medtem ko dosegajo banke v večinski tuji lasti največji delež kapitalskih zahtev za bančništvo na drobno, ki znaša 29%.

Majhne banke izstopajo po deležu kapitalskih zahtev za postavke, zavarovane z nepremičninami, ki znaša 7,7%. Ta delež je pri preostalih skupinah bank pod 0,5%, ker za tovrstne postavke ne upoštevajo nižjih uteži in jih uvrščajo pod bančništvo na drobno oziroma pod izpostavljenosti do podjetij. Če banke za postavke, zavarovane z nepremičninami, ne bi upoštevale nižjih uteži, bi bila kapitalska ustreznost majhnih bank nižja za 0,7 odstotne točke, medtem ko se pri drugih skupinah bank ne bi bistveno spremenila. Kapitalska ustreznost majhnih bank bi bila v tem primeru z 10,6% najnižja med vsemi skupinami bank.

Tabela 8.3: Struktura kapitalskih zahtev za kreditno tveganje za bančni sektor in po skupinah bank v odstotkih

	December 08				September 2009				Razlika			
	Velike banke	Majhne banke	Banke v večinski tuji lasti	Skupaj	Velike banke	Majhne banke	Banke v večinski tuji lasti	Skupaj	Velike banke	Majhne banke	Banke v večinski tuji lasti	Skupaj
Širša država, mednarodne org.	0,5	0,5	1,0	0,6	0,5	1,1	1,0	0,7	0,0	0,5	0,0	0,0
Institucije	8,3	4,8	4,1	6,7	10,3	5,1	2,8	7,7	2,1	0,3	-1,2	1,0
Podjetja	63,8	62,2	59,4	62,4	59,7	58,2	57,1	58,8	-4,1	-4,0	-2,4	-3,6
Bančništvo na drobno	17,2	10,1	27,4	19,7	17,0	9,8	29,0	19,8	-0,3	-0,3	1,6	0,1
Zavarovane z nepremičninam	0,0	5,7	0,6	0,7	0,0	7,7	0,5	0,8	0,0	1,9	-0,1	0,1
Zapadle postavke	1,9	0,4	1,7	1,7	4,0	2,8	2,9	3,6	2,2	2,4	1,2	1,9
Regulatorno zelo tvegane postavke	5,9	10,9	3,8	5,7	4,7	10,4	4,0	5,0	-1,1	-0,6	0,2	-0,7
Drugo	2,4	5,3	2,0	2,6	3,7	5,0	2,7	3,6	1,3	-0,3	0,7	1,0

Vir: Banka Slovenije

Po bolj tveganem obnašanju izstopajo majhne banke.

Pri majhnih bankah so tveganja bolj izražena. Poleg višje kapitalske ustreznosti bi pri njih pričakovali največji delež izpostavljenosti do bančništva na drobno, vendar je prav nasprotno ta najnižji med vsemi skupinami bank. Tudi če prištejemo postavke, zavarovane z nepremičninami, delež še vedno precej zaostaja za deležem bank v večinski tuji lasti. To gre pripisati dejstvu, da so majhne banke pri nas večinoma butične banke, ki iščejo tržne niše na ožjih segmentih poslovanja, med njimi tudi pri financiranju prevzemnih aktivnosti. Majhne banke imajo precej večji delež kapitalskih zahtev za regulatorno zelo tvegane postavke, ki znaša 10,4%, medtem ko je povprečje sistema 5% vseh kapitalskih zahtev za kreditno tveganje. Poleg tega se jim hitreje kot drugim skupinam bank povečuje delež kapitalskih zahtev za zapadle postavke.

Z izboljšanjem razmer na kapitalskih trgih in višjo rastjo naložb bank v vrednostne papirje so se v prvih treh četrtletjih leta 2009 za 9,2 mio EUR povečale kapitalske zahteve za tržna tveganja. Pri tem so kapitalske zahteve za lastniške finančne instrumente višje za 8,3 mio EUR, kapitalske zahteve za dolžniške finančne instrumente pa nižje za 2,3 mio EUR. Slednje odraža večje naložbe bank v netvegane državne vrednostne papirje. V strukturi kapitalskih zahtev se je delež kapitalskih zahtev za tržno tveganje povečal pri velikih

[16] V skladu s Sklepom o izračunu kapitalske zahteve za kreditno tveganje po standardiziranem pristopu za banke in hranilnice kategorija „institucije“ vključuje kreditne institucije in investicijska podjetja. Del izpostavljenosti do bank se lahko razvrsti v kategorijo „bančništvo na drobno“, za kar je eden od pogojev, da skupni znesek izpostavljenosti banke ter njenih nadrejenih in podrejenih družb do posamezne osebe ali povezanih oseb vključno z zapadlimi postavkami ne presega 1 mio EUR.

bankah, medtem ko se je pri preostalih skupinah bank zmanjšal, najbolj pri majhnih bankah.

Pri vseh skupinah bank se je v letu 2009 povečal delež kapitalskih zahtev za operativno tveganje. Kapitalske zahteve za operativno tveganje so bile septembra 2009 glede na konec leta 2008 višje za 12,1 mio EUR. Večje so bile pri vseh bankah (razen ene banke) ne glede na pristop izračunavanja in odražajo večji bruto dohodek bank.

Slika 8.9: Struktura kapitalskih zahtev za tržna tveganja skupaj s kapitalskimi zahtevami za tveganje poravnave v trgovalni knjigi in za preseganja največjih dopustnih izpostavljenosti iz trgovanja (levo) ter struktura kapitalskih zahtev (desno) po bankah in skupinah bank v odstotkih

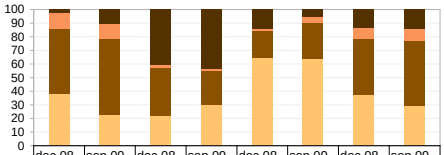

	dec.08	sep.09	dec.08	sep.09	dec.08	sep.09	dec.08	sep.09
	Velike banke		Majhne banke		Banke v večinski tuji lasti		Skupaj	
Ostalo	2,5	10,4	40,7	43,4	14,4	5,4	13,3	14,3
Tuje valute	11,6	11,0	1,9	1,5	0,8	4,0	8,0	8,7
Lastniški finančni instrumenti	47,6	56,1	35,5	24,9	19,9	27,0	41,6	47,7
Dolžniški finančni instrumenti	38,3	22,5	21,9	30,2	65,0	63,6	37,1	29,4

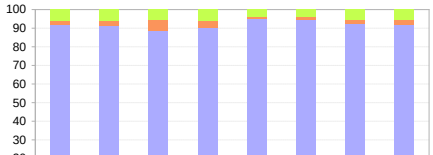

	dec.08	sep.09	dec.08	sep.09	dec.08	sep.09	dec.08	sep.09
	Velike banke		Majhne banke		Banke v večinski tuji lasti		Skupaj	
operativno tveganje	5,9	6,0	5,5	6,0	4,0	4,2	5,3	5,5
tržno tveganje	2,2	2,7	6,0	3,7	0,8	1,2	2,1	2,3
kreditno tveganje	91,8	91,3	88,5	90,4	95,2	94,6	92,5	92,1

Vir: Banka Slovenije

PRILOGI

Priloga 1: Kapitalski trg in vzajemni skladi 47

Priloga 2: Nepremičninski trg 53

Priloga 1: Kapitalski trg in vzajemni skladi

Na trgih je bila prisotna volatilnost.

V letu 2009 so se ob objavah tekočih gospodarskih podatkov krepila ugotavljanja o prenehanju poglabljanja gospodarske krize. V začetku leta se je strmo upadanje vrednosti borznega indeksa SBI 20 ustavilo, hkrati se je povečala volatilnost. V prvih desetih mesecih se je SBI 20 zvišal za 18,6%. Zaradi negotovosti konjunkturnih trendov, dvomov v vzdržnost posameznih pozitivnih trendov in pomanjkanja likvidnosti na kapitalskem trgu visoke rasti tečajev ni pričakovati.

Slika 1.1: Letne rasti domačih (levo) in tujih (desno) borznih indeksov v odstotkih

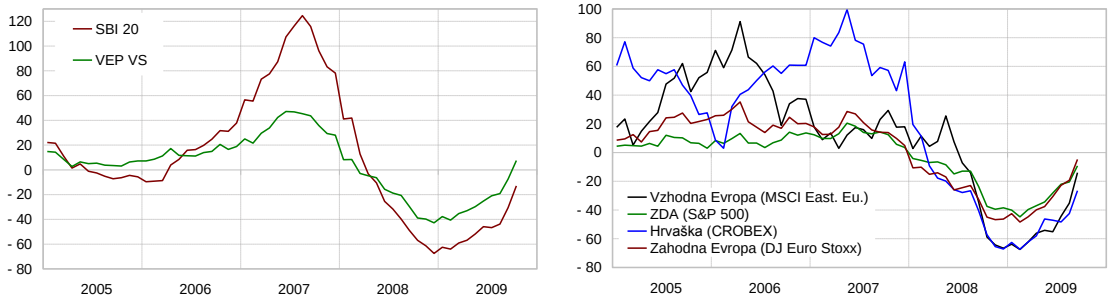

Vir: LJSE, Reuters, ATVP

V letošnjih mesecih se je vrednost kazalnika P/E povečala predvsem zaradi visokega znižanja dobičkov podjetij v letu 2008. Ker se je indeks SBI 20 v letošnjem letu povečal, se vrednost kazalnika z naraščanjem cen delnic še zvišuje. V letu 2008 so na kapitalskih trgih cene delnic zaradi svetovne gospodarske krize silovito padale, v izračunu kazalnika pa so bili upoštevani visoki dobički predhodnega leta. Tako vrednosti iz leta 2009 in 2008 zaradi izrednih dogodkov, ki so posledica krize, nista odločilni.

Tabela 1.1: Kazalniki P/E za izbrane indekse

	SBI20	SBITOP	DJ EURO STOXX 50	S&P 500	DAX
dec. 06	23,5	28,5	12,6	17,7	14,5
dec. 07	32,6	33,8	12,5	20,1	13,6
dec. 08	8,3	10,6	9,2	14,8	10,4
okt. 09	25,0	21,7	20,6	20,8	44,4

Vir: LJSE, Bloomberg

Večje zadolževanje z izdajo dolžniških vrednostnih papirjev.

Zagotavljanje državne pomoči gospodarstvu in prebivalstvu ter dragi finančni viri so bili razlogi za povečanje vrednosti izdaje dolžniških vrednostnih papirjev. Večina izdanih dolžniških vrednostnih papirjev (97,7%) je kotirala na organiziranem trgu. V prvih desetih mesecih letos so bile poleg državnih izdane še 3 podjetniške obveznice v višini 96 mio EUR in 5 bančnih obveznic.

Slika 1.2: Vrednost izdanih in zapadlih slovenskih dolžniških vrednostnih papirjev v mio EUR za sektor država (levo) in bančni sektor (desno)

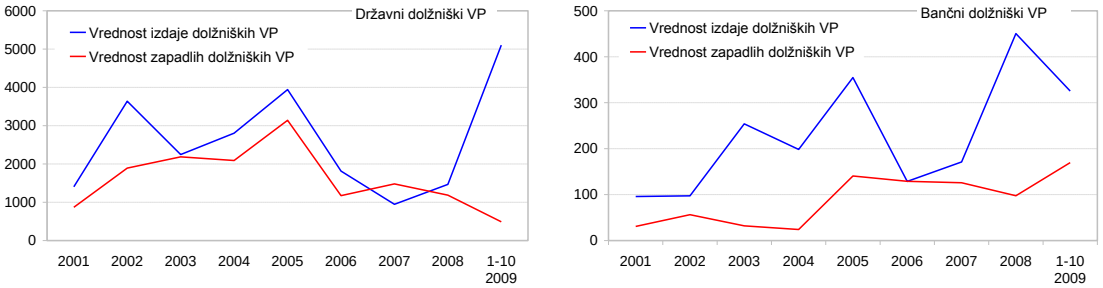

Vir: KDD, lastni preračuni

Na Ljubljanski borzi je bila vrednost tržne kapitalizacije obveznic večja od vrednosti tržne kapitalizacije delnic.

Rast tržne kapitalizacije obveznic na Ljubljanski borzi je v zadnjih mesecih močno prehitevala rast tržne kapitalizacije delnic. To je predvsem posledica kotiranja izdanih državnih obveznic RS v skupnem obsegu 4 mrd EUR. V aprilu je tako vrednost tržne kapitalizacije obveznic prvič presegla vrednost tržne kapitalizacije delnic na Ljubljanski

borzi. Od konca leta 2008 do oktobra 2009 se je kljub zapadlim desetim obveznicam[17] zvišala za 59,8% na 10,9 mrd EUR in je predstavljala 30,6% BDP. Promet z obveznicami je bil nizek.

Po prepolovitvi vrednosti tržne kapitalizacije delnic na Ljubljanski borzi v letu 2008 se je ta v prvih desetih mesecih zvišala za 8,3% na 9,2 mrd EUR. Letošnje povišanje je predvsem posledica zvišanja cen delnic, saj v borzno trgovanje niso bili vključeni novi vrednostni papirji. Kljub priložnostim za naložbe je bil promet zaradi slabših poslovnih rezultatov in pomanjkanja likvidnosti skromen. Delež tujcev v tržni kapitalizaciji ljubljanske borze se je do oktobra zvišal za 0,3 odstotne točke na 7,3%.

Tabela 1.2: Pregled slovenskega organiziranega trga kapitala

	2005	2006	2007	2008	okt.2008	okt.2009
			Delnice			
Tržna kapitalizacija						
(v mrd EUR)	6,7	11,5	19,7	8,5	10,9	9,2
v % BDP	23,3	37,1	57,3	22,8	29,3	25,9
letna rast (v %)	-5,9	72,0	71,5	-57,1	-42,2	-15,7
delež tujcev (v %)	3,3	4,8	5,9	7,1	6,5	7,4
Promet						
(v mio EUR)	941	1.451	3.035	953	1.230	750
v % BDP	3,3	4,7	8,8	2,6	3,3	2,1
letna rast (v %)	1,0	54,3	109,1	-68,6	-57,7	-39,0
Letna rast SBI 20	-5,6	37,9	78,1	-67,5	-56,9	-12,9
P/E	18,7	23,5	32,6	8,3	11,0	25,0
Dividendni donos	1,6	1,4	1,0	2,7	2,1	1,7
			Obveznice			
Tržna kapitalizacija						
(v mrd EUR)	6,0	6,6	5,9	6,8	6,5	10,9
v % BDP	21,1	21,4	17,2	18,3	17,4	30,6
letna rast (v %)	31,0	9,6	-10,5	14,5	8,6	68,1
Promet						
(v mio EUR)	749	188	166	257	244	185
v % BDP	2,6	0,6	0,5	0,7	0,7	0,5
letna rast (v %)	58,1	-74,9	-11,8	54,9	66,3	-24,1

Vir: LJSE, SURS, Banka Slovenije

Naložbeno poslovanje s tujino

Močno povečanje deleža tujcev v slovenskih dolžniških vrednostnih papirjih.

V prvih desetih mesecih v letu 2009 so nerezidenti neto kupili za 3,4 mrd EUR slovenskih vrednostnih papirjev. Močno povečan obseg nakupov je predvsem posledica izdaj treh slovenskih državnih obveznic, za katere so tujci izkazali veliko zanimanje. Povpraševanje je bilo visoko tudi po bančnih obveznicah, ki so jih slovenske banke izdale zaradi potreb po financiranju na medbančnem trgu. Vrednost neto nakupov dolžniških vrednostnih papirjev je bila s 3.405 mio EUR štirikrat višja kot v enakem obdobju lani. Povpraševanje po slovenskih delnicah je bilo skromno. Tujci so opravili za 38 mio EUR neto nakupov kotirajočih in nekotirajočih delnic. Večjih neto prodaj, ki so bile značilne ob izbruhu finančne krize za enako obdobje preteklega leta, ni bilo. Mesečno povprečje neto nakupov delnic letošnjega leta dosega le dobro petino mesečnega povprečja neto nakupov v obdobju 2004–2008.

[17] V prvih desetih mesecih leta 2009 je na Ljubljanski borzi zapadlo 6 bančnih, 3 podjetniške in ena državna obveznica.

Slika 1.3: Neto nakupi slovenskih vrednostnih papirjev, ki so jih opravili nerezidenti, v mio EUR (levo) in delež tujcev v vseh slovenskih vrednostnih papirjih v odstotkih (desno)

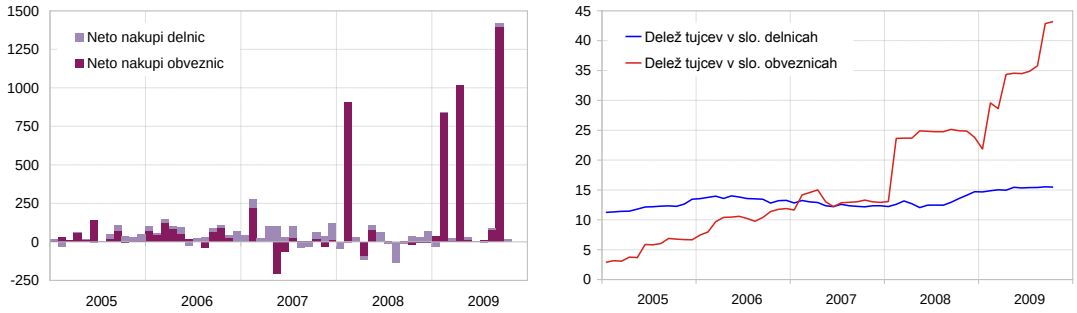

Vir: KDD, preračuni Banke Slovenije

Slika 1.4: Neto naložbe nerezidentov v slovenske delnice (levo) in slovenske obveznice (desno) po regijah v mio EUR

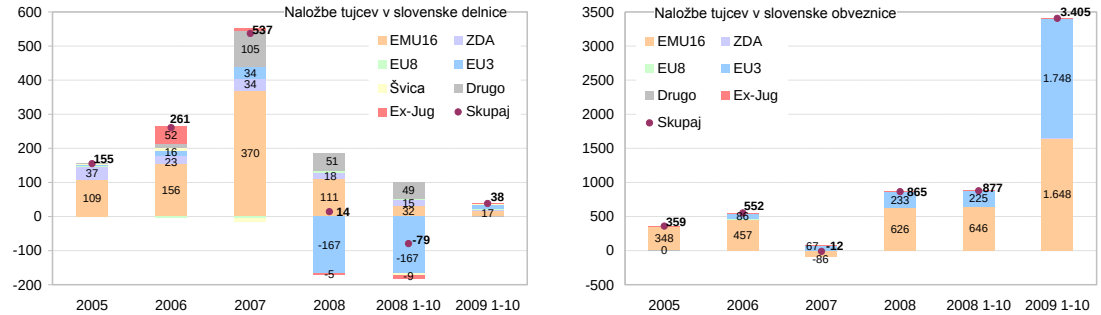

Opomba: EU3 – Velika Britanija, Švedska, Danska, EU8 – še preostale države EU, ki niso članice euroobmočja.

Vir: KDD in preračuni Banke Slovenije

V prvih devetih mesecih letošnjega leta je v tujino največ neto investiral zavarovalniški sektor.

Rezidenti so v prvih devetih mesecih letošnjega leta neto kupili za 65 mio EUR tujih delnic in neto prodali za 189 mio EUR obveznic tujih izdajateljev. V tuje delnice je največ investiral zavarovalniški sektor za 30 mio EUR, sledita mu sektor gospodinjstev z 20 mio EUR in bančni sektor s 17 mio EUR. V tem obdobju so tuje obveznice neto dezinvestirali bančni sektor za 225 mio EUR in javni skladi za 57 mio EUR. Na drugi strani pa sta sektorja zavarovalnic in gospodinjstev neto kupovala tuje obveznice za 60 oziroma 15 mio EUR.

Slika 1.5: Neto nakupi tujih vrednostnih papirjev, ki so jih opravili rezidenti, v mio EUR

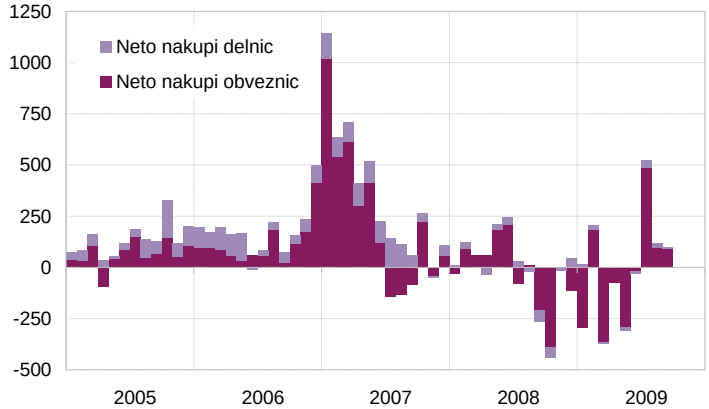

Vir: KDD, preračuni Banke Slovenije

Slika 1.6: Neto naložbe rezidentov v tuje delnice (levo) in tuje obveznice (desno) po regijah v mio EUR

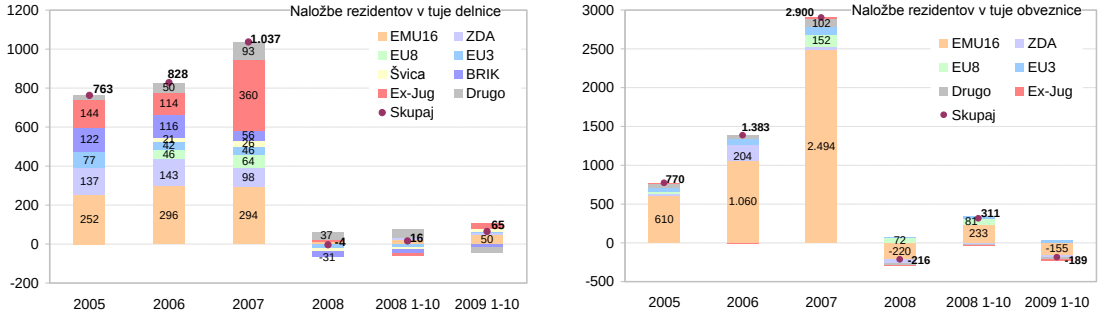

Vir: KDD, preračuni Banke Slovenije

Vzajemni skladi

Sredstva vzajemnih skladov so se v prvih desetih mesecih leta 2009 zvišala za 19,6% na 1,81 mrd EUR.

Po desetih mesecih zaporednega zniževanja sredstev vzajemnih skladov so se ta v aprilu 2009 začela povečevati. Letos so se do oktobra zvišala za 19,6% na 1,81 mrd EUR. V primerjavi s koncem leta 2007 pa so bila sredstva nižja za 38%. Še vedno je največ sredstev naloženih v tveganih skladih. Najvišji delež so delniški skladi imeli v začetku leta 2008. V oktobru 2009 so ti upravljali 62% vseh sredstev, mešani pa 35%. Zmanjšanje sredstev v strukturi pri delniških skladih za 4 odstotne točke na račun povečanja deleža sredstev v mešanih vzajemnih skladih je posledica prevrednotenja naložb. Slabe izkušnje vlagateljev z naložbami v vzajemnih skladih v letu 2008 se tako še vedno ne odražajo v aktivnem spreminjanju strukture rizičnosti izbora vzajemnega sklada. Prepočasno spreminjanje te strukture naložb je posledica nizkih tokov vplačil in izplačil.

Slika 1.7: Letna stopnja rasti sredstev po vrstah vzajemnih skladov v odstotkih

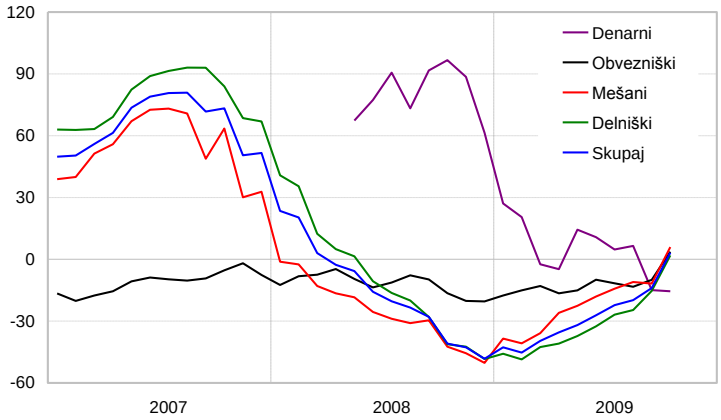

Vir: ATVP, lastni preračuni

Zavarovalniški sektor je letos edini sektor, ki je zagotovil neto vplačila.

Po letu 2008, ko so vzajemni skladi neto izplačali za 308 mio EUR, so neto vplačila vanje v prvih desetih mesecih letos znašala 13 mio EUR. K temu je z neto tokovi 74 mio EUR prispeval zavarovalniški sektor, ki trži naložbena zavarovanja, vezana na enote vzajemnih skladov. Vsi preostali sektorji so realizirali neto izplačila. Največ neto izplačil je imel sektor gospodinjstev za –24 mio EUR, z –23 mio EUR pa mu sledi sektor podjetij. Zanimanje tujih vlagateljev za slovenske vzajemne sklade je majhno. V letošnjem letu so bili z 1 mio EUR neto izplačil najbolj dejavni rezidenti držav evroobmočja, predvsem bančni sektor. Prav tako ni bilo večjih vplačil v vzajemne sklade, ki pretežno vlagajo na Balkan. Vanje je neto vplačila v višini 1 mio EUR zagotovil zavarovalniški sektor, vsi drugi sektorji so imeli neto izplačila. Iz tujih vzajemnih skladov, ki se uradno tržijo v Sloveniji, je bilo do oktobra za 6,4 mio EUR neto izplačil.

Slika 1.8: Neto denarni tokovi v vzajemne sklade po vrsti vzajemnega sklada (levo) in po sektorjih (desno) v mio EUR

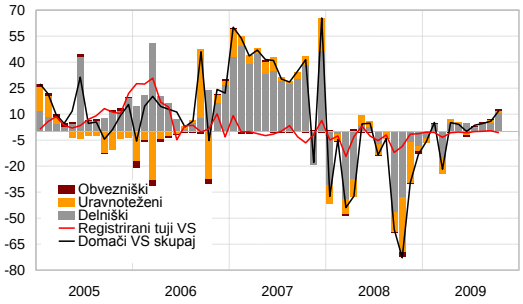

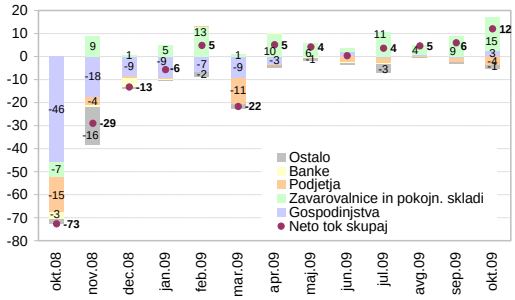

Vir: ATVP, BS

K višanju sredstev vzajemnih skladov so letos bolj kot neto vplačila prispevali višji donosi. Letna stopnja donosa vzajemnih skladov je bila od marca 2008 vse do septembra 2009 še vedno negativna, vendar se je zviševala. Najbolj se je znižala decembra lani na –42,8%, letošnjega oktobra pa je bila s 7,5% po več kot letu in pol ponovno pozitivna. Le 4,4-odstotno zvišanje sredstev vzajemnih skladov v prvih desetih mesecih 2009 je bilo posledica neto vplačil, drugo pa kapitalskih dobičkov.

Slika 1.9: Letna rast VEP in SBI 20 (levo) ter indeksov balkanskih borz (desno) v odstotkih

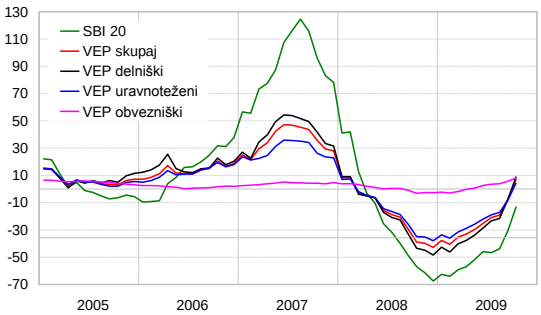

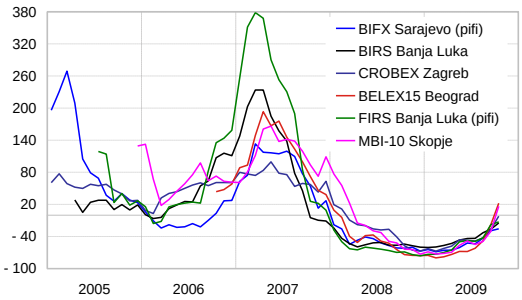

Vir: ATVP, LJSE, spletne strani borz

V preteklem letu so pozitivne letne donose zaradi padca tečajev delnic dosegali samo obvezniški in denarni vzajemni skladi. Letos so rasti vrednosti cen delnic omogočale rast vrednosti enot premoženja tudi preostalim vrstam skladov. Tako je junija 12% skladov poslovalo s pozitivnim letnim donosom, septembra 40% in oktobra že 84%.

Donosnost vzajemnih skladov se je nekoliko izboljšala.

Slika 1.10: Relativna porazdelitev delniških (levo) in mešanih (desno) vzajemnih skladov glede na letno rast stopnje donosa

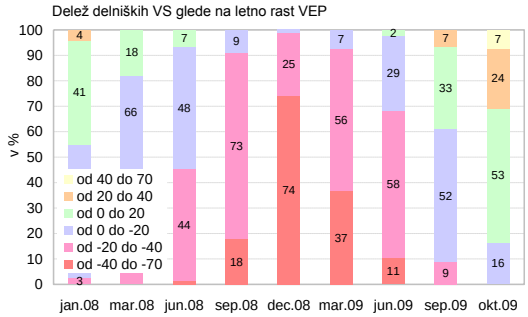

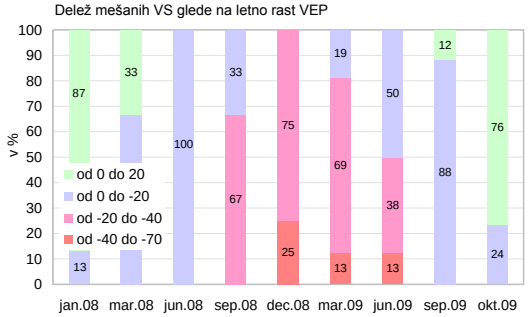

Vir: ATVP, lastni preračuni

V strukturi naložb vzajemnih skladov se je trend zniževanja deleža domačih delnic na račun višjih naložb v tuje delnice nadaljeval tudi v letu 2009. V lastniških vrednostnih papirjih je 79% vseh naložb. To je posledica tega, da je kar 97% sredstev naloženih v delniških in mešanih domačih vzajemnih skladih. Delež naložb v tujini je oktobra 2009 predstavljal 63%, od tega samo naložbe v tuje delnice 57% (leto dni prej 48%).

V strukturi naložb vzajemnih skladov se je nadaljeval trend zniževanja deleža domačih delnic.

Med tujimi naložbami vzajemnih skladov so se letos povečevala vlaganja na razvite kapitalske trge. Oktobra je bilo 66,9% vseh tujih naložb na trgih držav evroobmočja, ZDA in EU3[18]. Delež je višji kot v letu 2007 in prvi polovici leta 2008, vendar ne toliko zaradi spremenjene naložbene politike kot zaradi prevrednotenj, povezanih z dogajanji na svetovnih kapitalskih trgih. Naložbe v države BRIK[19] so se z visoko dinamiko povečevale vse do sredine leta 2008, od takrat naprej ostaja raven približno enaka. Še močneje so se do septembra 2007 povečevale naložbe v države nekdanje Jugoslavije, ko je vrednost v strukturi dosegla do 15%, vendar so se nato močno znižale in so se v letošnjem letu ustaljeno gibale okoli 7%.

Med sektorji so oktobra 2009 z več kot 60% prevladovala vlaganja v nefinančne družbe, ki jim s 23% sledi sektor bančnih institucij. Desetina naložb je v sektorju drugih finančnih posrednikov, kamor spadajo tudi investicijskih skladi.

Slika 1.11: Struktura naložb vzajemnih skladov po vrsti naložbe (levo) in regionalna struktura naložb celotnega sektorja drugih finančnih posrednikov v tuje delnice (desno) v odstotkih

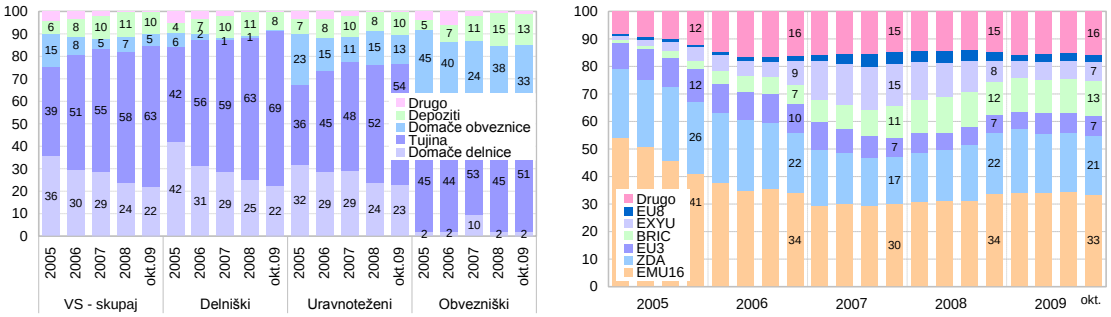

Vir: ATVP, Banka Slovenije, lastni preračuni

Likvidna sredstva,[20] ki jih lahko družba za upravljanje kadar koli odproda, so se v letošnjem letu gibala od 12% do 14%. Odstotek je bil podoben tudi leto prej, ko so se pojavila višja izplačila. Vzajemni skladi so imeli najvišji delež neto izplačil v septembru in oktobru 2008, ko so ta dosegla 2,7- oziroma 4,2-odstotni delež v vseh sredstvih. Pri izplačilih ni bilo težav, ker so imele vse vrste vzajemnih skladov na razpolago dovolj likvidnih sredstev.

Tabela 1.3: Delež likvidnih sredstev vzajemnih skladov v celotnih sredstvih ob koncu meseca

(v %)	Obvezniški	Mešani	Delniški	Denarni	Skupaj
Dec.07	24,0	12,3	10,1	98,0	11,4
Jun.08	36,8	10,7	8,9	99,2	10,5
Sep.08	39,9	10,4	9,7	99,7	11,2
Dec.08	37,1	11,4	11,1	99,5	12,8
Mar.09	38,5	11,3	8,3	99,6	11,4
Okt.09	38,0	15,0	8,0	99,0	12,3

Vir: ATVP

[18] Velika Britanija, Švedska, Danska.
[19] Brazilija, Rusija, Indija, Kitajska.
[20] Med likvidna sredstva vzajemnih skladov so vključena denarna sredstva, depoziti, instrumenti denarnega trga in državne obveznice.

Priloga 2: Nepremičninski trg

Preobrat na nepremičninskem trgu – povpraševanje je manjše od ponudbe.

V prvih treh četrtletjih 2009 je bilo na nepremičninskem trgu prvič v Sloveniji povpraševanje manjše od ponudbe nepremičnin. Število transakcij je bilo za polovico manjše kot v enakem obdobju 2008 oziroma za 64% manjše kot v enakem obdobju leta 2007. Razlogi za to so predvsem v izgubah na kapitalskih trgih, visoka raven cen v primerjavi s plačami, povečuje se stopnja brezposelnosti, obstoječa delovna mesta pa so postala bolj negotova. Leta 2009 postaja za potencialne kupce še pomembnejša dostopnost stanovanj kot v preteklih letih. Posledica so višje zaloge neprodanih nepremičnin. Na trgu se pojavlja tudi možnost oddaje stanovanja v najem, ki je hkrati vezano na nakup po določenem času najemnega razmerja.

Slika 2.1: Medletne stopnje rasti cen rabljenih in novozgrajenih stanovanjskih nepremičnin v odstotkih

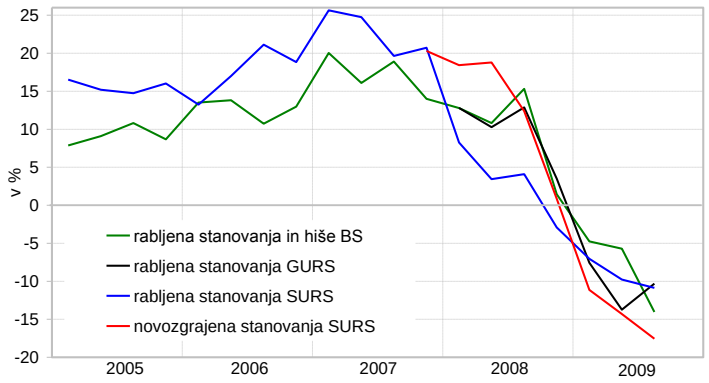

Vir: Banka Slovenije, GURS, SURS, lastni preračuni

Znižanje cen stanovanjskih nepremičnin.

Geodetska uprava RS (GURS), ki zbira podatke o transakcijskih cenah, je objavila, da so se cene stanovanj medletno najbolj znižale v drugem četrtletju 2009, in sicer za 13,5%. V tretjem četrtletju pa so bile nižje za 10,3%. Povprečna pogodbena cena za rabljena stanovanja v Sloveniji je znašala 1.660 EUR/m^2. Še bolj, za 16,2%, so se ob polletju znižale cene stanovanj v Ljubljani, cena za kvadratni meter rabljenega stanovanja pa je bila 2.363 EUR. V tretjem četrtletju 2009 se je medletna rast cen stanovanj v Ljubljani po metodologiji GURS nekoliko zvišala na –9,2%. Vendar zaradi visoke gradbene aktivnosti v preteklosti in visokih zalog trend rasti v prihodnjih mesecih ni vzdržen. SURS je z anketnimi podatki izračunal, da je bil padec cen novogradenj po njihovi metodologiji višji od padca cen rabljenih stanovanj tudi zaradi potrebnega denarnega toka investitorjev, ki so gradnje financirali predvsem s kratkoročnimi posojili. V tretjem četrtletju 2009 so se cene novogradenj medletno znižale za 17,6%. Ker cenam novih stanovanj sledijo cene rabljenih, pričakujemo njihovo znižanje.

Tabela 2.1: Regionalne razlike v ravneh transakcijskih cen rabljenih stanovanj v odstotkih

	Slovenija	Ljubljanska urbana regija	Ljubljana mesto	Okolica Ljubljane	Preostala Slovenija
2004	100	141	154	107	78
2005	100	145	158	112	77
2006	100	143	155	111	78
2007	100	141	160	114	82
2008	100	139	154	117	83
Q1-Q3 2009	100	136	145	116	83

Vir: Banka Slovenije, DURS, GURS, lastni preračuni

Cene nezazidanih stavbnih zemljišč za stanovanjsko gradnjo so v preteklih letih nadpovprečno naraščale. Njihova regijska primerjava je onemogočena zaradi majhnega števila transakcij. Cenovni razpon med najvišjo in najnižjo ceno je izjemno visok. V polletnem poročilu GURS ugotavlja, da je mediana kvadratnega metra zemljišča v Sloveniji 31 EUR, najvišja je 296 EUR v Ljubljani in najnižja 9 EUR v Prekmurju. Čeprav gre za redko dobrino in je cena odvisna tudi od posameznega posla, se bolj kot

rast pričakuje umiritev cen. Zaradi teh lastnosti je trg nezazidanih stavbnih zemljišč rigidnejši kot trg stanovanjskih nepremičnin.

Raven oglaševanih cen nad transakcijskimi se je v letošnjem letu ponovno dvignila, kar je zlasti posledica individualnih pogajanj pri prodaji, saj mnoga podjetja ne želijo vnaprej objaviti popustov. Po ocenah se njihova marža lahko giblje tudi do 30% in več. Hkrati so na trgu še vedno prodajalci rabljenih stanovanj, ki s prodajo ne hitijo, saj čakajo na morebitni boljši iztržek.

Slika 2.2: Preseganje oglaševanih nad realiziranimi cenami na m2 v Ljubljani v odstotkih

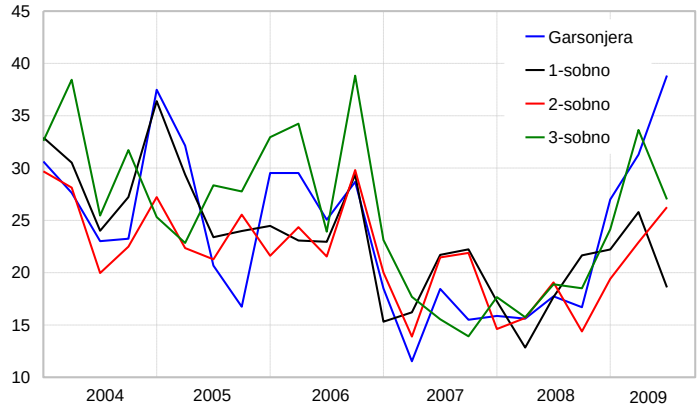

Vir: Banka Slovenije, DURS, GURS, SLONEP, lastni preračuni

Zniževanje oglaševanih cen stanovanj v Ljubljani, ki se je začelo v zadnjem četrtletju 2008, se je še intenzivneje nadaljevalo v prvi polovici leta 2009. Skoraj nespremenjene so oglaševane cene ostale v tretjem četrtletju 2009. V zadnjih letih so se cene poslovnih prostorov medletno zviševale. V letu 2009 je predvsem zaradi neugodnih makroekonomskih razmer sledil njihov rahel padec, ki je ob koncu tretjega četrtletja znašal –1,7%. Prav zaradi močnega medletnega znižanja gospodarske aktivnosti lahko pričakujemo znižanje cen poslovnih prostorov tudi v prihodnje.

Slika 2.3: Medletne stopnje rasti oglaševanih cen stanovanj (levo) in poslovnih prostorov (desno) v Ljubljani v odstotkih

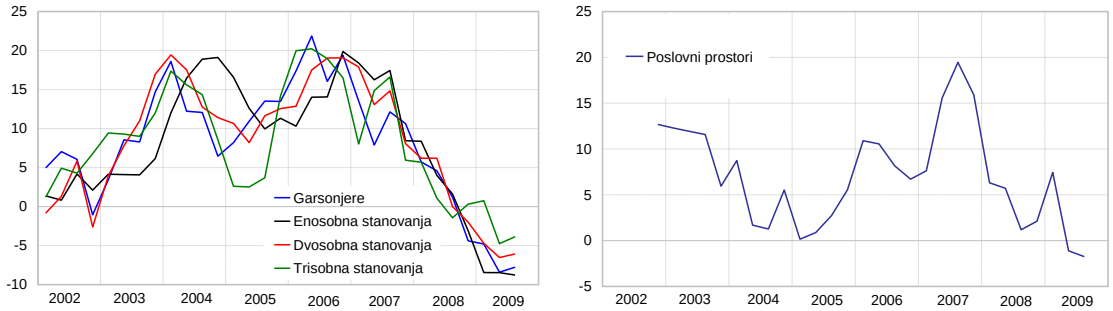

Vir: SLONEP

Investitorji v poslovne nepremičnine se srečujejo z dvema vrstama tveganja. Prvič, s tveganjem znižanja dohodka, ki se poveča še zlasti, če stopnja brezposelnosti naraste, in v primeru znižanja tržnih najemnin ali cen nepremičnin. Drugič, izpostavljeni so z vidika dosegljivosti virov in stroškov financiranja, če banke zaostrijo kreditne standarde in kreditne pogoje. Vsi navedeni dejavniki so se realizirali v zadnjem letu, le višina oglaševanih najemnin je ostala na enaki ravni.

Dostopnost stanovanj

Dostopnost stanovanj se je nekoliko izboljšala.

Dostopnost stanovanj, izražena z razmerjem med ceno stanovanj v Ljubljani in letno drsečo sredino povprečnih mesečnih neto plač, se je v ob koncu tretjega četrtletja 2009 nekoliko izboljšala. K temu je v večjem obsegu prispevalo znižanje cen stanovanj, ki je bilo po podatkih GURS-a –6,5-odstotno v primerjavi s koncem leta 2008, in dvig povprečne neto plače v Ljubljani za 3,3%.

Slika 2.4: Razmerje med ceno stanovanj in letnimi drsečimi sredinami povprečnih neto plač za Ljubljano (levo) ter indeks dostopnosti stanovanj (2004 = 100) (desno)

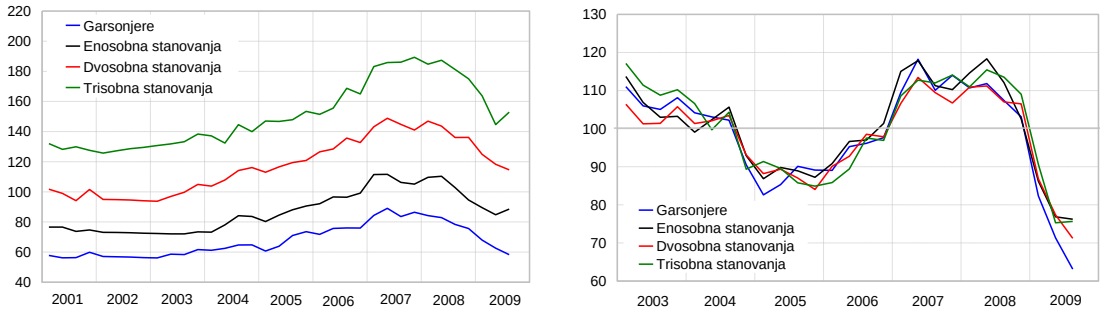

Opomba: Do leta 2004 so upoštevane oglaševane cene, ki so znižane za 20%, od leta 2004 naprej so uporabljene transakcijske cene.
Vir: Banka Slovenije, SLONEP, SURS, lastni preračuni

Prav tako se je izboljšala dostopnost stanovanj, ki poleg gibanja cen stanovanj in neto plač upošteva še posojilne pogoje. Indeks dostopnosti stanovanj (razmerje med mesečno anuiteto odplačila posojila in neto plačo) se je znižal zaradi že omenjenega znižanja cen nepremičnin in zvišanja povprečne neto plače ter zaradi znižanja obrestnih mer za stanovanjska posojila. Variabilne obrestne mere so bile v tretjem četrtletju 2009 nižje za 3,2 odstotne točke v primerjavi z zadnjim četrtletjem 2008.

Slika 2.5 Variabilna obrestna mera, vezana na EURIBOR, in pribitki v odstotkih

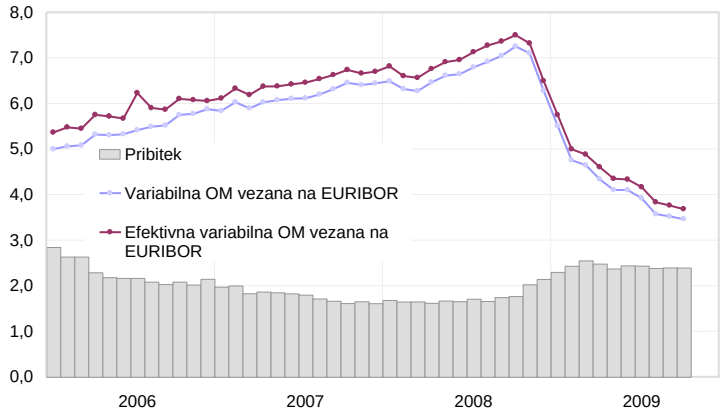

Vir: Banka Slovenije

S spremenljivo obrestno mero, vezano na EURIBOR, je bilo odobrenih 95% stanovanjskih posojil.

Leta 2009 je bilo v Sloveniji 95% stanovanjskih posojil odobrenih s spremenljivo obrestno mero, vezano na EURIBOR. Zaradi zniževanja ključne obrestne mere se je višina obrestne mere znižala, vendar so se izraziteje zvišali pribitki na EURIBOR. V oktobru 2009 so bili višji za 25 bazičnih točk glede na konec leta 2008 oziroma za 78 bazičnih točk v primerjavi s koncem leta 2007. To bo predstavljalo povečano obremenitev dohodkov kreditojemalcev v času, ko bo sledil dvig ključne obrestne mere EURIBOR. Delež obremenitve prebivalstva s plačilom obresti za najeta posojila v njihovih prejemkih se bo zvišal.

Presežek povpraševanja nad ponudbo na nepremičninskem trgu je v zadnjih letih spodbujal rast gradbenih podjetij, ki niso imela težav s prodajo nepremičnin. Skupaj z rastjo trga se je povečevalo povpraševanje po finančnih virih, s katerimi so gradbena podjetja financirala projekte. Visoka aktivnost pri prodaji stanovanj je omogočila reden dotok sredstev podjetjem, mrtvilo, ki se je pojavilo od zadnjega četrtletja 2008 naprej, je povečalo zamude pri odplačilu posojil in potrebo po višjih oslabitvah gradbenih posojil pri bankah.

V prvih treh četrtletjih 2009 je bilo gradbenemu sektorju odobrenih 44% več novih posojil kot v enakem obdobju lani. Delež kratkoročnih posojil je bil 78-odstoten (leto prej 81-odstoten). Dinamika letne rasti obsega posojil pa se znižuje, kar pomeni, da je med novoodobrenimi posojili tudi veliko revolving posojil. Letna rast obsega posojil je ob

koncu leta 2007 znašala 63,9%, ob koncu leta 2008 25,4% in ob koncu tretjega četrtletja 2009 9,6%.

Novoodobrena stanovanjska posojila prebivalstvu so bila v prvih treh četrtletjih nižja za 17% oziroma za 11% v primerjavi z istim obdobjem leta 2008 oziroma 2007. Vendar so bila še vedno višja za 14% v primerjavi s prvimi tremi četrtletji 2006. V septembru 2009 se je dinamika rasti obsega stanovanjskih posojil v skladu z majhnim številom transakcij na nepremičninskem trgu upočasnila medletno, in sicer na 15,8% s 27,4% ob koncu leta 2008.

Slika 2.6: Novoodobrena posojila gradbenemu sektorju (levo) in novoodobrena stanovanjska posojila prebivalstvu (desno) v mio EUR

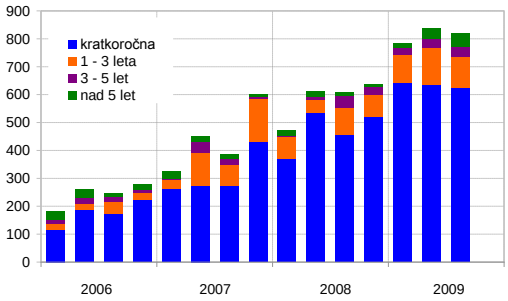

Vir: Banka Slovenije

Slika 2.7: Stanje posojil gradbenega sektorja in stanje stanovanjskih posojil prebivalstvu v mio EUR

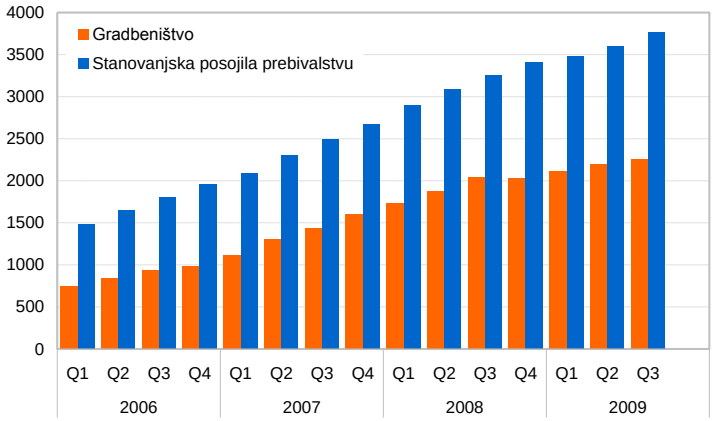

Vir: Banka Slovenije

Znižanje obsega lizinških poslov z nepremičninami.

Podjetja, ki jim banke zaradi tveganosti ne želijo odobriti novih posojil, se lahko odločijo za lizing s povratnim najemom. Zaradi težav s tekočo likvidnostjo, ki povzroča poslabšanje plačilne discipline ter povečanje tveganja razvoja projekta in prodaje nepremičnine, je letos odobritev lizinga konzervativnejša in dražja. Obseg lizinških poslov z nepremičninami se je ob koncu drugega četrtletja 2009 medletno zmanjšal za 48%. Obseg sklenjenih poslov za poslovne stavbe se je v istem obdobju znižal za 53%. Z 20-odstotnim znižanjem obsega mu sledijo posli s stanovanjskimi nepremičninami.

Na podlagi podatkov nacionalnih finančnih računov ugotavljamo, da so imela gradbena podjetja v drugem četrtletju 2009 večino obveznosti iz posojil do domačih poslovnih bank in hranilnic. Teh je bilo za 68%, medtem ko je bilo obveznosti do drugih finančnih posrednikov, kamor spadajo tudi lizinška podjetja, le za 8%.

Slika 2.8: Delež finančnih instrumentov v strukturi obveznosti gradbenih podjetij v odstotkih

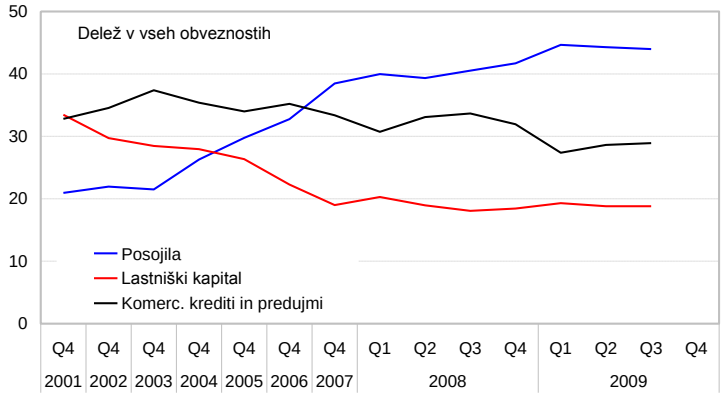

Vir: Banka Slovenije, lastni preračuni

Gradbena panoga se srečuje z nižjim povpraševanjem.

Vrednost kazalnika zaupanja v gradbeništvu, ki je povprečje ravnotežij o sedanjih skupnih naročilih in pričakovanem zaposlovanju, se je v letu 2009 glede na dolgoletno povprečje precej znižala. Gradbena podjetja so navedla vzroke za slabše poslovanje v nezadostnem povpraševanju in visoki konkurenci (več kot 50% anketiranih), s 27% jim sledijo visoki stroški dela in nato visoki finančni stroški ter težave pri pridobivanju kreditov.[21] Razlog za slabše poslovanje gradbene panoge je predvsem nižje povpraševanje in šele nato oteženo pridobivanje finančnih virov. Vrednost kazalnika pričakovane prodajne cene v naslednjih treh mesecih je letos dosegla najnižjo raven; taka ostaja tudi v oktobru 2009.

Slika 2.9: Poslovne tendence in letna stopnja rasti bruto investicij v zgradbe (levo) in letna rast obsega vrednosti gradbeništva v BDP ter izdanih gradbenih dovoljenj (desno) v odstotkih

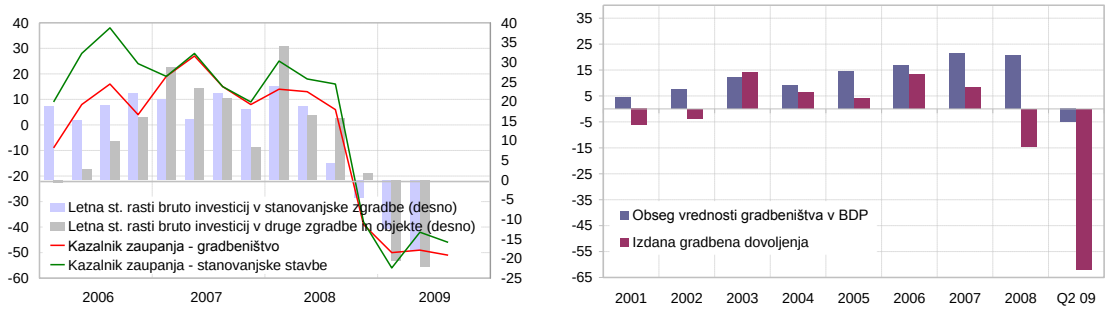

Vir: SURS, lastni preračuni

Vrednost novih pogodb, ki so jih podjetja prejela v referenčnem obdobju, se je v zadnjih letih za stanovanjske stavbe zviševala. Leta 2005 je bila vrednost letno višja za 6%, 2006 za 60%, 2007 za 95% in 2008 za 52%. Avgusta 2009 se je medletno znižala za 64%.

[21] Vir: SURS: septembrska anketa.

Slika 2.10: Stopnja rasti zalog in nedokončanih nepremičnin ter delež zalog v sredstvih gradbenih podjetij (levo) in struktura zalog gradbenih podjetij v letu 2008 (desno) v odstotkih

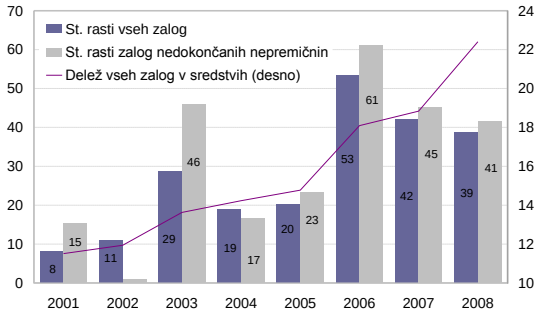

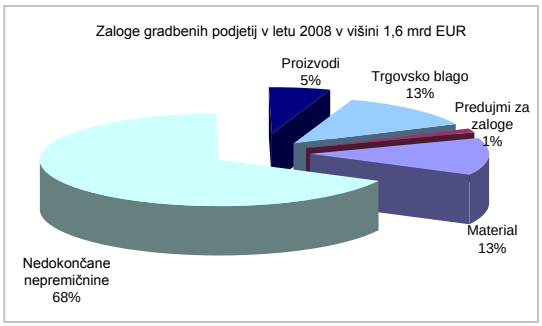

Opomba: Trgovsko blago je pri gradbenih podjetjih blago, ki je oddano podizvajalcem v predelavo ali dodelavo.
Vir: AJPES, lastni preračuni

Visok delež zalog v bilancah gradbenih podjetij.

Celoten dobiček gradbenih podjetij pred obdavčitvijo se je leta 2008 v primerjavi z letom prej znižal za 14%. Na to je vplivalo predvsem visoko povečanje finančnih odhodkov iz finančnih obveznosti. Gradbena podjetja so imela leta 2008 22,4% sredstev vezanih v zalogah, kar je za 3,6 odstotne točke več kot leto prej. Dokončanih stanovanj v letu 2008 je bilo okrog 10.000, od tega po ocenah[22] ni bilo prodanih še 40%. Od stanovanj v gradnji leta 2008, ki jih je bilo 14.000, pa je bilo neprodanih okoli 85%.

Višje stanje zalog, ki negativno vpliva na donos na kapital in povečuje potrebo po virih financiranja obratnih sredstev, nakazuje nizko cenovno prilagajanje ponudbene strani.

Tabela 2.2: Značilnost poslovanja gradbenih podjetij in viri financiranja v mio EUR

	2004	2005	2006	2007	2008
Bilančna vsota	3.008	3.481	4.358	5.948	6.933
Kapital	662	789	894	1.056	1.170
Celotni dobiček oz. izguba	8	65	135	172	149
ROA - donos na sredstva (v %)	0,3	2,0	3,4	3,3	2,3
ROE - donos na kapital (v %)	1,2	8,9	16,0	17,7	13,4
Finančne in poslovne obveznosti	2.063	2.425	3.127	4.510	5.333
Fin. in posl. obv. kot delež v bilančni vsoti (v%)	68,6	69,7	71,7	75,8	76,9
Obveznosti do bank in podjetij v skupini	575	703	1.099	1.691	2.134
Obveznosti do tujine	201	183	205	233	332
Posojila gradb. sekt. v vseh posojilih nefin. družbam (%)	6,1	6,3	6,4	7,9	8,4

Vir: AJPES, lastni preračuni

V letih 2007 in 2008 je bila dinamika kreditiranja gradbenega sektorja višja kot dinamika kreditiranja celotnega sektorja nefinančnih družb. Slednji je v tretjem četrtletju 2009 doživel negativno rast v primerjavi z decembrom 2008 v višini –0,2%, medtem ko so se posojila gradbenemu sektorju zvišala za 11,7%.

Delež gradbeništva v BDP je bil v drugem četrtletju 2009 z 8,7% v Sloveniji višji kot v državah evroobmočja, kjer je znašal 6,5%. Visok delež gradbeništva v BDP so imele poleg večine vzhodnoevropskih držav še Španija (11,1%), Irska (8,5%) in Avstrija (7,5%).

[22] Del podatkov iz vira: GZS, ZGIGM, Gržinič, B.: Čezsektorski učinki stanovanjske gradnje. Marec 2009.

Slika 2.11: Delež gradbeništva v BDP v odstotkih

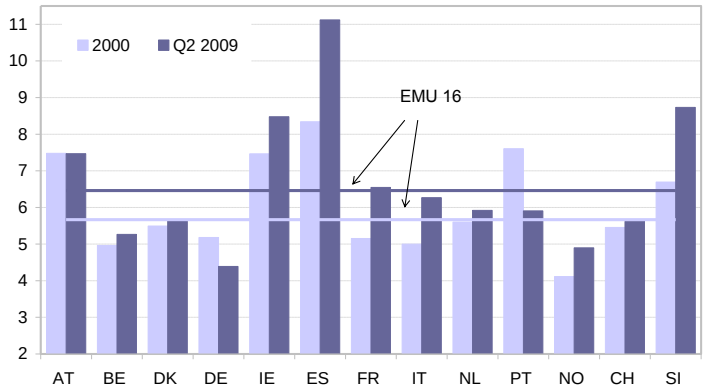

Vir: Eurostat

Donosnost finančnih naložb

Kapitalske izgube, ki so se pojavile najprej na kapitalskih trgih, so se v prvi polovici leta 2009 realizirale tudi na nepremičninskem trgu. Vloge pri bankah so bile kljub nižjim obrestnim meram v primerjavi z letom prej najdonosnejši vir varčevanja. V drugem četrtletju 2009 so zavzemale v strukturi sredstev gospodinjstev 52-odstotni delež (v strukturi ni zajeta vrednost nepremičnin).

Najdonosnejša oblika varčevanja so bile v prvi polovici leta 2009 vloge pri bankah.

Tabela 2.3: Donosnosti investicij v stanovanje v Ljubljani ob upoštevanju odplačila posojil in primerjava donosnosti naložb v stanovanje z drugimi oblikami finančnih naložb v odstotkih

		Investiranje lastnih sredstev			
	Nakup stanovanja	Stanovanje	Delnice	Vzajemni skladi	OM za vloge[1]
(v %)	s posojilom		SBI 20	VEPVS	
2006	6,8	14,1	30,3	15,1	2,7
2007	6,0	13,9	62,5	22,4	3,4
2008	-3,0	5,4	-67,5	-42,8	4,3
Q2 2009	-18,0	-10,2	-45,9	-25,0	3,6
	Povprečna letna stopnja donosa v obdobju				
2006-Q2 2009	-2,1	5,8	-5,1	-7,6	3,5

Opomba: Donosnost je izračunana po plačilu davkov. Dohodek iz kapitala (nepremičnine, vrednostni papirji, investicijski kuponi) je obdavčen z dokončnim davkom. Po prvem letu odsvojitve je zanje uveden 20-odstotni davek. Prihodki od najemnin so vključeni v letno dohodninsko osnovo. Zanje je v izračunu upoštevana stopnja srednjega razreda dohodnine 27% (za leto 2006 je upoštevana 33-odstotna stopnja po takrat veljavnem ZDoh-1). Višina vloženih sredstev v delnice, investicijske kupone in bančne vloge je enaka investiranim sredstvom za nakup stanovanja. Njihov donos je izračunan na podlagi indeksov kapitalskega trga in povprečne letne obrestne mere za vezane vloge nad enim letom.

Vir: Banka Slovenije, GURS, SURS, LJSE, ATVP, lastni preračuni

Slika 2.12: Medletne stopnje rasti prometa na kapitalskem in nepremičninskem trgu ter razmerje med obsegom prometa na obeh trgih v odstotkih (levo) in število evidentiranih transakcij s stanovanji in hišami (desno)

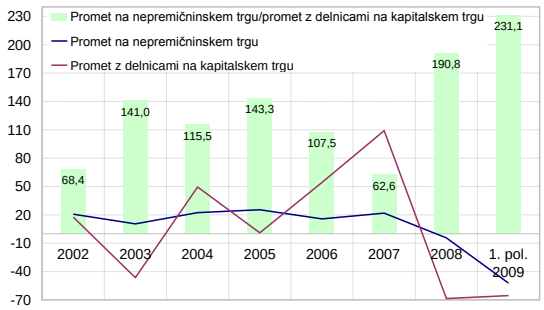

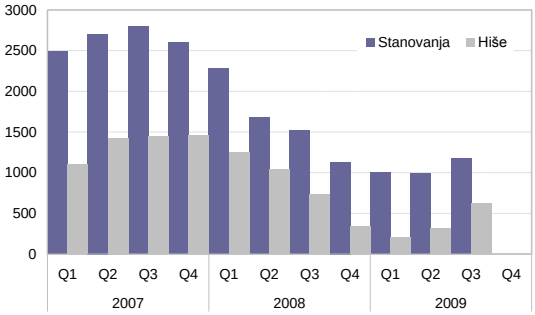

Vir: GURS, LJSE, lastni preračuni